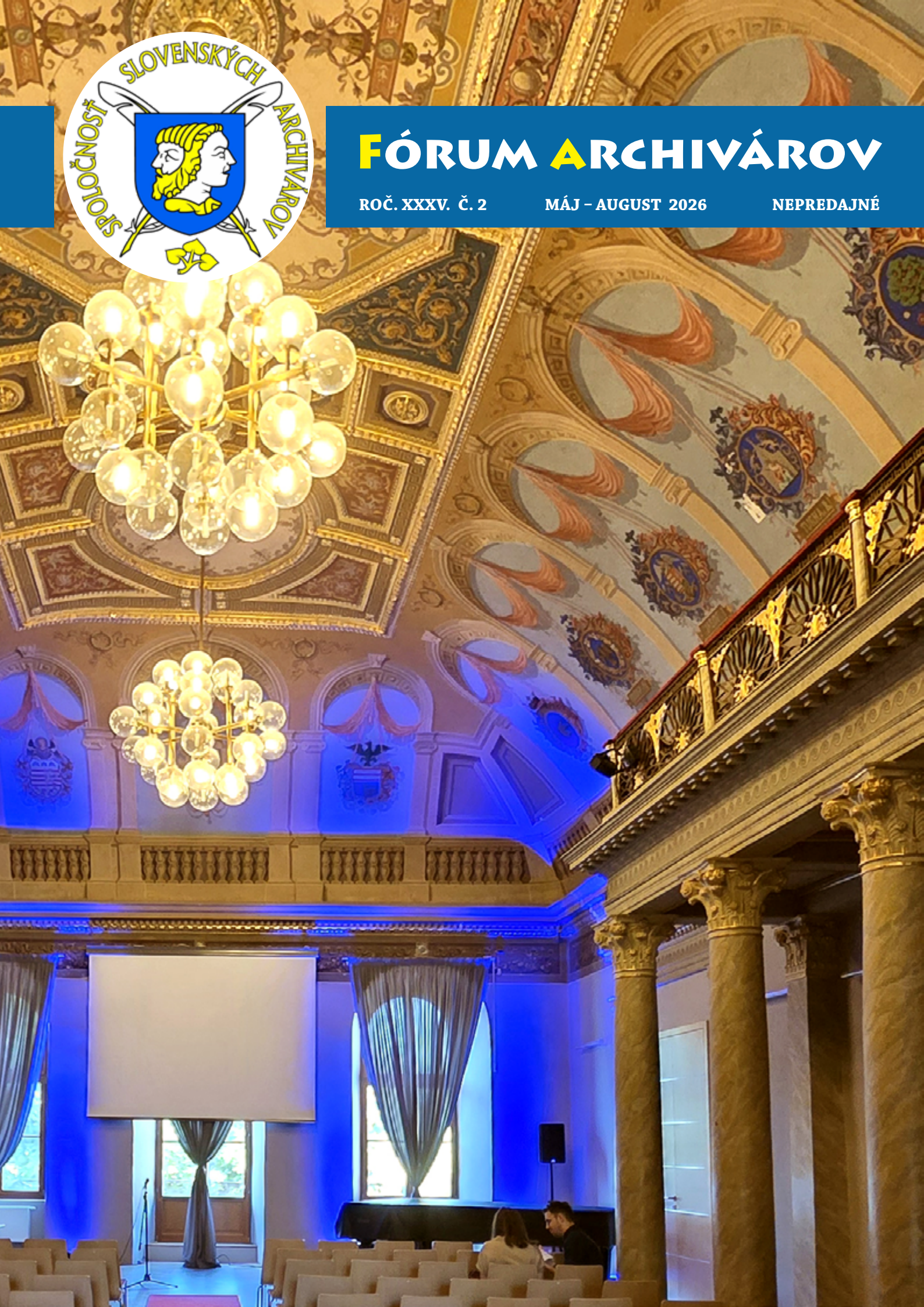

Fórum archivárov

ROČ. XXXV. Č. 2 MÁJ – AUGUST 2026 NEPREDAJNÉ

Obsah

EDITORIÁL

Mária Feješová Zmeny v riadení štátnych archívov? /04

OZNAMY

Jozef Meliš Archívny almanach : od ročenky k elektronickému časopisu /05
Pozvánka na 11. seminár z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva pri príležitosti 100. výročia narodenia Vladimíra Horvátha /07

VÝBOR(N)OVINY

Jana Gubášová Baherníková Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov 14. mája 2026 v Bratislave /08
Jana Gubášová Baherníková Zápisnica z mimoriadneho online zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov 18. mája 2026 /08
Jana Gubášová Baherníková Zápisnica z valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov dňa 28. mája 2026 v Košiciach s prílohami /09
Jana Gubášová Baherníková Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov 17. júna 2026 v Bratislave /85

NOVINKY Z ICA

Adriána Klincová Medzinárodný týždeň archívov /87

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – SPRÁVY

Martin Bošanský Európska konferencia cirkevných archivárov /88
Ján Korekáč – Mária Feješová XVIII. archívne dni v Slovenskej republike – správa o podujatí /89
Alena Križanová Štvrtý ročník konferencie o histórii územia Červenokamenského panstva s podnázvom Voda v službách panstva – správa z podujatia /95
Martin Užovič Dies Portae Apertae im Archivum. Deň otvorených dverí v Slovenskom národom archíve /98
Kristína Šimunová Zhrnutie seminára Degradácia papiera: ako rozoznať poškodenie a kedy zasiahnuť /100
Daniela Ihnátová Deň otvorených dverí vo vranovskom archíve /103
Judita Szekeresová Kovácsová Tradičné Dni otvorených dverí v archíve v Šali /104
Kristína Hrivňáková Oheň v Archíve mesta Bratislavy... /105
Tomáš Palik Deň otvorených dverí v Archíve Humenné /106
Tomáš Palik Výstava Keď sa zem trasie – živelné pohromy v archívnych dokumentoch /107
Martina Orosová Maďarskí archivári doputovali do rumunskej Oradei /109

OCENENÍ PLAKETOU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

Martina Orosová PhDr. Henrieta Žažová, PhD. /116

DO VAŠEJ KNIŽNICE – RECENZIE, ANOTÁCIE

Ivana Červenková	HRIVŇÁK, Štefan – KURINCOVÁ, Elena (eds.). Rodinné skutočnosti	/118
Michaela Gubalová	ZACHAROVÁ, Mária – GREGUŠ, Milan. Stupavský park	/119
Alena Križanová	FEJEŠOVÁ, Mária (ed.). Dejiny obce Šenkvice	/121
Mária Feješová	VALOVIČ, Róbert – TARAGEL, Dušan. Bratislavská lýra 1966 – 1998	/122

NAŠI JUBILANTI

Juraj Roháč	Juraj Turcsány	/124
Slávka Sámelová	Životné jubileum archivárky PhDr. Aleny Kredatusovej	/127
Pavel Vimmer	K jubileu kolegyne Mgr. Evy Kočiovej	/128

SPOMÍNAME

Mária Kačkovičová	Spomienka na Petra Maguru (1952 – 2026)	/129

FÓRUM ARCHIVÁROV

2026, roč. XXXV, č. 2
ISSN 1339-8423 (online)
ISSN 1335-6658 (tlačené vydanie)

Vydáva:
Spoločnosť slovenských archivárov
Karpatské námestie 10A, 831 06 Bratislava
www.archivari.sk

E-mail redakcie:
forum.archivarov@gmail.com

Šéfredaktorka: Mária Feješová

Redakčná rada:
Adriána Klincová, Jozef Meliš, Monika Nagyová

Jazyková korektúra: Mária Feješová, Ivana Červenková

Grafická úprava: Bronislava Porubská

Texty: © Martin Bošanský, Ivana Červenková, Michaela Gubalová, Jana Gubášová Baherníková, Mária Feješová, Kristína Hrivňáková, Daniela Ihnátová, Mária Kačkovičová, Adriána Klincová, Ján Korekáč, Alena Križanová, Jozef Meliš, Martina Orosová, Tomáš Palik, Juraj Roháč, Slávka Sámelová, Judita Szekeresová Kovácsová, Kristína Šimunová, Martin Užovič, Pavel Vimmer

Obálka: Historická sála Východoslovenskej galérie ako miesto rokovania XXVIII. archívnych dní v SR v dňoch 27. – 29. 5. 2026 v Košiciach. Foto: Lenka Bernátová.

Vychádza trikrát ročne v elektronickej podobe, nepredajné.
Povolilo: Ministerstvo kultúry SR 1 472/96.
Evidenčné číslo v zozname elektronických periodických publikácií Ministerstva kultúry SR: EV 71/23/EPP.

Autorské práva vyhradené.
Akékoľvek rozmnožovanie textu a fotografií len so súhlasom vydavateľa.

Staršie čísla na www.archivari.sk.

EDITORIÁL

Zmeny v riadení štátnych archívov?

Archívnu verejnosť nedávno prekvapili organizačné zmeny na sekcii verejnej správy (SVS) Ministerstva vnútra (MV) SR, súvisiace so zrušením odboru archívov a registratúr od 1. júna 2026. K tomuto dátumu vzniklo na SVS oddelenie archívov začlenené pod organizačný odbor.

Táto zmena bola prijímaná rôzne, aj my vo výbore Spoločnosti slovenských archivárov sme neboli úplne zajedno, ako ju máme vnímať. Na jednej strane sme mali dojem, že premenou odboru na oddelenie môže dôjsť k zníženiu vážnosti už i tak marginalizovanej problematiky archívnictva v slovenskej spoločnosti a na samotnom MV SR. Na druhej strane dlhodobo prevládalo presvedčenie, že vedenie bývalého odboru archívov a registratúr štátnym ani špecializovaným archívom neuľahčovalo ich každodennú prácu, nenapomáhalo v ich rozvoji, ba čo viac, niektorými úlohami (zbytočne zložitý výkaz práce) a častými zmenami v legislatíve ich zahlcovalo činnosťami, ktorých zmysel nám úplne unikal. Ja sama si kladiem otázku, ako je možné, že úzky okruh osôb vo vedení bývalého odboru archívov a registratúr mohol bez riadnej verejnej diskusie naoktrojovať do zákona č. 395/2002 Z. z. takú novinku, ktorá podľa môjho názoru predstavuje priame ohrozenie archívneho kultúrneho dedičstva. Ide o transformáciu registratúrneho záznamu do elektronickej podoby, po vykonaní ktorej pôvodca môže pôvodný registratúrny záznam vyradiť bez vyraďovacieho konania, teda bez vedomia štátneho archívu.

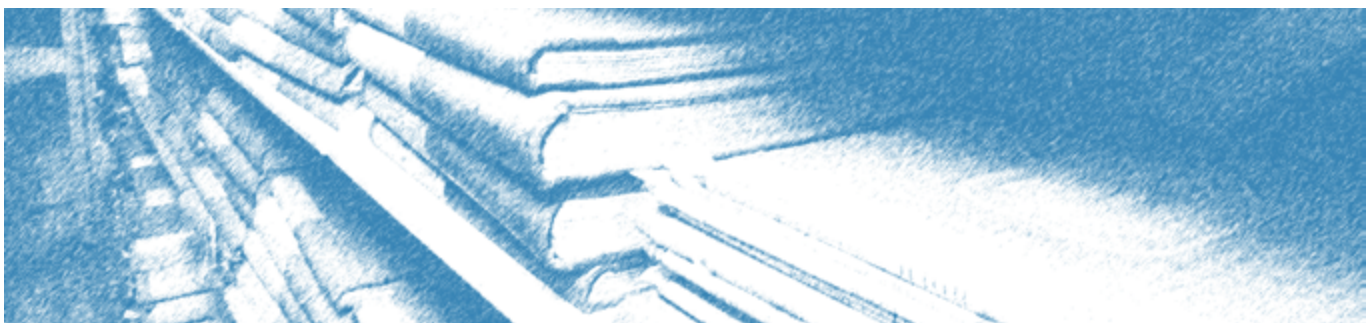
Jedinou možnosťou ovplyvniť výslednú podobu novelizácie zákona o archívnictve bol doteraz legislatívny proces, v ktorom mnohé pripomienky SSA boli ignorované. SSA nebola pre vedenie bývalého odboru archívov a registratúr partnerom pri tvorbe archívnej legislatívy na Slovensku, hoci je jedinou mimovládnou organizáciou zastupujúcou záujmy archivárov a angažujúcou sa za rozvoj slovenského archívnictva.

Na bývalom odbore archívov a registratúr sa zvýšená pozornosť venovala príprave celoslovenských archívnych výstav, ktoré sa od roku 2018 stali takmer každoročne rezortnou úlohou štátnych archívov. Dúfam, že vedenie organizačného odboru túto aktivitu zásadne prehodnotí, pretože jej výsledkom rozhodne nebola dôstojná propagácia slovenského archívnictva. Napriek nemalej námahe štátnych archivárov, zapojených do vyhľadávania, výberu a skenovania archívnych dokumentov, sme sa dočkali amatérskeho grafického dizajnu, neodbornej inštalácie originálov archívnych dokumentov a celkovej nízkej úrovne výstav, neporovnateľnej s výstavami, realizovanými profesionálmi – múzejníkmi. Tieto rezortné úlohy sa plnili, dovolím si povedať, na úkor odborných archívnych činností, stanovených hore spomenutým zákonom, akými sú preberanie, evidencia, ochrana a sprístupňovanie archívnych dokumentov.

Nový generálny riaditeľ SVS JUDr. Martin Semanco v osobných rozhovoroch s niektorými štátnymi archivármi prejavil väčší záujem o situáciu v štátnych archívoch a najmä o jej riešenie. Údajne by chcel užšie spolupracovať s riaditeľmi štátnych archívov a riadiť ich bez medzičlánku, ktorý doteraz predstavoval odbor archívov a registratúr. Pozvali sme ho na uplynulé archívne dni do Košíc, aby nám svoje plány komunikoval, ale neprišiel.

Zmena v riadení štátnych archívov sa už skutočne žiada. Roky neriešenia základných problémov, o ktorých sa na tomto mieste netreba zmieňovať, pretože ich všetci poznáme, nás frustrujú a prirodzene sa pýtame, dokedy to ešte bude trvať. Po viacerých prísľuboch z vedenia MV SR či vlády SR, ku ktorým treba zarátať národnú koncepciu rozvoja štátnych archívov s výhľadom do roku 2028, ktorá je síce schválená, ale nikto ju neplní, sme, prirodzene, skeptickí. Bude naša nádej opäť márna alebo ide naozaj o wind of change?

Mária Feješová

Oznamy

ARCHÍVNY ALMANACH: OD ROČENKY K ELEKTRONICKÉMU ČASOPISU

Archívny almanach vstupuje do ôsmeho ročníka v novej podobe. Ročenka, ktorú v roku 2018 (s ročníkovým označením 2017) začal vydávať Spolok PRO ARCHIVIS so sídlom v Bytči, sa na základe štatútu prijatého výborom Spoločnosti slovenských archivárov v roku 2026 mení na elektronický časopis vychádzajúci dvakrát ročne. Je to dobrá príležitosť ohliadnuť sa za sedmičkou printových zväzkov, pripomenúť si, s akým zámerom almanach vznikol a pomenovať, čo nový formát prináša autorom a čitateľom.

Prečo almanach vznikol

Zakladateľský úvodník v prvom ročníku formuloval zámer bez okolkov: vytvoriť priestor na publikovanie výskumu samotných archivárov. Vychádzal z presvedčenia, že archívy uchovávajú obrovské množstvo historických informácií a že práve odborne vzdelaní archivári sú tí, ktorí ich majú sprostredkovať verejnosti — s úctou k faktom a k dokumentovaniu historickej pravdy. Bádanie archivára má zmysel až vtedy, keď sa jeho výsledky publikujú. Almanach sa preto od začiatku profiloval ako periodikum pre otázky archívnej teórie a praxe, dejín správy, pomocných vied historických a príbuzných disciplín, otvorené aj kolegom, ktorí sa venujú regionálnym dejinám. Redakcia zároveň zdôraznila, že almanach nie je regionálne ani inštitucionálne vymedzený a nechce nahrádzať iné periodiká – chce byť „*obohacujúcou alternatívou*“ čerpajúcou z nadšenia dobrovoľníkov.

Presnejší opis okolností vzniku podal úvodník k V. ročníku z pera Martiny Orosovej: ročenka vznikla „*v publikačnej núdzi*“ zo súkromnej iniciatívy niekoľkých archivárov v čase, keď Slovenská archivistika nevychádzala. Obnovením vydávania Slovenskej archivistiky sa paradoxne zmenila aj situácia almanachu: na malom trhu autorov a čitateľov popri obnovenej Slovenskej archivistike, Fóre archivárov a Zborníku SSA. Keď sa v roku 2022 skončilo funkčné obdobie redaktorov, redakčná rada si otázku „ako ďalej?“ položila otvorene a rozhodla sa pokračovať – s novou obsahovou i formálnou štruktúrou a s efektívnejším modelom práce. Nevyhla sa ani pripomienke, že redakčná a recenzná práca sa robí zadarmo alebo za symbolický honorár.

Sedem ročníkov, vyše deväťsto strán

Prvý ročník pripravila trojčlenná redakcia, vyšiel v náklade 100 kusov a ešte s poznámkou „*neprešlo jazykovou redakciou*“. Od III. ročníka (2020) sa spoluvydavateľom stala Spoločnosť slovenských archivárov; vtedy vznikla redakčná rada zložená zo zástupcov štátnych a špecializovaných archívov, pamäťových inštitúcií a univerzitného prostredia. IV. ročníkom (2021) sa ustálil recenzný mechanizmus s menovaným okruhom recenzentov, členenie redakcie na hlavného, výkonného a jazykového redaktora a náklad 150 kusov. Po zániku Spolku PRO ARCHIVIS v roku 2024 zostala jediným vydavateľom SSA.

Obsahový profil sa ustálil do dnešnej štvorice rubrík: Štúdie a články, Materiály, Literatúra a Správy. Vytratili sa bibliografické prehľady zahraničných archívnych periodík a rubrika Kronika, ktoré boli súčasťou prvých ročníkov almanachu. Tematicky prevažujú dejiny archívov a archívnej správy, dejiny verejnej správy, archontológia, sfragistika a heraldika, spracúvanie a sprístupňovanie konkrétnych archívnych súborov, predarchívna starostlivosť, digitalizácia a elektronické archívy. Venovanie nesie šesť zo siedmich zväzkov: I. ročník bol venovaný prof. Richardovi Marsinovi a III. ročník prof. Jozefovi Novákovi ešte za ich života, ďalšie čísla boli venované pamiatke prof. Jozefa Šimončiča, doc. Ivana Chalupeckého (1932 – 2020), Mgr. Lýdie Kamencovej, rod. Szabovej (1943 – 2017), a Eugena Bidovského (1904 – 1978); II. ročník venovanie neobsahuje. Rozsah zväzkov sa pohyboval od 98 po 160 strán, celkovo ide o približne 920 strán textu.

Čo mení štatút

Almanach dostal vlastné ISSN 2989-5324 namiesto doterajších ISBN jednotlivých zväzkov. Nie je to formalita: prestáva byť sériou ročeniek a stáva sa periodikom. Zároveň sa almanach stal popri Fóre archivárov jedným z dvoch oficiálnych publikácií vydávaných SSA. V almanachu budú publikované výstupy, ktoré doteraz SSA publikovala v samostatných zborníkoch (príspevky z archívnych dní a zo seminára Osobnosti slovenského archívnictva).

Praktické dôsledky

Na webovej stránke archivny-almanach.archivari.sk sa publikujú kompletné čísla v PDF formáte, fulltextové a PDF verzie príspevkov s abstrak-

tom a kľúčovými slovami v angličtine. Celý časopis je v režime otvoreného prístupu, bez limitu 150 výtlačkov a bez nákladov na tlač. Web umožňuje filtrovanie podľa ročníka, čísla a rubriky a sprístupňuje aj retrospektívne digitalizované ročníky 2017 – 2024. Ambícia zostáva tá, ktorú formuloval už úvodník V. ročníka – byť formátom dohľadateľným aj po desiatkach rokov; elektronická podoba s vlastným ISSN a trvalým prístupom jej vychádza v ústrety lepšie než náklad rozposlaný medzi stovku odberateľov. Pri registrácii ISSN požiadala SSA o zabezpečenie trvalého uloženia každého čísla časopisu v Univerzitnej knižnici v Bratislave.

Zmenou ročenky na časopis a zvýšením periodicity na 2 čísla ročne bol navýšený aj počet členov redakčnej rady almanachu o jedného výkonného redaktora. Každé číslo má teraz svojho výkonného redaktora. Pre číslo 1 je výkonnou redaktorkou Mgr. Kristína Majerová, PhD., a pre číslo 2 je výkonným redaktorom Mgr. Robert Gregor Maretta, PhD. Príspevky z oblasti archívnictva, pomocných vied historických a histórie prijíma redakcia na adrese archivny.almanach@gmail.com; pokyny pre autorov sú zverejnené na webe časopisu. Aktuálne sa pracuje na aktualizácii pokynov pre autorov a na stanovení uzávierkových termínov pre jednotlivé čísla almanachu.

Jozef Meliš
hlavný redaktor Archívneho almanachu

Pozvánka na 11. seminár z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva

pri príležitosti

100. výročia narodenia

VLADIMÍRA HORVÁTHA

12.11.2026
v TU-BA, Štúrova 4 v Bratislave

13:30 – 18:00

PROGRAM:

- 13:30 registrácia účastníkov
- 14:00 úvodné príhovory
- 14:20 **Hrivňáková, Tina:** *Vladimír Horváth – jeden život, mnoho príbehov*
- 14:40 **Červenková, Ivana – Kafúnová, Jana:** *Pôsobenie Vladimíra Horvátha v odborných komisiách s dôrazom na Vedeckú archívnu radu*
- 15:00 **Svorenčík, Andrej:** *K názvosloviu a topografii mesta Bratislavy*
- 15:20 *prestávka/ občerstvenie*
- 16:00 **Kúkel, Ján:** *Medzi zvážom a pelotónom – Vladimír Horváth a československá cyklistika*
- 16:20 premietanie rozhovoru s Vladimírom Horváthom (reportáž STV, 1990, cca 15 min.)
- 16:40 **Viglaš, Peter:** *Moja spomienka na Vlada*
- 17:00 **Pálffy, Ján:** *Priestorová situácia a potreby Archívu mesta Bratislavy v minulosti a dnes*
- 17:20 diskusia/spomienky na Vladimíra Horvátha

TU–BA

HLAVNÝ ORGANIZÁTOR:
Archív mesta Bratislavy

SPOLUORGANIZÁTOR:
Spoločnosť slovenských archivárov

PARTNERI:
TU-BA Centrum architektúry a mestského plánovania

Slovenský národný archív

Katedra archívnictva a muzeológie FiF UK

V prípade otázok kontaktujte prosím
kristina.hrivnakova@bratislava.sk

VÝBOR(N)OVINY

ZÁPISNICA ZO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV 14. MÁJA 2026 V BRATISLAVE

Program:

1. edičná činnosť SSA
   Fórum archivárov
   Archívny almanach
2. podujatia
   Archívne dni 2026
3. valné zhromaždenie SSA 2026
   voľby orgánov SSA
   dokumenty na prerokovanie/schválenie
4. rôzne

Zasadnutie v priestoroch Katedry archívnictva a muzeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave otvorila predsedníčka SSA M. Orosová o 13:00.

Edičná činnosť SSA: Fórum archivárov 1/2026 je hotové. M. Orosová ho už odovzdala webmasterke. Bude ju urgovať, aby ho zverejnila čo najskôr. Do č. 2/2026 by sme mohli vyčleniť priestor pre sponzorov.

Podujatia – Archívne dni 2026: Prihlásených je 147 účastníkov, z toho na slávnostnú večeru viac ako 100. Prerokované boli posledné praktické organizačné záležitosti (program, hostia, slávnostná večera, exkurzie, ocenenia).

Valné zhromaždenie SSA 2026: Na predsedu je aktuálne jeden kandidát, na členov výboru 8 kandidátov a do revíznej komisie zatiaľ žiaden. Kandidátov bude potrebné doplniť priamo na valnom zhromaždení z pléna.

M. Orosová pošle všetkým členom pozvánku aj s návrhom rokovacieho poriadku orgánov SSA a informáciou o navrhovanej zmene stanov SSA. Vyzve ich tiež na predloženie návrhov, ktoré by mali byť prerokované na valnom zhromaždení SSA a na prihlasovanie kandidátov na post predsedu SSA, členov výboru SSA a členov revíznej komisie SSA.

Rôzne: R. G. Maretta má základ návrhu Ceny E. Rákoša. Dopracuje ju a predloží na rokovanie výboru SSA.

Zapísala: *Jana Gubášová Baherníková*
Overila: *Martina Orosová*

ZÁPISNICA Z MIMORIADNEHO ONLINE ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV 18. MÁJA 2026

Program:

1. informácia o zrušení odboru archívov a registratúr MV SR

M. Orosová zvolala 18. 5. 2026 o 14:06 mimoriadne online zasadnutie výboru a revíznej komisie SSA na 19:30 tohto dňa.

Výbor SSA sa neoficiálne od člena Vedeckej archívnej rady MV SR (a zároveň člena výboru SSA) J. Šedivého dozvedel o pripravovanom zrušení odboru archívov a registratúr MV SR s účinnosťou od 1. júna 2026. Časť zamestnancov by mala prejsť na oddelenie informatiky (tí, ktorí pracujú na Fabasofte), časť do novozriadeného oddelenia archívov začleneného do organizačného odboru sekcie verejnej správy MV SR a časť (cca 8 ľudí) vrátane riaditeľky OAR bude pravdepodobne prepustená. Na druhej strane, vraj by mali štátne archívy dostať pracovné miesta pre nových zamestnancov.

Vzhľadom na aktuálnu absenciu overiteľných informácií SSA nebude teraz zverejňovať žiadne oficiálne stanovisko. Keď bude jasné, či zmena skutočne nastane, prípadne v akom rozsahu, bolo by najvhodnejšie riešenie pozvať na zasadnutie výboru SSA, resp. priamo na valné zhromaždenie SSA v Košiciach generálneho riaditeľa sekcie verejnej správy MV SR. V každom prípade bude výbor SSA podporovať samostatnosť štátnych archívov, aby neboli začlenené pod okresné úrady (návrh spred cca roka), podporovať ich v tom, že nie sú iba servisné pracoviská, ale poskytujú množstvo odborných služieb pre ľudí a zároveň spravujú kultúrne dedičstvo. Taktiež je dôležité, aby riadenie archívnictva malo pevné miesto v štruktúre MV SR a nebolo roztratené v rôznych oddeleniach.

Zapísala: *Jana Gubášová Baherníková*
Overila: *Martina Orosová*

ZÁPISNICA Z VALNÉHO ZHROMAŽDENIA SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV V KOŠICIACH DŇA 28. MÁJA 2026

Program valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov:

1. otvorenie Valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov
2. návrh programu
3. voľba mandátovej a volebnej komisie a návrhovej komisie
4. správa o činnosti SSA za roky 2022 – 2026
5. správa o hospodárení SSA za roky 2022 – 2026
6. správa revíznej komisie
7. diskusia k predneseným správam a činnosti SSA
8. uznesenie mandátovej komisie
9. voľba predsedu, členov výboru a členov revíznej komisie
10. prestávka
11. uznesenie volebnej komisie
12. návrh a uznesenie návrhovej komisie
13. uzavretie Valného zhromaždenia

AD 1) Otvorenie valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov (ďalej SSA) otvorila o 14:00 hod. predsedníčka SSA Mgr. Martina Orosová, PhD. Pri otvorení sa prezentovalo 66 členov SSA z celkového počtu 204. Keďže nebola prítomná nadpolovičná väčšina členov, rokovanie bolo prerušené a pokračovalo po polhodinovej prestávke.

AD 2) Návrh programu

M. Orosová predniesla návrh programu valného zhromaždenia SSA a dala o ňom hlasovať. Program bol jednomyseľne schválený.

AD 3) Voľba mandátovej a volebnej komisie a návrhovej komisie

M. Orosová navrhla spojenie mandátovej a volebnej komisie do jednej komisie. Spojenie týchto dvoch komisií je uvedené aj v návrhu rokovacieho poriadku SSA. Návrh bol jednohlasne schválený.

Valné zhromaždenie SSA zvolilo predsedov a členov mandátovej a volebnej komisie a návrhovej komisie.

Valné zhromaždenie SSA schválilo mandátovú a volebnú komisiu v zložení:

predseda: PhDr. Richard Pavlovič, PhD.
členovia: PhDr. Miroslav Martinický, PhD.
PhDr. Henrieta Žažová, PhD.

Valné zhromaždenie SSA schválilo návrhovú komisiu v zložení:

predsedníčka: Mgr. Mária Kačkovičová
PhDr. Mária Munková
PhDr. Veronika Nováková, PhD.

Návrhy na rokovanie:

Rokovací poriadok SSA

SSA aktuálne nemá písomný rokovací poriadok jej orgánov. M. Orosová uviedla, že predložený návrh rokovacieho poriadku vychádza zo zaužívaných zvyklostí. Predstavila jeho hlavné body, najmä ustanovenie možnosti rokovaní a hlasovaní aj videokonferenčným alebo hybridným spôsobom. Návrh rokovacieho poriadku SSA bol bez pripomienok jednohlasne schválený (príloha č. 1).

Zmena stanov Spoločnosti slovenských archivárov

Hlavným dôvodom zmeny stanov SSA bola potreba zmeny sídla SSA a nesúhlas niektorých členov SSA so znením stanov SSA prijatých v roku 2024 v bode, ktorý upravuje spoluprácu SSA s orgánmi štátu.

Zmena sídla SSA: M. Orosová oboznámila prítomných členov SSA o opakovanej žiadosti riaditeľa Slovenského národného archívu, aby SSA zrušila svoje sídlo na adrese Slovenského národného archívu, pretože s tým nesúhlasí. Vysvetlila mu, že jeho žiadosť akceptujeme, ale zmena sídla mení stanovy SSA, ktoré môže zmeniť iba valné zhromaždenie SSA, ktoré sa má konať v máji 2026. Nesúhlasil s odkladom niekoľko mesiacov a dôrazne žiadal bezodkladnú zmenu. Výbor SSA prerokoval niekoľko alternatív – sídlo naviazané na predsedu SSA (nepraktické: častá zmena stanov, nahlasovanie zmeny adresy, neprehľadnosť pre partnerov SSA), sídlo na adrese Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (aktuálny dekan súhlasil, ale opäť je tu závislosť od vôle voleného predstaviteľa školy). Najvhodnejšie z riešení vyšlo využiť služby komerčného poskytovateľa virtuálneho sídla, keďže SSA nemá vlastnú kanceláriu a ani doteraz na svoju činnosť nevyužívala vlastné priestory. Vzhľadom na naliehavosť situácie bolo sídlo SSA zmenené vo februári 2026. Zmenu sídla oznámila členom SSA predsedníčka SSA 10. februára 2026 e-mailom a teraz je zmena dodatočne predložená na schválenie. Zmena sídla bude v registri občianskych združení zaevidovaná až po schválení valným zhromaždením SSA a doručením zápisnice.

Uvádzanie Ministerstva vnútra SR v stanovách SSA: M. Grežďová vystúpila s názorom, že Ministerstvo vnútra SR by malo byť v stanovách vyčlene-

né nad ostatné orgány štátnej správy, jeho neuvádzanie považuje aj za dôvod nižšej atraktivity SSA pre potenciálnych nových členov SSA. V. Nováková uviedla, že uvedenie Ministerstva vnútra SR v stanovách by uľahčilo archivárom zo štátnych archívov schvaľovanie služobných ciest na podujatia SSA a aj celkovo činnosť v SSA. K návrhu sa pripojila aj M. Munková. M. Orosová navrhla, aby ako členky návrhovej komisie pripravili zmenu znenia stanov v predmetných bodoch a predložili ju na schválenie valnému zhromaždeniu.

AD 4) Správa o činnosti Spoločnosti slovenských archivárov 2022 – 2026

M. Orosová predniesla správu o činnosti SSA a výboru SSA za funkčné obdobie 2022 – 2026. Predstavila členov výboru SSA a revíznej komisie SSA, ako aj personálne zmeny vo výbore SSA. Informovala o členskej základni, udelených plaketách SSA, predstavila podujatia, ktoré boli v tomto období organizované (trikrát Archívne dni v SR aj s vysvetlením zmeny periodicity na dvojročnú, štyrikrát seminár Osobnosti slovenského archívnictva a dvakrát odborná exkurzia), edičnú činnosť (elektronické periodikum Fórum archivárov, ktoré vychádza trikrát ročne, ročenka Archívny almanach, ktorá sa od roku 2026 mení na periodikum, zborníky SSA, monografie a Biografický slovník slovenských archivárov), pripomienkovanie noviel právnych predpisov, koncepcie rozvoja štátnych archívov s výhľadom do roku 2028 a iných materiálov, a tiež predstavila kompletne nové webové sídlo SSA archivari.sk (príloha č. 2).

AD 5, 6) Správa o hospodárení a správa revíznej komisie SSA

Správu o hospodárení SSA a správu revíznej komisie SSA za obdobie 2022 – 2026 prečítal pre ospravedlnenú neprítomnosť hospodárky SSA M. Švolikovej a predsedu revíznej komisie SSA F. Chudjáka člen revíznej komisie SSA J. Meliš. Uviedol prehľad o hospodárení do konca roku 2025 a prvé tri mesiace roku 2026. Správa revíznej komisie SSA obsahovala zloženie a činnosť revíznej komisie SSA, spôsob vedenia účtovníctva SSA a nakladania s finančnými prostriedkami a majetkom. Revízna komisia SSA zhodnotila, že v tejto oblasti nenašla žiadne pochybenie (príloha č. 3).

AD 7) Diskusia k predneseným správam a činnosti SSA

M. Orosová navrhla zmenu poradia bodov rokovania tak, že najprv prebehne voľba predsedu, členov výboru a revíznej komisie a diskusia k predneseným správam a činnosti SSA bude prebiehať počas sčítavania hlasov. Operatívny návrh zmeny programu bol jednohlasne schválený.

AD 8) Uznesenie mandátovej a volebnej komisie

Predseda mandátovej a volebnej komisie R. Pavlovič predniesol údaje o počte členov SSA a schopnosti uznášať sa. Pri otvorení valného zhromaždenia nebola prítomná nadpolovičná väčšina členov, preto sa rokovanie v súlade so stanovami SSA začalo o pol hodinu neskôr. Mandátová a volebná komisia sa uzniesla, že valné zhromaždenie je spôsobilé uznášať sa.

AD 9) Voľba predsedu, členov výboru a členov revíznej komisie

M. Orosová uviedla volebné podmienky v súlade so stanovami SSA a predstavila vopred prihlásených kandidátov.

Na základe uznesenia mandátovej a volebnej komisie boli vydané hlasovacie lístky 66 prítomným členom SSA. Členovia volebnej komisie rozdali prítomným členom SSA po tri hlasovacie lístky s vopred pripravenými kandidátkami. Všetci kandidáti uvedení na hlasovacích lístkoch vyjadrili ústny alebo písomný súhlas s kandidatúrou. M. Orosová vyzvala plénum na doplnenie zoznamu kandidátov z prítomných členov. Na predsedu nebol doplnený žiaden kandidát, na člena výboru bola doplnená jedna kandidátka a na členov revíznej komisie boli doplnení štyria kandidáti.

AD 10) Prestávka (diskusia k predneseným správam a činnosti SSA)

Po odovzdaní volebných lístkov volebná komisia kontrolovala odovzdané hlasovacie lístky a sčítavala hlasy jednotlivých kandidátov a v súlade s návrhom M. Orosovej prebiehala diskusia k predneseným správam a činnosti SSA. V diskusii vystúpili viacerí členova SSA s nasledujúcimi témami: aktuálna situácia v slovenskom archívnictve v súvislosti s pripravovaným zrušením odboru archívov a registratúr MV SR a (ne)reakcia SSA na ňu, menovité uvádzanie Ministerstva vnútra SR v stanovách SSA, zmena formátu ročenky Archívny almanach na periodikum, atraktivita členstva v SSA pre mladých archivárov, spolupráca s príbuznými občianskymi združeniami a pamäťovými inštitúciami.

AD 11) Uznesenie volebnej komisie

Za predsedu Spoločnosti slovenských archivárov na obdobie 2026 – 2030 bol valným zhromaždením zvolený Mgr. Jozef Meliš, PhD.

Do výboru Spoločnosti slovenských archivárov na obdobie 2026 – 2030 boli valným zhromažde-

ním zvolení títo členovia: Mgr. Marta Švoliková, Mgr. Ivana Červenková, PhD. , Mgr. Jana Gubášová Baherníková, PhD., Mgr. Mária Feješová, PhD., Mgr. Robert Gregor Maretta, PhD., Mgr. Martina Orosová, PhD., Mgr. Jana Kafúnová, Mgr. Peter Chlepko, Ph.D.

Do revíznej komisie Spoločnosti slovenských archivárov na obdobie 2026 – 2030 boli valným zhromaždením zvolené tieto členky: Ing. Ivana Poláková, PhD., Mgr. Michala Sedláčková, PhDr. Jana Stradiotová.

Uznesenie mandátovej a volebnej komisie (príloha č. 4).

AD 12) Návrh a uznesenie návrhovej komisie

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov schvaľuje: správu o činnosti SSA od mája 2022 do mája 2026 a správu o hospodárení SSA od mája 2022 do mája 2026.

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov berie na vedomie správu revíznej komisie SSA.

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov schvaľuje rokovací poriadok SSA, zmenu sídla SSA: Karpatské námestie 10A, 831 06 Bratislava a doplnenie stanov SSA čl. 2 bod 4 o text: „a predkladá ich Ministerstvu vnútra SR a príslušným inštitúciám“.

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov ukladá novému výboru SSA pripraviť stanovisko k súčasnej situácii v slovenskom archívnictve a oboznámi s ním verejnosť.

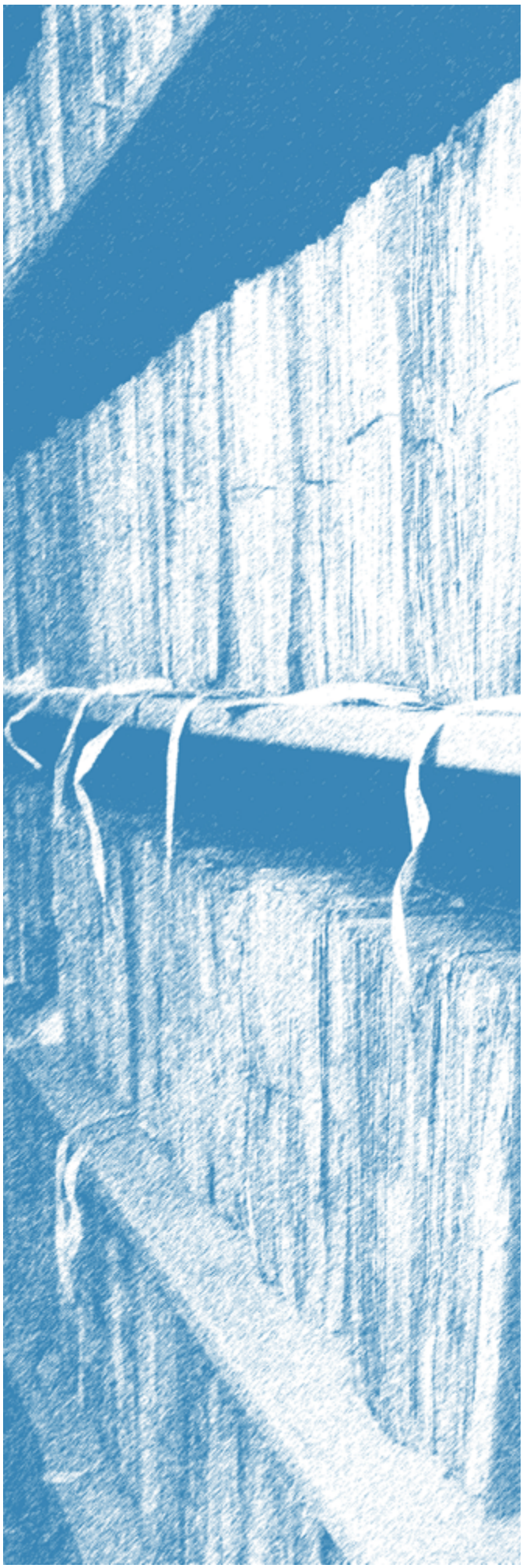
Uznesenie návrhovej komisie bolo valným zhromaždením SSA schválené (príloha č. 5).

AD 13) Uzavretie valného zhromaždenia SSA

Záverečné slovo predniesla predsedníčka SSA M. Orosová, poďakovala prítomným za účasť a uzavrela valné zhromaždenie SSA.

Zapísala: *Mgr. Jana Gubášová Baherníková, PhD., tajomníčka SSA*
Overili: *Mgr. Martina Orosová, PhD., predsedníčka SSA*
Mgr. Robert Gregor Maretta, PhD., podpredseda SSA

Prílohy:
1. rokovací poriadok SSA
2. správa o činnosti SSA a výboru SSA vo funkčnom období 2022 – 2026
3. správa o hospodárení SSA 2022 – 2026 a správa revíznej komisie SSA 2022 – 2026
4. uznesenie mandátovej a volebnej komisie
5. uznesenie návrhovej komisie
6. stanovy SSA

Príloha 1

ROKOVACÍ PORIADOK ORGÁNOV SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV SSA/10/3-5/2026

Čl. 1
Úvodné ustanovenia

1. Tento rokovací poriadok Spoločnosti slovenských archivárov (ďalej len „spoločnosť“) ustanovuje pravidlá rokovania orgánov spoločnosti: valného zhromaždenia a výboru.
2. Pôsobnosť valného zhromaždenia a výboru, ich postavenie a činnosť určujú stanovy spoločnosti.

Čl. 2
Valné zhromaždenie

1. Valné zhromaždenie (riadne alebo mimoriadne) je zvolávané výborom spoločnosti. Podrobnosti zvolávania určujú stanovy spoločnosti.
2. Program valného zhromaždenia a predkladané materiály sú členom zaslané minimálne päť pracovných dní pred valným zhromaždením elektronicky na e-mailovú adresu uvedenú v prihláške alebo oznámenú tajomníkovi.
3. Valné zhromaždenie sa môže uskutočniť aj prostredníctvom videokonferenčného alebo hybridného prezenčno-videokonferenčného prenosu. Pre takéto zasadnutie platia ustanovenia o rokovaní primerane.
4. Valné zhromaždenie je uznášaniaschopné, ak je prítomná nadpolovičná väčšina členov. Za prítomných sa považujú členovia, ktorí sú osobne prítomní alebo slovom a/alebo obrazom prítomní prostredníctvom videokonferenčného prenosu. Ak sa v ustanovenú hodinu neprezentuje potrebný počet členov, valné zhromaždenie sa koná a uznáša podľa stanoveného programu o pol hodiny neskôr bez ohľadu na počet prítomných členov.
5. Hlasovanie o voľbe alebo odvolaní predsedu, členov výboru, náhradníkov do výboru, členov revíznej komisie a náhradníkov do revíznej komisie sa uskutočňuje tajne. Hlasovanie o iných veciach sa uskutočňuje verejne, ak valné zhromaždenie nadpolovičnou väčšinou nerozhodne o tajnom hlasovaní.
6. V prípade videokonferenčného alebo hybridného prezenčno-videokonferenčného rokovania predseda alebo osoba vedúca rokovanie vyzve na hlasovanie a tí členovia, ktorí sú miestne vzdialení, slovom a/alebo obrazom potvrdia výsledok svojho hlasovania v čase prenosu. Spôsob rokovania i výsledok hlasovania sa explicitne uvedú v zápisnici z rokovania. Členovia môžu hlasovať v tajnom hlasovaní iba v prípade, ak sú zabezpečené také elektronické prostriedky hlasovania, ktoré zaručia anonymitu hlasujúcich. V prípade hybridného prezenčno-videokonferenčného rokovania alebo videokonferenčného rokovania sa pri určovaní výsledku hlasovania neprihliada na zlyhanie elektronického prostriedku hlasovania u niektorých členov.
7. Ak prítomný člen nehlasoval, považuje sa za člena, ktorý sa zdržal hlasovania.
8. Ak stanovy spoločnosti neurčujú inak, návrh je prijatý, ak zaň hlasuje nadpolovičná väčšina prítomných členov.
9. Zo zasadnutia valného zhromaždenia sa vyhotovuje zápisnica, ktorú pripravuje tajomník alebo iná osoba poverená predsedom. Overuje ju predseda alebo osoba vedúca valné zhromaždenie a zvolený overovateľ.
10. Na začiatku valného zhromaždenia sa volia:
    a. mandátová a volebná komisia,
    b. návrhová komisia,
    c. overovateľ.
11. Mandátová a volebná komisia:
    a. volí sa trojčlenná, pričom jej predsedu si určia spomedzi seba členovia komisie,
    b. členmi komisie nemôžu byť osoby, ktoré kandidujú na niektorú z volených funkcií,
    c. overuje uznášaniaschopnosť,
    d. dohliada na hlasovanie v rámci rokovania,
    e. jej členovia plnia funkciu skrutátorov,
    f. zabezpečuje priebeh volieb,
    g. zabezpečuje priebeh tajného hlasovania,
    h. pred začatím tajného hlasovania predseda komisie prečíta znenie návrhu, o ktorom sa bude hlasovať, vysvetlí spôsob a priebeh tajného hlasovania, úpravu hlasovacieho lístka a podmienky on-line hlasovania,
    i. hlasovací lístok je neplatný, ak je upravený inak ako určeným spôsobom,
    j. zisťuje počet členov prítomných na hlasovaní osobne na základe osobitnej listiny, na ktorej svojím podpisom potvrdí prevzatie hlasovacieho lístka a počet členov prítomných videokonferenčne, ktorým bude umožnené hlasovať on-line,
    k. po ukončení tajného hlasovania sčíta odovzdané hlasovacie lístky a vyhodnotí on-line hlasovanie a predloží valnému zhromaždeniu správu o výsledku tajného hlasovania, v ktorej uvedie:

- počet prítomných členov na hlasovaní,
- počet odovzdaných hlasovacích lístkov,
- počet členov, ktorí sa zdržali hlasovania,
- počet neplatných hlasovacích lístkov a výsledky hlasovania,

l. predseda komisie oznamuje výsledky tajného hlasovania.

12. Návrhová komisia:
    a. volí sa trojčlenná, pričom jej predsedu si určia spomedzi seba členovia komisie,
    b. vypracováva znenie uznesení,
    c. pred každým hlasovaním predseda komisie oznámi, o akom návrhu sa bude hlasovať a zopakuje presné znenie návrhu. Predsedajúci potom prikročí k riadnemu hlasovaniu.
13. Overovateľ:
    a. dozerá na správnosť a úplnosť zápisnice zo zasadnutia,
    b. podpisuje zápisnicu spolu s predsedom alebo osobou vedúcou valné zhromaždenie.

Čl. 3
Výbor

1. Zasadnutie výboru zvoláva predseda najmenej štyrikrát za rok. Podrobnosti zvolávania určujú stanovy spoločnosti.
2. Výbor na svoje zasadnutia prizýva čestných predsedov spoločnosti a predsedov sekcií spoločnosti. Podľa potreby môže prizývať ďalších hostí bez hlasovacieho práva.
3. Program zasadnutia a predkladané materiály sú členom výboru a prizvaným osobám zaslané minimálne päť pracovných dní pred zasadnutím elektronicky na e-mailovú adresu oznámenú tajomníkovi.
4. Zasadnutie výboru sa môže uskutočniť aj prostredníctvom videokonferenčného alebo hybridného prezenčno-videokonferenčného prenosu. Pre takéto zasadnutie platia ustanovenia o rokovaní primerane.
5. Výbor je uznášaniaschopný, ak je prítomná nadpolovičná väčšina jeho členov. Za prítomných sa považujú členovia, ktorí sú osobne prítomní alebo slovom a/alebo obrazom prítomní prostredníctvom videokonferenčného prenosu. Ak sa v ustanovenú hodinu neprezentuje potrebný počet členov, zasadnutie výboru sa koná a uznáša podľa stanoveného programu o pol hodiny neskôr bez ohľadu na počet prítomných členov.
6. Hlasovanie sa uskutočňuje verejne.
7. V prípade videokonferenčného alebo hybridného prezenčno-videokonferenčného rokovania predseda alebo osoba vedúca rokovanie vyzve na hlasovanie, a tí účastníci zasadnutia, ktorí sú miestne vzdialení, slovom a/alebo obrazom potvrdia výsledok svojho hlasovania v čase prenosu. Predseda alebo osoba vedúca rokovanie oznámi výsledky hlasovania. Spôsob rokovania i výsledok hlasovania sa explicitne uvedú v zápisnici z rokovania. V prípade hybridného prezenčno-videokonferenčného rokovania alebo videokonferenčného rokovania sa pri určovaní výsledku hlasovania neprihliada na zlyhanie elektronického prostriedku hlasovania u niektorých členov.
8. Ak prítomný člen nehlasoval, považuje sa za člena, ktorý sa zdržal hlasovania.
9. Výbor spoločnosti rozhoduje per rollam o neodkladných záležitostiach a o návrhoch, na ktorých prerokovanie nie je možné zvolať zasadnutie. Lehotu na takéto posúdenie a rozhodnutie určí predseda. O výsledku rozhodnutia sa spíše zápisnica.
10. Zo zasadnutia výboru sa vyhotovuje zápisnica, ktorú pripravuje tajomník alebo iná osoba poverená predsedom. Overuje ju predseda alebo osoba vedúca zasadnutie výboru.

Článok 4
Záverečné ustanovenie

1. Tento rokovací poriadok ruší predchádzajúci rokovací poriadok.
2. Tento rokovací poriadok spoločnosti schválilo valné zhromaždenie dňa 28. mája 2026.
3. Tento rokovací poriadok nadobúda účinnosť dňom 1. júna 2026.

Mgr. Martina Orosová, PhD.
predsedníčka Spoločnosti slovenských archivárov

Príloha 2

2022 - 2026

Spoločnosť slovenských archivárov

Správa o činnosti v rokoch 2022 – 2026

MARTINA OROSOVÁ • KOŠICE • 2026

Obsah

Úvod 1
1. Základné informácie 2
2. Činnosť výboru 3
3. Členská základňa 9
4. Archívne dni v Slovenskej republike
   4.1. XXVI. archívne dni v Slovenskej republike 11
   4.2. XXVII. archívne dni v Slovenskej republike 14
   4.3. XXVIII. archívne dni v Slovenskej republike 18
5. Osobnosti slovenského archívnictva
   5.1. 100-ročnica doc. Dariny Lehotskej 22
   5.2. Všestranný archivár Ján Milan Dubovský (*1933 – †2005) 26
   5.3. Mária Jeršová, rod. Opočenská (1899 – 1978), prvá profesionálna archivárka na Slovensku 28
   5.4. Storočnica archivára a historika Františka Sedláka 31
6. Odborné exkurzie
   6.1. Poľsko 2023 33
   6.2. Srbsko 2024 34
7. Zahraničná spolupráca 36
8. Domáca spolupráca 43
9. Edičná a publikačná činnosť
   9.1. Fórum archivárov 47
   9.2. Zborník Spoločnosti slovenských archivárov
      9.2.1. Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2022 49
      9.2.2. Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2023 50
   9.3. Archívny almanach 51
      9.3.1. Archívny almanach 2022 52
      9.3.2. Archívny almanach 2023 53
      9.3.3. Archívny almanach 2024 53
   9.4. Monografie
      9.4.1. Biografický slovník slovenských archivárov 54
      9.4.2. Mária Jeršová, rod. Opočenská (1899 – 1978), prvá profesionálna archivárka na Slovensku 58
10. Webová stránka archivari.sk 60
Záver 61

Úvod

V rokoch 2022 – 2026 výbor Spoločnosti slovenských archivárov (SSA) pracoval v náročných podmienkach, ktoré si vyžadovali vysokú mieru profesionality, osobného nasadenia a dobrovoľníckej práce. Napriek rastúcej administratívnej, organizačnej aj finančnej záťaži sa podarilo udržať kontinuitu odborných podujatí, zabezpečiť vydavateľskú činnosť, modernizovať komunikačné kanály a posilniť viditeľnosť SSA v odbornom prostredí doma i v zahraničí.

Výbor zároveň otvorene pomenoval limity súčasného fungovania a prijal viaceré strategické rozhodnutia smerujúce k efektívnejšiemu využívaniu kapacít, k digitalizácii výstupov a postupnej transformácii SSA na modernú platformu celoživotného vzdelávania archivárov a správcov registratúr.

Pred nami stoja úlohy, ktoré si vyžadujú širšiu spoluprácu, nové impulzy a aktívne zapojenie členskej základne. Verím, že skúsenosti, nadobudnuté v uplynulom funkčnom období, spolu s novými nástrojmi a modernizovanými procesmi vytvárajú pevný základ pre ďalší rozvoj SSA. Naša budúcnosť závisí od ochoty členov podieľať sa na spoločnej práci, prinášať nové nápady a podporovať aktivity, ktoré posúvajú slovenské archívnictvo do doby informačnej spoločnosti. SSA má potenciál byť silnou odbornou komunitou – a tento potenciál môžeme naplniť len spolu.

Táto výročná správa ponúka prehľad všetkých aktivít výboru i celej SSA v uplynulých štyroch rokoch. Verím, že bude zaujímavým dokumentom o našej činnosti nielen pre súčasných členov a členky, ale aj svedectvom pamäti pre budúce generácie archivárov.

Keďže ide o poslednú správu, ktorú predkladám vo funkcii predsedníčky SSA, chcem vyjadriť svoje vrúcne poďakovanie za dôveru, ktorú ste mi počas výkonu tejto náročnej funkcie prejavovali. Zároveň ďakujem členom výboru a revíznej komisie za podporu a pomoc, ktorú som intenzívne cítila a prijímala. Nadšenie a entuziazmus, s ktorými všetci pristupovali k svojej práci, boli pre mňa neoceniteľnou vzpruhou vo chvíľach pochybností a ťažkostí.

Martina Orosová
predsedníčka

1. Základné informácie

Obchodné meno:	**Spoločnosť slovenských archivárov**
Právna forma:	**občianske združenie**
Dátum vzniku:	**4. 4. 1990**
Adresa sídla:	**Karpatské námestie 10A, 831 06 Bratislava**
Územná pôsobnosť:	**Slovenská republika**
IČO:	**360 692 21**
DIČ:	**20 218 765 79**
Peňažný ústav:	**Slovenská sporiteľňa, a. s.**
Číslo účtu:	**SK59 0900 0000 0000 1148 2674**

Spoločnosť slovenských archivárov združuje archivárov, správcov registratúr, vysokoškolských pedagógov a ďalších členov s cieľom podieľať sa na rozvoji slovenského archívnictva, pôsobiť na odborný rast svojich členov a poskytovať im platformu na výmenu názorov, poznatkov a skúseností z oblasti archívnictva a správy registratúry.

Svoje ciele dosahuje organizovaním odborných konferencií, seminárov, spoločenských podujatí a odborných exkurzií a študijných zájazdov. Až do zmeny v stratégii edičnej činnosti v roku 2026 vydávala časopis Fórum archivárov, ročenku Archívny almanach, zborník SSA a iné neperiodické publikácie.

SSA vypracúva návrhy a odporúčania týkajúce sa právnych predpisov, metodických pokynov, koncepcie archívnej práce a koncepcie výučby archívnictva a predkladá ich Ministerstvu vnútra SR a príslušným inštitúciám.

SSA upozorňuje príslušné orgány či slovenskú verejnosť na prípady, v ktorých by bola ohrozená niektorá súčasť archívneho dedičstva SR, alebo ak by bola akýmkoľvek spôsobom ohrozená či sťažená možnosť archivárov plnohodnotne zabezpečovať ochranu, preberanie, sprístupňovanie a využívanie archívneho dedičstva SR s cieľom zachovania kultúrnych hodnôt.

SSA spolupracuje s organizáciami podobného zamerania v SR a v zahraničí.

SSA je od roku 1995 členom Medzinárodnej rady archívov v Paríži v kategórii B – archívne spoločnosti a je evidovaná pod číslom B 261.

2. Činnosť výboru

Výbor v rokoch 2022 – 2026

Predsedníčka:	Mgr. Martina Orosová, PhD.
Podpredseda:	Mgr. Robert Gregor Maretta, PhD.
Tajomníčka:	Mgr. Jana Gubášová Baherníková, PhD.
Hospodárka:	Mgr. Marta Švoliková
Členovia výboru:	Mgr. Marta Bednárová (do 18. 3. 2023)
	Mgr. Michal Bernát, PhD.
	Mgr. Lenka Bernátová, PhD.
	Mgr. Mária Feješová, PhD.
	Mgr. Helena Hollá (18. 3. 2023 – 31. 12. 2024)
	prof. PhDr. Juraj Šedivý, MAS, PhD.
	PhDr. Václav Ihnát (od 1. 1. 2025)

Revízna komisia v rokoch 2022 – 2026

Predseda:	PhDr. František Chudják, PhD.
Členovia:	Mgr. Jozef Meliš, PhD.
	Mgr. Eva Greschová

Členovia výboru a revíznej komisie SSA (2022 – 2026) na prvom zasadnutí 7. júna 2022. Foto: Štefan Hrivňák.

Výbor SSA bol zvolený na valnom zhromaždení SSA, ktoré sa konalo 27. mája 2022 v Smoleniciach. Na najbližšom zasadnutí výboru 7. júna 2022 bol zvolený nový podpredseda Robert Gregor Maretta, ktorý po dlhých rokoch vystriedal v tejto funkcii Juraja Roháča, nová tajomníčka Jana Gubášová Baherníková nahradila Štefana Hrivňáka a post hospodárky naďalej zastávala Marta Švoliková. V zložení členov výboru nastali v priebehu funkčného obdobia dve personálne zmeny. V marci 2023 odstúpila z výboru Marta Bednárová a nahradila ju prvá náhradníčka Helena Hollá. Tá následne ukončila svoju činnosť vo výbore ku koncu roku 2024 a na jej miesto nastúpil druhý náhradník Václav Ihnát.

Revízna komisia si spomedzi seba zvolila predsedu Františka Chudjáka a v rovnakom zložení pracovala celé funkčné obdobie.

Administratívnu agendu SSA zabezpečovali najmä predsedníčka Martina Orosová, tajomníčka Jana Gubášová Baherníková a hospodárka Marta Švoliková. Predsedníčka ako štatutárny orgán SSA vybavovala korešpondenciu a komunikáciu s orgánmi verejnej moci prostredníctvom elektronickej schránky na portáli Slovensko.sk, uzatvárala zmluvy, vydávala menovacie dekréty, plakety, potvrdenia o dobrovoľníctve, registrovala SSA ako prijímateľa 2 % z daní z príjmu, overovala dokumenty u notára, podávala a finalizovala projekty, komunikovala so slovenskými a zahraničnými partnermi a sponzormi, ako aj s členmi a členkami SSA, ktorých zároveň informovala o organizovaných podujatiach, knižných novinkách a iných záležitostiach prostredníctvom e-mailovej pošty. Predsedníčka zároveň viedla registratúrny denník SSA.

K povinnostiam tajomníčky patrilo zabezpečovanie zasadnutí výboru (sledovanie termínov a účasti členov výboru, zasielanie pozvánok s programom a online pripojením), tvorba zápisníc zo zasadnutí výboru a valných zhromaždení, tvorba konceptov rôznych dokumentov, sledovanie ich revidovania ostatnými členmi výboru a vypracovanie konečnej verzie, tvorba podkladov o činnosti výboru pre publikovanie vo Fóre archivárov, sledovanie stavu zásob publikácií, zasielanie povinných a autorských výtlačkov, distribúcia publikácií záujemcom prostredníctvom poštových služieb, nákup kancelárskych potrieb a iných tovarov a mnohé ďalšie práce.

Hospodárka zabezpečovala fungovanie bankového účtu a transparentnosť bankových operácií, prieskum trhu, nákup rôznych potrieb a tovarov, vystavovanie faktúr a príjmových dokladov, úhradu faktúr a zmlúv, evidenciu účtovných dokladov, vedenie peňažného denníka a spravovanie hotovostnej pokladnice. Zaisťovala aj podávanie daňového priznania. Marta Švoliková zároveň viedla evidenciu členov SSA a na základe poverenia výboru spravovala ich osobné údaje. Sledovala platenie členských a registračných poplatkov, prijímala prihlášky nových členov a aktualizovala databázu členskej základne.

Registratúra SSA a jej publikačné výstupy boli do septembra 2024 uložené v Archíve Pamiatkového úradu SR, následne boli prenesené do Archívu Slovenskej akadémie vied, kde sú uložené dodnes a ich správu a ochranu zabezpečuje tajomníčka. Posledné roky sú spojené s nárastom elektronických záznamov, čím vznikla potreba vytvorenia digitálneho úložiska pre registratúru SSA. Tajomníčka venovala veľa úsilia sústredeniu všetkých elektronických dokumentov na cloude Microsoft, ktorý táto spoločnosť poskytuje zadarmo pre neziskové organizácie. Toto riešenie sa ale neosvedčilo a problém digitálneho úložiska pretrváva. Elektronické záznamy (zápisnice, korešpondencia, účtovné doklady a pod.),

rôzne dokumenty a publikačné výstupy v PDF formáte, ako aj všetky obrazové dokumenty, sú zatiaľ zálohované na externých diskoch, v osobných počítačoch a aplikácii Google Disk (účet Fórum archivárov, Archívny almanach a súkromné účty členov výboru).

Prezenčné zasadnutia výboru sa do júna 2024 najčastejšie konali v Archíve Pamiatkového úradu SR. Od septembra 2024 do súčasnosti sa konajú v priestoroch Katedry archívnictva a muzeológie Filozofickej fakulty UK v Bratislave. Niektoré zasadnutia sa realizovali výhradne online formou cez aplikácie Zoom alebo MsTeams, čo je vhodná forma komunikácie najmä v operatívnych prípadoch. Postupne sa stali samozrejmosťou hybridné zasadnutia (prezenčne a súčasne online), aby bola umožnená účasť aj tých členov a hostí, ktorí nemôžu prísť osobne. Prehľad účasti členov výboru na zasadnutiach ponúkajú tabuľky 1 a 2.

Zasadnutí výboru sa podľa svojich možností zúčastňovali aj členovia revíznej komisie, ktorí svojimi návrhmi a pripomienkami významne pomáhali členom výboru hľadať riešenia v rôznych záležitostiach. Podľa potreby sme prizývali aj hostí z iných inštitúcií. Najčastejšie sa zasadnutí zúčastňoval novozvolený predseda Sekcie archívnictva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti Štefan Hrivňák.

Mimoriadne náročnú úlohu mal výbor SSA a zároveň organizačný tím XXVII. archívnych dní v SR pri zostavovaní bohatého programu konferencie v prvých mesiacoch roka 2024.
Zdroj: Archív SSA.

Hlavnými témami zasadnutí výboru bola organizácia pravidelných akcií, najmä archívnych dní, seminárov a exkurzií, ako aj pripomienky k zákonom a materiálom Ministerstva vnútra SR či príprava rôznych projektov. Už v predchádzajúcom funkčnom období sa ukazovali limity dobrovoľníckej práce, ktorá je každým rokom náročnejšia. Najväčšia záťaž leží na pleciach členov výboru, ktorí sa angažujú aj v rámci edičnej činnosti SSA. Väčšina členov SSA sa, žiaľ, do aktívnej práce nezapája.

Napriek prevládajúcej dobrovoľníckej práci sa každoročne enormne zvyšuje aj finančná náročnosť aktivít SSA. Po zvážení všetkých okolností sa medzi členmi výboru ujala myšlienka zredukovania každoročnej periodicity odborných podujatí a striedania archívnych dní a seminárov.

Obrovské finančné, časové a personálne nároky predstavuje aj edičná a vydavateľská činnosť SSA, ktorá bola jednou z podstatných bodov programov výborových zasadnutí. Finančné výdavky boli každoročne vynakladané na tlač a grafické práce publikačných výstupov SSA, pričom práca redaktorov, editorov, korektorov, recenzentov, a konečne i samotných autorov, bola opäť založená na dobrovoľníckom princípe. K problémovým otázkam možno pripočítať aj uskladnenie a distribúciu tlačených publikácií. Výbor preto dospel k rozhodnutiu upraviť aj túto oblasť činnosti SSA – ustáliť počet a druhy titulov a transformovať tlačené výstupy na elektronické. Toto rozhodnutie uľahčilo aj splnenie najnaliehavejšej výzvy, ktorá stála pred výborom už niekoľko rokov, a to vytvorenie novej webovej stránky archivari.sk. Najatím profesionálnej webmasterky Jany Borárošovej bola v priebehu roka 2025 vytvorená základná štruktúra a obsah webu, ktorý má potenciál ďalšieho rozvoja. Nová stránka je dôstojným a moderným virtuálnym sídlom SSA, na ktorom môžu byť prezentované všetky jej aktivity a zároveň sprístupnené publikácie v digitálnej forme pre všetkých záujemcov.

S informovanosťou a propagáciou súvisia aj sociálne siete. SSA má vytvorenú stránku v aplikácii Facebook, profil na LinkedIn, ako aj kanál na YouTube. Pravdou je, že žiaden člen výboru sa špeciálne nesústredil na správu sociálnych sietí a tvorbu nového obsahu. Aktivita a tým aj viditeľnosť SSA na sociálnych sieťach je preto priemerná a príspevky pribúdali sporadicky či ad hoc, bez plánu a sústredeného zamerania. Budúcnosť si pravdepodobne vyžiada venovať intenzívnejšiu pozornosť aktivitám na sociálnych sieťach a vyčleniť pre ne osobitného tvorcu.

Alternatívnou možnosťou financovania aktivít SSA sú rôzne grantové programy. Ich získanie však nie je samozrejmé a vytvorenie dobrého projektu je často komplikované. V roku 2023 sme sa stali úspešným prijímateľom dotácie Nadácie SPP na vydanie Biografického slovníka slovenských archivárov, no neuspeli sme s projektom SLOVAK ARCHIVE ACADEMY vo fonde FIDA (Fund for the International Development of Archives), ani s projektom Ženy v archívnych prameňoch vo Fonde na podporu umenia MK SR. Podarilo sa nám však získať finančný príspevok z programu Ministerstva kultúry SR na podporu národnostných menšín KULT MINOR na vydanie knihy o Márii Jeršovej, rod. Opočenskej ako samostatného výstupu zo seminára venovaného tejto osobnosti. Vyhľadávanie vhodných grantov a podávanie projektov je práca, ktorej musí každý výbor venovať výraznú pozornosť a bolo by vhodné, keby sa na ňu sústredil konkrétny člen výboru, resp. akýkoľvek iný člen SSA.

Medzi členmi výboru panovala názorová zhoda aj vo vízii formovať SSA ako platformu pre celoživotné vzdelávanie archivárov i správcov registratúr. Okrem organizovania odborných podujatí a vydávania odborných publikácií, ktoré sú tiež formou vzdelávania, sa ponúkajú ďalšie možnosti v podobe videí, podcastov, online kurzov, webinárov či dokumentárnych filmov. Súčasný svet informačných technológií ich nielen umožňuje, ale priam vyžaduje. V tomto smere však výbor v uplynulom funkčnom období veľmi nepokročil a vzdelávanie ostáva výzvou do ďalších rokov.

Bez aktívnych ľudí, ich nápadov a ochoty pracovať aj najlepšie plány zostávajú len víziami. Výbor preto dlhodobo vníma potrebu väčšej angažovanosti členskej základne. Opakovane si kladieme otázky, ako povzbudiť členov k väčšej aktivite, ako pritiahnuť do našich radov mladých archivárov a archivárky, ako zapojiť správcov registratúr, ako osloviť kolegov z cirkevných archívov či súkromného sektora. Budovanie otvorenej, činorodej a spolupracujúcej komunity je nevyhnutnou podmienkou ďalšieho rozvoja SSA.

V uplynulom funkčnom období výbor SSA zabezpečoval rozsiahlu administratívnu, organizačnú, odbornú aj edičnú agendu, ktorá si vyžadovala vysoké pracovné nasadenie a koordináciu. Výbor zároveň identifikoval viaceré systémové problémy – najmä potrebu stabilného digitálneho úložiska, racionalizácie edičnej činnosti a širšieho zapojenia členskej základne – a prijal kroky smerujúce k efektívnejšiemu fungovaniu spoločnosti. Tieto skúsenosti a iniciatívy vytvárajú pevný základ pre ďalšie obdobie, v ktorom bude potrebné pokračovať v modernizácii procesov, rozvoji odborných aktivít a posilňovaní spolupráce v rámci celej komunity slovenských archivárov.

Výmena stráží. Spoločné zasadnutie členov a členiek nového a končiaceho výboru a revíznej komisie SSA 17. júna 2026 na Katedre archívnictva a muzeológie FiF UK v Bratislave.
Zdroj: Archív SSA.

Tabuľka 1

Prehľad zasadnutí výboru a účasti členov v rokoch 2022 – 2024

Členovia výboru	7. 6. 2022	10. 10. 2022	25. 11 .2022	12. 1. 2023	9. 3. 2023	17. 3. 2023	5. 5. 2023	20. 6. 2023	6. 10. 2023	3. 11. 2023	8. 12. 2023	19. 1. 2024	16. 2. 2024	22. 3. 2024	19. 4. 2024	vyhodnotenie osobnej účasti
Bednárová, Marta	✓	x	✓	✓	x	✓										67%
Bernát, Michal	✓	x	✓	✓	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	x	73%
Bernátová, Lenka	✓	x	✓	✓	x	✓	x	✓	✓	✓	x	✓	x	x	✓	60%
Feješová, Mária	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	87%
Gubášová Baherníková, Jana	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	✓	✓	93%
Hollá, Helena							x	x	x	x	x	x	x	✓	x	11%
Maretta, Róbert Gregor	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	93%
Orosová, Martina	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	100%
Šedivý, Juraj	✓	✓	✓	✓	x	✓	x	✓	x	✓	✓	✓	x	✓	✓	73%
Švoliková, Marta	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	87%
vyhodnotenie za výbor	100%	44%	78%	100%	56%	100%	67%	78%	78%	89%	78%	89%	59%	78%	78%	
Členovia revíznej komisie																
Greschová, Eva	✓	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	7%
Chudják, František	✓	x	✓	x	x	✓	✓	✓	x	✓	✓	x	x	✓	✓	60%
Meliš, Jozef	✓	✓	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	✓	✓	80%

Tabuľka 2

Prehľad zasadnutí výboru a účasti členov v rokoch 2024 – 2026

Členovia výboru	24.05. 2024	26.06. 2024	13.09. 2024	25.10. 2024	06.12. 2024	23.01. 2025	11.02. 2025	25.03. 2025	24.04. 2025	04.06. 2025	02.07. 2025	06.08. 2025	10.09. 2025	08.10. 2025	07.11. 2025	22.01. 2026	12.02. 2026	19.03. 2026	23.04. 2026	14.05. 2026
Bednárová, Marta																				
Bernát, Michal	x	x		✓	x	✓	x	x	✓	✓	x	x	✓	✓	x	x	x	x	x	x
Bernátová, Lenka	x	x		✓	x	✓	x	✓	✓	✓	x	x	✓	x	x	x	x	x	x	x
Feješová, Mária	x	✓		✓	✓	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	✓	✓	✓	✓	x
Gubášová Baherníková, Jana	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Hollá, Helena	x	✓		x	x															
Ihnát, Václav							x	x	x	✓	x	x	x	x	x	✓	✓	x	x	✓
Maretta, Róbert Gregor	✓	✓		✓	✓	✓	x	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Orosová, Martina	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Šedivý, Juraj	✓	x		✓	✓	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Švoliková, Marta	✓	✓		x	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
vyhodnotenie za výbor	56%	67%		78%	56%	78%	44%	67%	78%	89%	67%	67%	67%	67%	56%	78%	78%	67%	67%	67%
Členovia revíznej komisie																				
Greschová, Eva	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Chudják, František	✓	x		x	x	x	✓	✓	✓	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Meliš, Jozef	✓	✓		✓	x	x	x	✓	✓	x	x	x	✓	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Tabuľkové prehľady o účasti členov výboru a revíznej komisie na zasadnutiach vypracovala Jana Gubášová Baherníková.

3. Členská základňa

Členskú základňu Spoločnosti slovenských archivárov tvoria fyzické osoby, ktorých prijatie za členov občianskeho združenia schvaľuje výbor hlasovaním na svojom zasadnutí. Fyzické osoby, ktoré súhlasia s poslaním združenia, sa do SSA prihlasujú vyplnením prihlášky. Formulár prihlášky je k dispozícii na webovom sídle archivari.sk. Od roku 2018 je súčasťou prihlášky informácia o spracúvaní osobných údajov a o právach dotknutej osoby v súlade s GDPR a zákonom na ochranu osobných údajov. Podľa stanov SSA sú členovia povinní po prijatí za člena SSA uhradiť jednorazový členský príspevok vo výške 10,00 € a ročný členský príspevok vo výške 15,00 €. Ročný členský príspevok sú členovia povinní uhradiť do 1. júna príslušného kalendárneho roka. Z dôvodu dlhodobej práceneschopnosti, materskej/rodičovskej dovolenky, nezamestnanosti, zlej sociálnej situácie či iných dôvodov môžu členovia požiadať o zníženie ročného členského príspevku o polovicu.

Výzvy na zaplatenie ročného členského príspevku a darovania 2 % z daní uverejnené na Facebooku.

Členská základňa je značne dynamická, mení sa nielen prihlasovaním nových členov a odhlasovaním členov zo združenia, ale aj odchodom do dôchodku či úmrtím. Seniori a seniorky, samozrejme, môžu byť naďalej členmi SSA, pričom platia znížený ročný členský príspevok. Mnohí členovia však odchodom zo zamestnania neuvedú zmenu svojich kontaktných údajov a výbor SSA sa s nimi nevie spojiť, najmä v prípade, že komunikácia sa uskutočňovala elektronickou poštou cez pracovnú adresu. Keď prestanú platiť členské poplatky, do dvoch rokov ich členstvo zaniká. Členstvo zaniká aj všetkým tým, ktorí dlhodobo neplatia členské príspevky, nereagujú na opakované výzvy, nezúčastňujú sa aktivít SSA a strácajú kontakt so SSA a jej členmi.

Vedením evidencie členov SSA je poverená hospodárka Marta Švoliková, ktorá je zároveň oprávnenou osobou pre spracovávanie osobných údajov. V roku 2021 prvýkrát v histórii SSA vykonala generálnu revíziu členstva, ktorá upravila počet právoplatných členov. Odvtedy opakovane reviduje členskú základňu a sleduje jej premeny, vedie evidenciu členov a ich osobných údajov, v prípade potreby kontaktuje každú osobu individuálne. Registruje prihlášky za členov a predkladá ich výboru na posúdenie.

V rokoch 2022 – 2026 vstúpilo do SSA 26 nových členov. V roku 2022 to bolo šesť nových členov, z toho štyria zo štátnych a dvaja zo špecializovaných archívov. V roku 2023 výbor prijal 10 nových členov, z toho boli traja zo štátnych archívov, štyria zo špecializovaných, jeden z cirkevného archívu a dvaja z iných archívov a registratúr. V roku 2024 pribudlo šesť nových členov, z toho traja zo štátnych archívov. Rok 2025 priniesol dvoch nových členov zo špecializovaných archívov. Do konania valného zhromaždenia v roku 2026 sa do SSA prihlásili traja štátni archivári, jedna prihláška ostala neprerokovaná.

Celkový počet regulárnych členov SSA je 204, z toho 34 dôchodcov. Priemerný vek členov SSA je 53 rokov. Najstarším členom bol donedávna profesor Jozef Novák (1930), v súčasnosti je to Ivan Galamboš (1940), najmladšia členka je narodená v roku 1998. V združení prevládajú ženy, ktorých je 131, čo pravdepodobne súvisí s feminizáciou oblasti archívnictva všeobecne. V posledných rokoch sa členmi SSA stávajú čoraz častejšie nielen zamestnanci archívov všetkých typov, ale aj správcovia registratúr.

Výnimočným osobnostiam, ktoré sa zaslúžili o rozvoj slovenského archívnictva a aktívne sa podieľali na činnosti SSA, je udeľované čestné členstvo. Momentálne SSA nemá žiadnych čestných členov z dôvodu úmrtia všetkých vymenovaných čestných členov. Boli nimi prof. PhDr. Jozef Šimončič, CSc., univ. prof. PhDr. Július Bartl, CSc., Dr.h.c. univ. prof. PhDr. Richard Marsina, DrSc., a univ. prof. PhDr. Jozef Novák, DrSc.

Za prípravu podkladov tohto podrobného prehľadu o stave členskej základne ďakujem Marte Švolikovej.

4. Archívne dni v Slovenskej republike

4.1. XXVI. archívne dni v Slovenskej republike Vodné diela v archívnych dokumentoch

Kaštieľ Považská Bystrica-Orlové, Hotel Gino Park Palace, 23. – 25. mája 2023
Pod záštitou Karola Janasa, primátora mesta Považská Bystrica.

Hlavnou iniciátorkou a dušou celého projektu XXVI. archívnych dní v SR bola nová členka výboru a vedúca považskobystrického archívu Helena Hollá. Vďaka jej neutíchajúcej energii a úžasnej schopnosti fundraisingu sme spolu so Štátnym archívom v Trenčíne, pracoviskom Archív Považská Bystrica a Sekciou archívnictva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV mohli zorganizovať výnimočné podujatie v luxusnom Hoteli Gino Park Palace, ktorý sa nachádza v historickom kaštieli v Orlovom.

Výnimočné prostredie dalo podujatiu nádych luxusu, ktorý sa podivuhodne dobre snúbil s „historicko-technickou“ témou konferencie vystihujúcou kraj považských kaskád.

Program tvorili príspevky 19 prednášajúcich zo Slovenska a Čiech na rôznorodé témy, týkajúce sa histórie vodných diel na slovenských a českých riekach i priehradách. Samotné vodné diela si účastníci mohli zblízka prezrieť počas exkurzií.

Medzi účastníkmi boli aj hostia z Česka, Poľska, Maďarska, Srbska a Chorvátska.

Helena Hollá, vedúca pracoviska Archív Považská Bystrica, a Mária Hajduová, ocenená plaketou Spoločnosti slovenských archivárov s predsedníčkou SSA Martinou Orosovou a podpredsedom SSA Robertom Gregorom Marettom. Foto: Stanislav Krivjanský.

Po konferencii sa konal workshop o predarchívnej starostlivosti, na ktorom vystúpili štyria prednášatelia (Mária Munková, Veronika Nováková, Michal Bernát a Jozef Meliš), ktorí vniesli do témy tradičné i nové pohľady. Príspevky oboch častí archívnych dní boli publikované v Zborníku SSA 2023.

Účastníci XXVI. archívnych dní v SR na nádvorí kaštieľa v Považskej Bystrici-Orlovom. Foto: Stanislav Krivjanský.

Priestory kaštieľa premenené na prednáškovú sálu. Foto: Stanislav Krivjanský.

Jozef Hanus prednáša Smrekovu báseň Baccardi na spoločenskom galavečere. Foto: David Valůšek.

Počas slávnostného galavečera bola prezentovaná publikácia Biografický slovník slovenských archivárov za prítomnosti editorov Štefana Hrivňáka a Márie Feješovej a riaditeľky odboru archívov a registratúr MV SR Márie Mrižovej. Zároveň bola pamätnou plaketou SSA ocenená dlhoročná archivárka a bývalá riaditeľka Archívu mesta Košíc Mária Hajduová. Podrobnú správu o podujatí napísali Adriána Klincová a Jozef Meliš pre Fórum archivárov 2/2023.

Prezentácia Biografického slovníka slovenských archivárov na XXVI. archívnych dňoch v SR. Zľava: Martina Orosová, Mária Mrižová, Štefan Hrivňák, Mária Feješová. Foto: Stanislav Krivjanský.

4.2. XXVII. archívne dni v Slovenskej republike Ženy v archívnych prameňoch

Bratislava, Primaciálny palác, 4. – 6. júna 2024
Pod záštitou primátora hlavného mesta SR Bratislavy Matúša Valla.

Organizátormi XXVII. archívnych dní v SR boli popri tradičných partneroch SSA, Sekcii archívnictva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV a Katedry archívnictva a muzeológie FiF UK najmä Archív mesta Bratislavy a jeho pracovníci na čele s Michalom Duchoňom. Podporujúcimi partnermi boli aj Múzeum mesta Bratislavy a Živena, spolok slovenských žien. Konferencia zaznamenala mimoriadny záujem odbornej verejnosti, čo sa prejavilo v rekordnom počte 42 príspevkov a potrebe organizovať dve paralelné sekcie v rôznych priestoroch. Napriek tomu sa všetci prihlásení nedostali do programu. Archívne dni otvorila predsedníčka SSA Martina Orosová, ktorá predstavila zahraničných hostí aj študentov archívnictva Olexandru Zalohinu (husle) a Adama Kuťku (klavír), ktorí otvorenie spestrili hudobným vystúpením. Nasledovali príspevky predstaviteľov zahraničných archívnych spoločností, ktorí predstavili svoje aktivity, publikačnú činnosť a formy podpory profesijnej komunity.

Odborné bloky sa venovali širokému spektru tém – od vzdelanosti a korešpondencie šľachtičien cez hospodárske a právne postavenie poddanských žien až po analýzu ego-dokumentov, ženských spolkov, profesijného uplatnenia žien v 19. a 20. storočí či pramene k dejinám perzekúcií. Prednášajúci predstavili nové výskumy, upozornili na limity pramennej základne a poukázali na potrebu interdisciplinárnych prístupov. Silnou líniou konferencie bola aj prezentácia osobných príbehov žien, ktoré sa zachovali v archívnych fondoch – od aristokratiek a hospodárok cez učiteľky, babice, aktivistky až po ženy z vylúčených komunít.

Hlavný program XXVII. archívnych dní v SR sa odohrával v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca. Foto: Dominika Bolgáčová.

Auditórium paralelnej sekcie prednášok v mezaníne. Foto: Dominika Bolgáčová.

Súčasťou programu boli aj bohaté sprievodné podujatia: kultúrny večer s módnou prehliadkou historického oblečenia a degustáciou vín na nádvorí Starej radnice, slávnostné odovzdanie plakiet SSA, ako aj cien Slovenskej historickej spoločnosti, sprevádzané koncertom kapely Paper Moon Trio, a vo Faustovej sieni Múzea mesta Bratislavy uskutočnila Živena slávnostné stretnutie „živeniarok“ pri príležitosti storočnice folkloristky Ľuby Pavlovičovej Bakovej.

Záverečný deň patril štyrom odborným exkurziám, ktoré účastníkom sprístupnili jedinečné priestory bratislavských pamiatok – vežu Dómu sv. Martina, lekáreň U Salvátora, hrad Devín a zrekonštruované Vodné kasárne Slovenskej národnej galérie.

Archívne dni tak opäť potvrdili svoju pozíciu najvýznamnejšieho odborného podujatia slovenského archívnictva, ktoré prepája profesionálov, podporuje výskum a posilňuje komunitu.

Príspevky budú publikované v Zborníku SSA 2024. Podrobnú správu o podujatí napísali Mária Feješová, Adriána Klincová, Jozef Meliš, Henrieta Žažová pre Fórum archivárov 2/2024.

Ocenenie kolektívu Archívu mesta Bratislavy za sprievodu hudby skupiny Paper Moon Trio.
Foto: Dominika Bolgáčová.

Prvý večer si účastníci archívnych dní užili módnu prehliadku historických kostýmov s degustáciou vín sponzorovanou firmou microform, s. r. o. Foto: Dominika Bolgáčová.

Pamätnou plaketou SSA boli ocenení významní archivári a členovia SSA – Marta Švoliková a Milan Antonič. Foto: Dominika Bolgáčová.

Účastníci exkurzie na Devínskom hrade a pred Dómom sv. Martina.
Foto: Dominika Bolgáčová.

4.3. XXVIII. archívne dni v Slovenskej republike Mesto a jeho správa: archív, fondy a inštitúcie od stredoveku po súčasnosť

Košice, Východoslovenská galéria, 27. – 29. mája 2026
Pod záštitou prezidenta SR Rudolfa Schustera
a primátora mesta Košice Jaroslava Polačeka.

Pri usporiadaní XXVIII. archívnych dní v SR sa stretla silná skupina košických pamäťových inštitúcií, ktorá nám pomohla nielen organizačne, ale výraznou mierou aj finančne. Na prvom mieste treba oceniť iniciatívu a obetavosť pracovníkov Archívu mesta Košice. Jeho dlhodobo poverený vedúci Michal Tunega je človekom, ktorý by s pokojnou mysľou zvládol aj prípravu svetového kongresu, nielen archivárskej vedeckej konferencie, a svojím racionálnym prístupom vyriešil všetky organizačné problémy. Oceniť treba tiež pomoc Dejepisného spolku v Košiciach a archivára Gabriela Szeghyho, ktorý si takéto podujatie nevedel predstaviť inde ako v krásnych historických priestoroch Východoslovenskej galérie. Do organizačného tímu priviedol Spoločenskovedný ústav CSPV SAV, v. v. i., v Košiciach, ktorý jednak prispel finančnou dotáciou, jednak jeho vedecké pracovníčky doplnili program konferencie samostatným blokom príspevkov. Košickí priatelia z Verejnej knižnice Jána Bocatia zabezpečili priestory Prezidentskej knižnice, v ktorej sme mohli realizovať paralelný podprogram. K usporiadateľom patrilo aj Mesto Košice a Sekcia archívnictva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied – Historický ústav SAV. K sponzorom podujatia sa okrem našich tradičných partnerských spoločností – EMBA Trade, microform, Green Wave Recycling – pridali aj Mestská časť Košice-Nad Jazerom, Mestská časť Košice-Vyšné Opátske, Mestská časť Košice-Kavečany, Mestské lesy Košice, Dopravný podnik mesta Košice a Zoologická záhrada Košice.

Historická sála Východoslovenskej galérie bola noblesným miestom konania XXVIII. archívnych dní v SR. Foto: Lenka Bernátová.

Hlavný program sa odohrával v Historickej sále Východoslovenskej galérie, kde sme na úvod konferencie privítali zahraničných hostí z Maďarskej archívnej spoločnosti, Českej archívnej spoločnosti, Poľského archívneho tovarišstva, Spoločnosti poľských archivárov, Archívnej spoločnosti Srbska, Chorvátskej archívnej spoločnosti a Archívu Vojvodiny.

Predsedníčka SSA Martina Orosová a vedúci Archívu mesta Košice Michal Tunega v spoločnosti zahraničných účastníkov XXVIII. archívnych dní v SR Foto: Lenka Bernátová.

Do odborného programu sa prihlásilo 21 prednášajúcich, ktorých si vypočulo 147 účastníkov. Program konferencie bol rozdelený do piatich chronologicko-tematicky členených blokov: Mestské písomnosti v stredoveku a ranom novoveku: návraty, fondy a edície; Formovanie a premeny mestskej správy na Slovensku v 14. – 19. storočí; Mestské elity, úrady a mobilita v ranom novoveku; Mestská správa a hospodárenie v 18. a na začiatku 19. storočia; Mestské samosprávy a holokaust. Po každom bloku prednášok nasledovala bohatá diskusia svedčiaca o záujme prítomných o prezentované témy. Prednášajúci načrtli množstvo tém z histórie, dejín správy i pomocných vied historických, ktorých výskum ešte len čaká na bádateľov. Príspevky budú publikované v časopise Archívny almanach.

Súčasťou podujatia bola aj moderovaná diskusia na témy Archívne materiály v múzejných zbierkach: dialóg kurátorov a archivárov na výstavách a Archívne dokumenty na výstavách: výpožičky, limity a prezentačné stratégie. Okolo 35 účastníkov sa zaujato zapájalo do plodného dialógu archivárov a kurátorov. Po skončení odborného programu sa na druhý deň archívnych dní konalo valné zhromaždenie SSA, na ktorom bol zvolený nový predseda Jozef Meliš, ako aj nový výbor a nová revízna komisia. Tretí deň bol venovaný exkurziám, počas ktorých si účastníci mohli pozrieť archívy, múzeá a iné pamiatky Košíc s výkladom odborných sprievodcov.

V hoteli Akadémia sa konal spoločenský galavečer, na ktorom boli pamätnou plaketou SSA ocenení Archív mesta Košice a historička Henrieta Žažová. Odchádzajúca predsedníčka Martina Orosová prevzala z rúk nového predsedu Jozefa Meliša ďakovný list.

XXVIII. archívne dni v SR boli vydareným podujatím, ktoré prinieslo množstvo nezabudnuteľných momentov, a ich účastníci si odniesli len samé dobré spomienky.

Správa o podujatí od Jána Korekáča a Márie Feješovej bude publikovaná vo Fóre archivárov 2/2026.

Historička Henrieta Žažová si prebrala pamätnú plaketu SSA z rúk predsedníčky Martiny Orosovej. Pamätnú plaketu SSA pre Archív mesta Košice prevzal poverený vedúci Michal Tunega.
Foto: Miroslav Šabľa.

Účastníci XXVIII. archívnych dní v SR na spoločenskom galavečere v hoteli Akadémia.
Foto: Miroslav Šabľa.

Pozvánka a program XXVIII. archívnych dní v SR a propagácia konferencie na Facebooku.

5. Osobnosti slovenského archívnictva

5.1. 100-ročnica doc. Dariny Lehotskej

Bratislava, Zrkadlová sieň Primaciálneho paláca, 9. 12. 2022

Siedmy ročník obľúbeného cyklu seminárov Osobnosti slovenského archívnictva bol venovaný skutočne mimoriadnej osobnosti – historičke, archivárke a vysokoškolskej pedagogičke doc. PhDr. Darine Lehotskej, CSc., pri príležitosti stého výročia jej narodenia. Usporiadali ho Spoločnosť slovenských archivárov, Archív mesta Bratislavy, Sekcia archívnictva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV a Katedra archívnictva a muzeológie FiF UK v Bratislave.

Podujatie sa konalo 9. decembra 2022 v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave a privítalo odborníkov z radov slovenských archivárov a historikov. Bolo určené nielen profesionálom, ale aj študentom archívnictva a histórie či bratislavským sprievodcom. Spolu sa ho zúčastnilo 84 hostí. Prostredníctvom videa účastníkov pozdravil aj syn doc. Lehotskej, Milan Lehotský.

Pohľad do auditória v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave. Foto: Michaela Komorová.

Súčasťou programu bolo udelenie zlatej medaily Filozofickej fakulty Univerzity Komenského Darine Lehotskej in memoriam, ktorú z poverenia dekana odovzdal prof. Juraj Šedivý. Nasledovalo osem odborných referátov a jeden koreferát, ktoré analyzovali pedagogický a vedecký prínos doc. Dariny Lehotskej najmä v oblasti diplomatiky, archivistiky a regionálnych dejín. Prednášky poukázali na význam jej práce, ale aj na limity, ktoré sprevádzali jej vedeckú činnosť. Doc. Lehotská je autorkou viacerých priekopníckych štúdií, ktoré ovplyvnili generácie slovenských vedcov a vedkýň.

Atmosféru podujatia obohatila živá diskusia. Okrem prednášajúcich a moderátorov sa aktívne zapojili aj mnohí účastníci, ktorí sa podelili o svoje osobné spomienky a postrehy zo stretnutí s docentkou Darinou Lehotskou. V rámci príprav na sympózium zaznamenal Štefan Hrivňák rozhovory s pamätníkmi, konkrétne s prof. PhDr. Leonom Sokolovským, CSc., a doc. RNDr. Milanom Lehotským, CSc.

Videozáznamy, publikované na YouTube kanáli Spoločnosti slovenských archivárov, boli premietnuté aj počas podujatia. Počas sympózia bola odovzdaná pamätná plaketa SSA zaslúžilej bratislavskej archivárke a dlhoročnej členke SSA Márii Munkovej, ktorá sa nemohla osobne zúčastniť na slávnostnom odovzdávaní v Smoleniciach. Podrobnú správu o podujatí pripravil Jozef Meliš pre Fórum archivárov 3/2022.

Profesor Juraj Šedivý, vedúci Katedry archívnictva a muzeológie, odovzdal príbuzným docentky Dariny Lehotskej zlatú medailu Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, a Martina Orosová odovzdala pamätnú plaketu SSA bratislavskej archivárke Márii Munkovej. Foto: Michaela Komorová.

Priateľskú atmosféru podujatia umocnila nezvyčajne pestrá a bohatá diskusia prítomných, ktorí vniesli do obrazu o Darine Lehotskej nové, srdečné a nečakané momenty. Foto: Michaela Komorová.

Prednášky o Darine Lehotskej pripravili jej kolegovia, študenti i nasledovníci a obdivovatelia. Na fotografiách: Juraj Roháč, Robert Gregor Maretta, Ladislav Vrtel, Erika Javošová, Štefan Hrivňák, Elena Mannová. Foto: Michaela Komorová.

5.2. Všestranný archivár Ján Milan Dubovský (*1933 – †2005)

Pezinok, Dom kultúry, 24. 11. 2023

Ôsmy seminár z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva venovaný modranskému archivárovi PhDr. Jánovi Milanovi Dubovskému (1933 – 2005) sa uskutočnil 24. novembra 2023 v Dome kultúry v Pezinku pri príležitosti 90. výročia jeho narodenia. Spoločnosť slovenských archivárov pripravila podujatie v spolupráci so Štátnym archívom v Bratislave, pracoviskom Archív Modra, Slovenskou historickou spoločnosťou, sekciou archívnictva a pomocných vied historických a Mestským múzeom v Pezinku. Mestský úrad v Pezinku poskytol sálu a Mestský úrad v Modre zabezpečil občerstvenie, vďaka čomu sa seminár uskutočnil bez finančných nákladov pre SSA.

Podujatie prilákalo približne 70 až 80 účastníkov – bývalých kolegov, žiakov a priateľov Jána Milana Dubovského. Program bol rozdelený na odborný a spomienkový blok. Bývalý primátor Pezinka Oliver Solga predstavil Dubovského prínos k dejinám mesta, najmä jeho podiel na tvorbe mestskej monografie a na odbornom výklade mestského erbu. Martin Lukáč sa síce nemohol osobne zúčastniť, no zaslal videonahrávku, v ktorej priblížil Dubovského dlhoročné pôsobenie v kultúrnom živote Šenkvíc.

Spoločnosť slovenských archivárov,
MV SR, Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra,
Slovenská historická spoločnosť pri SAV, sekcia archívnictva a pomocných vied historických
a Mestské múzeum v Pezinku

Vás pozývajú na seminár z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva VIII

Všestranný archivár Ján Milan Dubovský
(* 1933 – † 2005)

dňa 24. novembra 2023 v Dome kultúry v Pezinku

Program:

9:00-9:10 Otvorenie seminára
9:10-9:30 Veronika Nováková *J. M. Dubovský a Slovenská historická spoločnosť pri SAV, Krúžok historikov v Modre*
9:30-9:50 Michal Duchoň *Vklad J. M. Dubovského do výskumu problematiky mestských dejín (Modra, Pezinok)*
9:50-10:10 Martin Lukáč *J. M. Dubovský – novodobý Gabriel Kolinovič Šenkvický*
10:10-10:30 Patrik Dubovský *Prínos J. M. Dubovského do problematiky novodobých cirkevných dejín*
Prestávka
11:00-11:20 Štefan Hrivňák *Ján Milan Dubovský v kontexte regionálneho heraldického výskumu a tvorby*
11:20-11:40 Juraj Turcsány *J. M. Dubovský ako riaditeľ archívu*
11:40-12:00 Juraj Roháč *S „direttorem" vo „večnom meste"*
Diskusia

V prípade Vašej účasti kontaktujte, prosím:
Máriu Feješovú (maria.fejesova@minv.sk) alebo
Štefana Hrivňáka (stefan.hrivnak@bratislava.sk)

Partneri:

Záverečný príspevok patril Markovi Semešovi, synovcovi J. M. Dubovského, ktorý predstavil rod Dubovských z Dechtíc a jeho genealogické prepojenia. Všetky prednášky boli publikované v Zborníku SSA 2023. Správu o seminári pripravila Katarína Kučerová Bodnárová pre Fórum archivárov 3/2023.

Na Jána Milana Dubovského spomínali priatelia, kolegovia i príbuzní. Podujatie moderovali Mária Feješová a Štefan Hrivňák. Foto: Martina Orosová.

5.3. Mária Jeršová, rod. Opočenská (1899 – 1978), prvá profesionálna archivárka na Slovensku

Martin, Slovenské národné múzeum, 21. 11. 2024

Deviaty seminár z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva usporiadala Spoločnosť slovenských archivárov v spolupráci s Archívom Slovenského národného múzea, Slovenskou historickou spoločnosťou pri SAV, sekciou archívnictva a pomocných vied historických a mestom Martin v dňoch 20. – 21. novembra 2024 v Martine pri príležitosti 125. výročia narodenia dr. Márie Jeršovej, rod. Opočenskej.

Martinský seminár sa niesol v mimoriadne dôstojnej a pracovnej atmosfére. Účastníci pricestovali do mesta v dopoludňajších hodinách, aby sa ešte pred odborným programom zúčastnili pietnej návštevy hrobu Márie Jeršovej a jej manžela Vladimíra v Bystričke. Hrobové miesta, upravené z výťažku finančnej zbierky SSA, boli symbolicky uctené vencom a krátkou spomienkou. Program prvého dňa pokračoval prehliadkou Národného cintorína v Martine a neformálnym večerným stretnutím s kolegami z Českej republiky.

Spoločnosť slovenských archivárov,
Archív Slovenského národného múzea,
Slovenské národné múzeum v Martine,
Slovenská historická spoločnosť pri SAV, sekcia archívnictva a pomocných vied historických
a mesto Martin

MARTIN

Vás pozývajú na seminár z cyklu
Osobnosti slovenského archívnictva IX
Mária Jeršová, rod. Opočenská (1899 – 1978), prvá profesionálna archivárka na Slovensku,
ktorý sa uskutoční 20. - 21. novembra 2024
v Slovenskom národnom múzeu v Martine (Malá hora 2, Martin).
Nad podujatím prevzal záštitu primátor mesta Martin Ján Danko.

Program:

20. november 2024

13:00 Položenie vencov na hrob Márie Jeršovej Opočenskej na cintoríne v Bystričke pri Martine
14:30 Komentovaná prehliadka Národného cintorína v Martine

21. november 2024

I. blok
9:00 – 9:20 Otvorenie seminára
9:20 – 9:30 Štefan Hrivňák (Múzeum mesta Bratislavy): *Mária Jeršová Opočenská v kontexte osobností, na práci ktorých (ne)stavíame*
9:30 – 9:50 Elena Machajdíková (Archív Slovenského národného múzea): *Mária Jeršová – prvá dáma moderného slovenského archívnictva*
9:50 – 10:10 Robert Gregor Maretta (Archív Slovenského národného múzea): *Mária Jeršová – priekopníčka profesionálneho archívnictva na Slovensku*
10:10 – 10:30 Michala Sedláčková (Archív Slovenského národného múzea, pobočka v SNM – Múzeách v Martine): *Mária Jeršová a Slovenské národné múzeum v Martine*
10:30 – 11:00 prestávka

II. blok
11:00 – 11:20 Milada Sekyrková (Karlova univerzita v Prahe): *Marie Jeršová ve světle pramenů, uložených v pražských archivech*
11:20 – 11:40 Ivan A. Petranský (Slovenský historický ústav v Ríme): *Marie Opočenská a výskum v Ríme 1924 – 1925*
11:40 – 12:00 Adriana Biačková – Nikola Danišová (Slovenský národný archív, Archív Pamiatkového úradu SR): *Odoslaná korešpondencia Márie Jeršovej Opočenskej zachovaná v osobných fondoch iných archívov*
12:00 – 13:30 Obedová prestávka

III. blok
13:30 – 13:50 Markéta Kabůrková (Národné múzeum, Praha): *Květuše Günzlová, roz. Opočenská – pracovní curriculum knihovnice ve státní službě*
13:50 – 14:10 Jan Kahuda (Národný archív, Praha): *Jan Opočenský – archivář a diplomat*
14:10 – 14:30 Lenka Bernátová (súkromná bádateľka): *Mária Jeršová Opočenská a Vladimír Jonovič Jeršov v 40. a 50. rokoch 20. storočia*
14:30 – 14:50 Ján Mičovský (publicista, súkromný bádateľ): *Archivárka a jej Vladimír. Nevšedný životný príbeh manžela Márie Jeršovej Opočenskej*

Diskusia

Odborná časť seminára prebiehala v priestoroch Slovenského národného múzea-Múzea v Martine (SNM-MM) a bola rozdelená do troch blokov, ktoré komplexne predstavili život, profesijné pôsobenie a rodinné zázemie Márie Jeršovej. Po úvodných slovách predsedníčky SSA Martiny Orosovej a riaditeľa SNM-MM Radovana Sýkoru zaznela esej Štefana Hrivňáka, ktorý otvoril diskusiu o odkaze „superženy“ slovenského archívnictva.

Prvý blok predstavil Jeršovú ako priekopníčku profesionálneho archívnictva na Slovensku. Elena Machajdíková priblížila jej rodinné zázemie, štúdium, metodické aktivity a zásadný podiel na budovaní archívneho a múzejného dedičstva. Robert Gregor Maretta zdôraznil jej teoretické východiská, aplikáciu provenienčného princípu a vplyv na odbornú prax ďalších generácií archivárov. Michala Sedláčková analyzovala jej tridsaťročné pôsobenie v SNM, počas ktorého Jeršová zachraňovala archívne dokumenty, spracúvala rozsiahle fondy, venovala sa múzejnej práci a etnografii, pričom nikdy neprekročila svoje pracovné a morálne zásady. Blok sa uzavrel poďakovaním Elene Machajdíkovej pri príležitosti jej 45-ročnej kariéry v Archíve SNM.

Druhý blok sa sústredil na Jeršovej štúdium a profesijné začiatky v Prahe a na jej výskum v Ríme. Milada Sekyrková predstavila archívne dokumenty z pražských inštitúcií, ktoré osvetľujú jej štúdium na Univerzite Karlovej a Štátnej archívnej škole. Ivan A. Petranský sa venoval jej výskumu slovacík vo Vatikánskom archíve, kde Jeršová vyhotovila vyše 600 regestov, hoci jej ďalšie pôsobenie nebolo umožnené. Markéta Kabůrková priblížila život jej sestry Květuše Günzlovej, ktorá napriek vysokej kvalifikácii čelila obmedzeniam

v zamestnávaní žien. Lenka Bernátová a Ján Mičovský predstavili dramatické osudy Vladimíra Jeršova, ktorý bol počas totalitných režimov perzekvovaný napriek aktívnej účasti v protifašistickom odboji. Diskusia potvrdila, že Jeršovci boli vďaka svojej súdržnosti a morálnemu kreditu vnímaní ako výrazné osobnosti martinskej spoločnosti.

Tretí blok sa zameral na Jeršovej korešpondenciu, ktorá sa zachovala v osobných fondoch jej kolegov. Adriana Biačková a Nikola Danišová ukázali, ako jej listy dokumentujú budovanie archívnictva, reštitúcie dokumentov či pracovné podmienky v povojnovom období. Záverečná diskusia potvrdila význam jej osobného a profesionálneho odkazu.

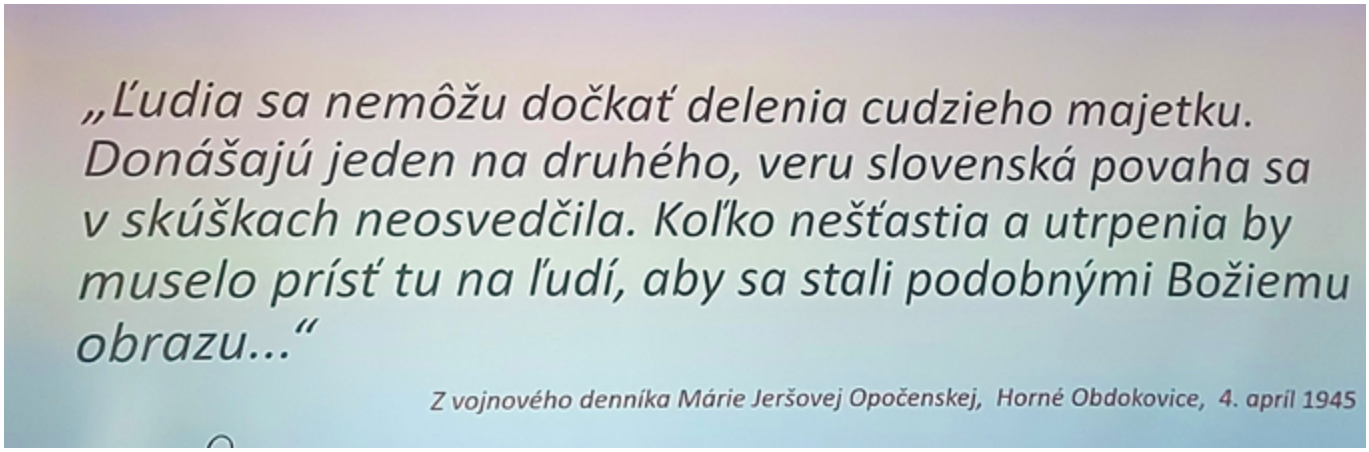
Na seminári vládol emotívny duch, ktorý je pre tento cyklus charakteristický. Účastníci si pripomenuli osobnosť s mimoriadnym morálnym, odborným a ľudským kreditom – prvú dámu slovenského archívnictva Máriu Jeršovú. Výstupy zo seminára sa stali podkladom pre samostatnú publikáciu.

Správu o seminári napísali Adriána Klincová a Mária Feješová do Fóra archivárov 3/2024.

Renovácia náhrobku a položenie vencov na hrob Márie Jeršovej a jej manžela Vladimíra Jeršova v Bystričke pri Martine 20. novembra 2024. Foto: Martina Orosová.

Pohľad do sály Slovenského národného múzea v Martine. Foto: Martina Orosová.

Najväčšou znalkyňou života a diela Márie Jeršovej je archivárka Elena Machajdíková, dlhoročná vedúca Archívu Slovenského národného múzea. Foto: Martina Orosová.

5.4. Storočnica archivára a historika Františka Sedláka

Bratislava, Katedra archívnictva a muzeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, 27. 11. 2025

Jubilejný desiaty seminár z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva bol venovaný storočnici archivára a historika Františka Sedláka a uskutočnil sa 27. novembra 2025 v priestoroch Filozofickej fakulty Univerzity Komenského na Šafárikovom námestí. Podujatie pripravila Spoločnosť slovenských archivárov v spolupráci so Slovenským národným archívom (SNA), Slovenskou historickou spoločnosťou pri SAV a Katedrou archívnictva a muzeológie FiF UK. Seminár bol koncipovaný ako odborné stretnutie, ktoré malo pripomenúť významnú osobnosť slovenského archívnictva a zhodnotiť jej prínos pre rozvoj odboru.

Program otvorila krátka úvodná časť, po ktorej nasledoval prvý blok venovaný Sedlákovmu životu, profesijnému pôsobeniu a jeho práci s historickými prameňmi. Ivana Červenková predstavila Sedláka ako archivára SNA a priblížila jeho životnú dráhu. Michala Máriássyová sa zamerala na obsah a výpovednú hodnotu jeho osobného fondu, ktorý dokumentuje nielen jeho odborné aktivity, ale aj osobné záujmy a pracovné postupy. Štefan Hrivňák analyzoval Sedlákov prínos v oblasti vydávania historických prameňov, pričom zdôraznil jeho metodickú precíznosť a dlhodobý vplyv na edičnú prax.

Druhý blok sa venoval témam úzko súvisiacim so Sedlákovou odbornou orientáciou. Miriam Kuzmíková predstavila spracovanie fondov šľachtických rodov a panstiev v SNA, čím nadviazala na Sedlákove dlhoročné výskumné záujmy. Ondrej Šály priblížil Sedlákove pohľady na hospodárske pomery na panstvách, ktoré tvorili významnú časť jeho historického bádania. Veronika Nováková doplnila program príspevkom o Sedlákovom prínose pre regionálne dejiny, najmä v kontexte jeho práce s lokálnymi prameňmi a jeho schopnosti prepájať archívne dokumenty s historickým výkladom.

Následná diskusia umožnila účastníkom reflektovať Sedlákov odborný odkaz a jeho miesto v dejinách slovenského archívnictva a ukázala aj radosť rodiny Františka Sedláka z poznania nových aspektov života svojho príbuzného. Seminár sa niesol v dôstojnej atmosfére a potvrdil, že František Sedlák patrí medzi kľúčové osobnosti slovenského archívnictva, ktorých práca formovala metodické, odborné aj etické štandardy profesie. Podujatie zároveň opätovne ukázalo význam cyklu Osobnosti slovenského archívnictva ako platformy na kultivovanie odbornej pamäti a posilňovanie profesijnej identity archivárskej komunity.

Správu o seminári napísala Kristína Majerová pre Archívny almanach 1/2026.

Seminára o Františkovi Sedlákovi sa zúčastnili aj dcéry jubilanta Judita Hrončeková a Magdaléna Fridrichová a ďalší príbuzní. Najviac prednášok predniesli pracovníci SNA, nasledovníci Františka Sedláka. Foto: Ivana Červenková.

6. Odborné exkurzie

6.1. Poľsko 2023

Odbornej exkurzie do poľského mesta Vroclav v dňoch 21. – 24. septembra 2023 sa zúčastnilo 20 archivárov a archivárok. Počas pobytu v meste navštívili Štátny archív vo Vroclave, kde ich privítal riaditeľ dr. Janusz Gołaszewski a vedúca oddelenia popularizácie archívneho dedičstva Danuta Płokarz. Mestom bohatým na historickú architektúru skupinu sprevádzala profesionálna sprievodkyňa Tatiana Granewska. Ďalšou zastávkou bol Archív Vroclavskej univerzity, o ktorom rozprával senior dokumentarista Leszek Krawiecz. Sprevádzal slovenských archivárov aj do Múzea vroclavskej univerzity a neskôr aj na hlavné námestie, kde živo rozprával o udalostiach z histórie mesta. S históriou i súčasnosťou kultúrneho inštitútu Ossolineum oboznámila prítomných vedúca oddelenia vedeckých informácií Marta Pękalska. Z ďalších pamiatok mesta účastníci exkurzie navštívili pomník obetiam katynskej tragédie, Múzeum Raclavickej panorámy, kláštor sestier de Notre Dame s expozíciou stredovekých vykopávok a kaviarničkou sv. Hedvigy, Halu storočia zapísanú na Zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, multimediálnu fontánu a múzeum vody Hydropolis. Exkurzia s bohatým programom bola mimoriadne vydarená.

Správa o exkurzii od Márie Feješovej je publikovaná v časopise Fórum archivárov 3/2023.

Účastníci exkurzie na nádvorí kultúrneho inštitútu Ossolineum. Zdroj: Archív SSA.

6.2. Srbsko 2024

Jesenná odborná exkurzia slovenských archivárov sa uskutočnila v dňoch 10. – 13. októbra 2024 a viedla do troch významných miest severného Srbska – Subotice, Nového Sadu a Belehradu. Účastníci vyrazili autobusom z Považskej Bystrice so zastávkami v Trnave a Bratislave. Po príchode do Subotice absolvovali prehliadku Historického archívu Subotica a krátku prechádzku mestom. Program pokračoval presunom na romantické ubytovanie a večeru v Gložane. Po raňajkách sa skupina presunula do Nového Sadu, kde navštívila Archív Vojvodiny a strávila celý deň prehliadkou očarujúceho mesta so sprievodcom Kristijanom Obšustom. Popoludní nasledoval presun do Belehradu, hlavného mesta Srbska na sútoku riek Sáva a Dunaj, kde sa Panónska nížina stretáva s Balkánom. Archivári navštívili Štátny archív Srbska a individuálne si spravili prehliadku miestnych pamiatok a pamätihodností, ako je rozsiahla fortifikácia – pevnosť a park Kalemegdan, Múzeum srbských buditeľov Vuka a Dositeja, ktoré sa nachádza v najstaršom dome mesta v balkánskom štýle, a ochutnali miestne špeciality v štýlových reštauráciách na historickej ulici Skadarlija v najstaršej časti Belehradu. Exkurzia poskytla účastníkom možnosť spoznať archívne inštitúcie Srbska, nadviazať odborné kontakty a obohatiť poznanie o archívnej praxi v regióne Vojvodiny. Popri odbornej časti ponúkla aj kultúrny a spoločenský program, ktorý prispel k posilneniu profesijných vzťahov v komunite slovenských archivárov.

Správu o exkurzii napísali Václav Ihnát a Mária Feješová pre Fórum archivárov 3/2024.

Účastníci exkurzie v Novom Sade, v strede sprievodca – pracovník vojvodinského archívu Kristijan Obšust. Zdroj: Archív SSA.

Prvou zastávkou v Belehrade bol Štátny archív Srbska. Zdroj: Archív SSA.

Účastníci exkurzie pred novostavbou pravoslávneho Kostola sv. Sávu v Belehrade. Zdroj: Archív SSA.

Pohľad z belehradskej pevnosti a parku Kalemegdan na sútok Dunaja a Sávy. Foto: Martina Orosová.

7. Zahraničná spolupráca

Spoločnosť slovenských archivárov rozvíja aktívnu spoluprácu so zahraničnými archívnymi spoločnosťami najmä v okolitých európskych krajinách. Na pozvanie predsedov týchto spoločností sa zástupcovia SSA zúčastňujú konferencií a seminárov, kde zvyčajne vystupujú s príspevkami o situácii v slovenskom archívnictve. Rokovacími jazykmi sú zvyčajne nemčina a angličtina. Reciprocne je zase SSA hostiteľkou predstaviteľov partnerských spoločností počas archívnych dní v SR. Za štyri roky sme na Slovensku privítali okolo 40 kolegov zo zahraničia. Medzi pravidelných návštevníkov patria najmä: Karel Halla a David Valůšek (predseda a podpredseda Českej archívnej spoločnosti), István Kenyeres a Andrea Farkasová (predseda a tajomníčka Maďarskej archívnej spoločnosti), Hanna Krajewska a Izabella Gas (predsedníčka a tajomníčka Poľskej archívnej spoločnosti). Na Slovensko zavítali aj Ralf Jacob (predseda Spolku nemeckých archivárok a archivárov), Andrzej Jabłonski a Wiesław Nowosad (predseda a podpredseda Spoločnosti poľských archivárov), Brigitte Rigele (riaditeľka viedenského mestského archívu), Silvija Babić (predsedníčka Chorvátskej archívnej spoločnosti), Lela Pavlović (predsedníčka Archívnej spoločnosti Srbska), Nebojša Kuzmanović (riaditeľ Archívu Vojvodiny).

SSA je zaujímavým partnerom pre archívne spoločnosti i zahraničné archívy, o čom svedčí rastúci záujem o novú spoluprácu. Jej vyjadrením sú dohody a memorandá o spolupráci, ktoré predsedníčka SSA Martina Orosová podpísala v rokoch 2023 – 2024:

- dohoda o spolupráci SSA s Archívom Vojvodiny v Novom Sade v Srbsku, podpísaná 31. marca 2023 v Bratislave s riaditeľom vojvodinského archívu Dr. Nebojšom Kuzmanovićom,
- dohoda o spolupráci SSA so Spoločnosťou poľských archivárov (Stowarzyszenie Archiwistów Polskich), podpísaná 4. júna 2024 v Bratislave s predsedom Andrzejom Jabłonskim,
- dohoda o spolupráci SSA s Archívnou spoločnosťou Srbska (Arhivističko društvo Srbije), podpísaná 9. októbra 2024 s predsedníčkou Lelou Pavlović v Sente.

Kristijan Obšust, Martina Orosová a riaditeľ vojvodinského archívu Nebojša Kuzmanović po podpísaní dohody o spolupráci Archívu Vojvodiny so SSA.
Foto: Vladimir Mucibabić.

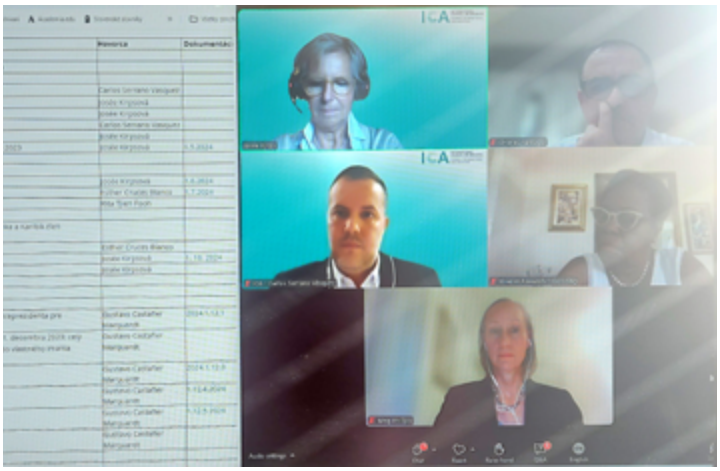

Martina Orosová a Andrzej Jabłonski pri podpise dohody o spolupráci slovenských a poľských archivárov. Foto: Wiesław Nowosad.

Martina Orosová a Lela Pavlović po podpise dohody o spolupráci na Srbských archívnych dňoch v Sente. Foto: Vladimir Mucibabić.

SSA je členom Medzinárodnej rady archívov (International Council of Archives, ICA) v Paríži, v rámci ktorej sa zúčastňuje valných zhromaždení s právom hlasovania o dôležitých otázkach svetovej organizácie archívov a archivárov. Valné zhromaždenia a hlasovania sa uskutočňujú súčasne online formou, vďaka čomu sa ich môžu zúčastniť aj členovia výboru SSA:

Záber z online prenosu valného zhromaždenia ICA 24. októbra 2024. Foto: Martina Orosová.

Martina Orosová a Robert Gregor Maretta na 9. výročnej konferencii ICA v Ríme. Zdroj: Archív R. G. Marettu.

Vyše 640 účastníkov 9. výročnej konferencie ICA v Kongresovom centre v Ríme. Zdroj: Archív R. G. Marettu.

Martina Orosová a podpredseda Robert Gregor Maretta sa v dňoch 19. – 23. septembra 2022 zúčastnili 9. výročnej konferencie ICA v Ríme. Hlavná téma bola Archívy premosťujúce priepasti (Archives Bridging the Gap). V programe odzneli desiatky referátov, ktoré pripomínali archívy ako miesta uchovávania pamäti jednotlivcov i organizácií a ich

úlohu pri formovaní spoločnosti vytváraním jej identity. Počas konferencie sa uskutočnilo aj mimoriadne valné zhromaždenie ICA, na ktorom bolo predstavené nové vedenie ICA na rok 2022 – 2026. SSA malo nepriamo zástupcu aj na 10. výročnej konferencii ICA v Barcelone v roku 2025, ktorej sa zúčastnila členka výboru Lenka Bernátová.

Oveľa pravidelnejšia, samozrejme, bola účasť členov výboru, ako aj ďalších členov SSA na archívnych dňoch, konferenciách a iných podujatiach organizovaných zahraničnými archívnymi spoločnosťami. Najužšie vzťahy má SSA so Spoločnosťou maďarských archivárov (Magyar Levéltárosok Egyesülete) a Českou archívnou spoločnosťou, so Spolkom rakúskych archivárok a archivárov (Verband Österreichischer Archivarinnen und Archivare) a Spolkom nemeckých archivárok a archivárov (Verband deutscher Archivarinnen und Archivare e. V.), obomi združeniami poľských archivárov (Polskie Towarzystwo Archiwalne, Stowarzyszenie Archiwistów Polskich), ale aj s Archívnou spoločnosťou Srbska (Arhivističko društvo Srbije), Chorvátskou archívnou spoločnosťou (Hrvatsko arhivisticko društvo) a Archívnou spoločnosťou Slovinska (Arhivsko društvo Slovenije). Súčasťou týchto podujatí zvykne byť aj medzinárodná sekcia, na ktorej zástupcovia SSA referujú o aktuálnych otázkach slovenského archívnictva, činnosti SSA alebo na vybranú tému konferencie.

SSA mala v uplynulých štyroch rokoch reprezentantov na týchto podujatiach:

Derniéra výstavy Od Vyšehradu po Vyšehrad vo Varšave (Poľsko) dňa 28. júna 2022, na ktorú prispeli archívnymi dokumentmi všetky krajiny V4 reprezentované svojimi archívnymi spoločnosťami. SSA na podujatí zastupovala jej bývalá predsedníčka, ktorá stála pri zrode výstavy, Zuzana Kollárová. O veľkú propagáciu výstavy sa zaslúžil riaditeľ Slovenského inštitútu vo Varšave Adrián Kromka, ktorému bol v mene SSA zaslaný pamätný ďakovný list.

SPOLOČNOSŤ SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

udeľuje

ďakovný list

ADRIÁNOVI KROMKOVI

za vzornú a profesionálnu prácu pri prezentácii výstavy

Od Vyšehradu po Vyšehrad

Spoločná minulosť, spoločná budúcnosť

v Poľskej republike

SPOLOČNOSŤ SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

Bratislava 24. júna 2022

Mgr. Martina Orosová, PhD.
predsedníčka

Putovná konferencia maďarských archivárov v Székesfehérvári (Maďarsko) v dňoch 11. – 13. júna 2022, na ktorej Martina Orosová predniesla príspevok na tému Katastrofy v archívoch alebo „iba“ zanedbanie povinností?

19. celoštátna archívna konferencia v Pardubiciach (Česko) v dňoch 16. – 18. mája 2023, na ktorej zastupoval SSA Juraj Šedivý. V sekcii zahraničných delegátov vystúpil s prednáškou, v ktorej zhrnul situáciu v digitalizácii archívnych dokumentov na Slovensku a predstavil najvýznamnejšie digitalizačné projekty (EAS, Slovakiana, PamMap, Monasterium, Crarc).

Juraj Šedivý počas prednášky na českých archívnych dňoch v Pardubiciach. Foto: Luboš Kozel.

13. archívny piknik vo Varšave (Poľsko) v dňoch 2. – 3. júna 2023, ktorý organizovala Poľská archívna spoločnosť a Archív Poľskej akadémie vied. SSA reprezentoval podpredseda Robert Gregor Maretta, ktorý vystúpil s príspevkom o kulinárskych produktoch v archívnych dokumentoch, ktoré preslávili Slovensko v zahraničí.

15. archívny seminár Spoločnosti poľských archivárov v Gniewe v dňoch 4. – 6. októbra 2023, na ktorom vystúpila Martina Orosová s prednáškou o právnych a praktických možnostiach prístupu k archívom a archívnym dokumentom na Slovensku a zároveň predstavila aktivity SSA.

Predsedníčka SSA Martina Orosová na seminári v Gniewe. Foto: Wiesław Nowosad.

42. rakúske archívne dni v Klagenfurte (Rakúsko) v dňoch 24. – 25. októbra 2023. SSA na konferencii na tému Neue Wege der Forschung – digitalisierung, erschliessung und KI im Archiv zastupoval Juraj Šedivý.

54. archívna konferencia vo Vodiciach (Chorvátsko) v dňoch 25. – 27. októbra 2023 na tému Vplyv digitalizácie na archívnu prax, ktorej sa za SSA zúčastnili Martina Orosová a Marta Švoliková.

Časť zahraničných delegátov chorvátskych archívnych dní na spoločenskom večere. V strede predsedníčka Chorvátskej archívnej spoločnosti Silvija Babić. Zdroj. Archív SSA.

Putovná konferencia maďarských archivárov v Sente (Srbsko) v dňoch 30. júna – 3. júla 2024. Spoločnosť maďarských archivárov zorganizovala svoje stretnutie za hranicami Maďarska, v srbskej lokalite s početnou maďarskou menšinou. Zúčastnili sa Robert Gregor Maretta a Martina Orosová, ktorá v medzinárodnej sekcii predniesla príspevok na tému Súčasné výskumy slovacík v zahraničí a digitalizačné aktivity na Slovensku.

91. nemecké archívne dni v Suhle (Nemecko) v dňoch 8. – 10. októbra 2024, na ktorých zastupoval SSA Jozef Meliš.

8. srbské archívne dni v Sente (Srbsko) v dňoch 9. – 10. októbra 2024, ktorých sa zúčastnila Martina Orosová.

Martina Orosová pri otvorení srbských archívnych dní a v auditóriu s vojvodinskou archivárkou Liljanou Bubnjević. Foto: Vladimir Mucibabić.

Putovné zhromaždenie Spoločnosti maďarských archivárov v Balatonfenyves (Maďarsko) v dňoch 20. – 22. mája 2025, na ktorom zastupovali SSA Jana Gubášová Baherníková a Kristína Majerová. Zahraniční účastníci pripravili prezentácie na tému Vedecká činnosť v archívoch jednotlivých krajín.

Kristína Majerová pri prezentácii vedeckej činnosti slovenských archivárov na maďarských archívnych dňoch v roku 2025.
Foto: Jana Gubášová Baherníková.

20. celoštátna archívna konferencia v Hradci Králové (Česko) v dňoch 27. – 29. mája 2025, na ktorej reprezentovali SSA Marta Švoliková a Lenka Bernátová.

Marcela Domenová na kongrese Spoločnosti poľských archivárov vo Varšave. Zdroj: Archív SSA.

Lenka Bernátová a Marta Švoliková na českých archívnych dňoch v Hradci Králové. Foto: Lenka Bernátová.

60. výročie Spoločnosti poľských archivárov vo Varšave (Poľsko) v dňoch 12. – 13. septembra 2025. SSA na výročnom kongrese poľských archivárov reprezentovala Marcela Domenová.

92. nemecké archívne dne vo Fulde (Nemecko) v dňoch 7. – 9. októbra 2025 na tému Digitalizáty v archíve. Stav – procesy – perspektívy. Za SSA sa ich zúčastnil Jozef Meliš, ktorý počas slávnostného otvorenia predniesol príhovor v mene spriatelených zahraničných archívnych spoločností. Na stretnutí zahraničných hostí účastníci diskutovali o aktuálnych problémoch v ochrane archívneho dedičstva a opatreniach v čase krízy.

43. archívne dni vo Viedni (Rakúsko) v dňoch 21. – 22. októbra 2025, na ktorých zastupoval SSA Juraj Šedivý.

Prezentáciami v zahraničí zviditeľňujeme nielen prácu našej spoločnosti, ale vďaka našej účasti sú kolegom za hranicami známe aj širšie problémy archívov a archivárov na Slovensku. Cesty do zahraničia sú na druhej strane príležitosťou pre členov a členky SSA spoznať prácu archivárov v rôznych krajinách, navštíviť archívy a ich depoty, porovnať ich situáciu so slovenským archívnictvom a inšpirovať sa skúsenosťami a výsledkami projektov v štátoch s iným prístupom k archívnemu dedičstvu. O všetkých cestách účastníci podrobne referovali na stránkach časopisu Fórum archivárov, aby svoje zážitky a dojmy sprostredkovali celej členskej základni SSA.

Ďalším efektom zahraničnej spolupráce je knižnica SSA rozrastajúca sa o desiatky nových titulov, ktoré SSA prijíma ako dary od zahraničných hostí.

8. Domáca spolupráca

Pri napĺňaní svojho poslania SSA prirodzene spolupracuje s podobnými združeniami, pamäťovými inštitúciami, vedeckými a akademickými pracoviskami, ale aj orgánmi verejnej moci na celom Slovensku.

Naším hlavným partnerom pri organizovaní odborných podujatí, či už archívnych dní, alebo seminárov z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva, je Slovenská historická spoločnosť (SHS) pri Slovenskej akadémii vied, najmä jej Sekcia archívnictva a pomocných vied historických. Jej predseda Štefan Hrivňák s úspechom koordinuje aktivity sekcie s aktivitami SSA. Finančná dotácia SHS je pre SSA vítanou pomocou pri organizovaní podujatí.

Prirodzené spojenie archivárov a historikov sa prejavuje aj v členskej základni oboch združení, mnohí členovia SSA sú zároveň členmi SHS a naopak. Je tiež pravidlom, že členovia oboch združení sú aktívnymi účastníkmi podujatí, ktoré organizuje jedna i druhá spoločnosť. Taktiež autormi mnohých štúdií a článkov v publikáciách vydávaných SSA sú členovia SHS. Predsedníčka SSA Martina Orosová bola často prizývaná na výjazdové zasadnutia výboru SHS či iných rokovaní, ktoré boli príležitosťou na prehlbovanie vzájomných kontaktov, aj na informovanie o aktivitách SSA. Úzka spolupráca a osobné priateľstvo medzi predsedom SHS Rastislavom Kožiakom a predsedníčkou SSA Martinou Orosovou sa prejavilo aj v koordinácii rôznych verejných vyjadrení oboch združení k aktuálnej politickej, kultúrnej a spoločenskej situácii na Slovensku.

Predseda SHS Rastislav Kožiak s asistenciou Evy Kowalskej a Gabriely Dudekovej odovzdával Cenu SHS za publikácie v oblasti historických vied vydaných v roku 2023 počas XXVII. archívnych dní v SR v Bratislave. Medzi nominantov i víťazov Ceny SHS sa radia aj mnohí členovia SSA. Foto: Dominika Bolgáčová.

Stretnutie výboru SHS so študentmi a študentkami Inštitútu histórie na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity dňa 14. októbra 2025, na ktorom Martina Orosová predstavila poslanie a aktivity SSA. Foto: Marcela Domenová.

Martina Orosová a Štefan Hrivňák spolu s výborom SHS navštívili unikátnu expozíciu múzea slovenských vysťahovalcov Kasigarda v Pavlovciach nad Uhom. Sprievodcom bol zakladateľ a správca múzea Martin Javor. Zdroj: Archív SHS.

Ďalším občianskym združením, ktorého zameranie úzko súvisí s činnosťou SSA je Slovenský komitét Modrého štítu (SKMŠ). Je slovenskou národnou časťou medzinárodnej organizácie Blue Shield, zameranej na ochranu kultúrnych hodnôt počas vojnových konfliktov, prírodných katastrof či situácií, v ktorých zlyháva ľudský faktor. SSA je zakladajúcim členom SKMŠ spolu so Slovenským komitétom ICOM, Národným komitétom ICOMOS Slovensko, Spolkom slovenských knihovníkov a knižníc, Slovenskou archeologickou spoločnosťou pri SAV a Zväzom múzeí na Slovensku. Prvé valné zhromaždenie sa konalo 2. júna 2022 v Univerzitnej knižnici v Bratislave. Na ňom bola zvolená výkonná rada SKMŠ, ktorej členkou sa stala aj Martina Orosová. Pravidelne sa zúčastňovala zasadnutí výkonnej rady SKMŠ, ako aj valných zhromaždení a iných podujatí. Zapojenie jediného člena SSA, samozrejme, nestačí ako pomoc pri napĺňaní takého náročného poslania, aké má SKMŠ. Úlohou do budúcnosti je preto získať pre tému ochrany kultúrneho dedičstva ďalších členov SSA i ostatných archivárov, keďže táto problematika sa dotýka všetkých archívov.

Najvýznamnejšou akciou bol odborný seminár o ochrane kultúrneho dedičstva v krízových situáciách na Ministerstve zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, organizovaný SKMŠ spolu so Slovenskou komisiou pre UNESCO dňa 14. júna 2024. Martina Orosová moderovala tri diskusné panely v rámci bohatého a rôznorodého programu. Vystúpil na ňom aj Peter Konečný, ktorý informoval o záchrane archívnych dokumentov Slovenského banského archívu počas zničujúceho požiaru Banskej Štiavnice 18. marca 2023.

Členovia Slovenského komitétu Modrého štítu na seminári Ochrana kultúrneho dedičstva v krízových situáciách 14. júna 2024. Zdroj: Archív SKMŠ.

SKMŠ momentálne pripravuje prvú časť metodickej príručky prvej pomoci a záchranných prác zameranú na zbierkové predmety a predmety kultúrnej hodnoty. Perspektívne by ďalšia časť príručky mohla byť zameraná na ochranu archívnych dokumentov v rôznych krízových situáciách. Podmienkou však je participácia príslušných expertov z oblasti ochrany archívnych dokumentov.

Jedným z dôležitých bodov poslania SSA zakotveným v stanovách SSA je účasť na príprave právnych predpisov z oblasti archívnictva a správy registratúry. Tejto činnosti sa SSA, resp. výbor SSA, mohol venovať len nepriamo v rámci verejného pripomienkovania

zákonov na portáli Slov-Lex. Ministerstvo vnútra SR, v ktorého kompetencii je tvorba a novelizácia predpisov o archívoch a registratúrach, nikdy neinformovalo SSA o pripravovanej novele nejakého zákona či vyhlášky, ani nikdy neprizvalo SSA do prípravy textov ešte pred začatím oficiálneho legislatívneho procesu. Jedinou možnosťou bolo pripomienkovať návrhy noviel ako „verejnosť", bez akceptácie SSA ako odborného partnera.

SSA takto vyjadrila pripomienky k návrhu novely zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach začiatkom roka 2025 prostredníctvom portálu Slov-Lex. Na formulácii menených článkov a ich odôvodnení intenzívne pracovali všetci členovia výboru a revíznej komisie. Z celkového počtu 21 pripomienok bolo 15 neakceptovaných, 2 čiastočne akceptované a 4 akceptované. Výsledok pripomienkového konania a samotné pripomienky boli publikované v časopise Fórum archivárov 1/2025.

K tradičným partnerom SSA patrí aj Katedra archívnictva a muzeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Jej členovia boli aj v minulosti aktívnymi a významnými členmi SSA, ako aj samotného výboru. Istý čas boli dokonca traja členovia katedry súčasne súčasťou vedenia SSA (Juraj Roháč, Juraj Šedivý, Martina Orosová). V súčasnosti slúžia priestory katedry ako zázemie pre zasadnutia výboru, nie raz sa tu konajú aj samotné podujatia SSA, ktorých je katedra spoluorganizátorom (prezentácia publikácií, semináre, prednášky).

Zasadnutie odchádzajúceho a nového výboru na Katedre archívnictva a muzeológie FiF UK v Bratislave 17. júna 2026. Zdroj: Archív SSA.

9. Edičná a publikačná činnosť

9.1. Fórum archivárov

Elektronický časopis Spoločnosti slovenských archivárov. ISSN 1339-8423

Fórum archivárov, elektronický časopis Spoločnosti slovenských archivárov, sa v rokoch 2022 – 2026 stabilne profiloval ako kľúčová platforma informovania o dianí v slovenskom archívnictve. Prinášal správy o projektoch SSA, aktivitách archívov doma i v zahraničí a reflektoval vývoj profesie v širšom odbornom kontexte. Periodikum vychádzalo trikrát ročne v elektronickej podobe, pod evidenčným číslom ISSN 1339-8423 a s registráciou v zozname elektronických periodických publikácií Ministerstva kultúry SR (EV 71/23/EPP). Povinné výtlačky boli pôvodne zasielané aj v tlačenej forme všetkým inštitúciám, ktoré ich štandardne prijímajú, no po aktivovaní novej webovej stránky, na ktorej je časopis prístupný, sme od zasielania tlačí upustili.

V hodnotenom období pôsobila redakčná rada v zložení: Mária Feješová ako hlavná redaktorka a Jozef Meliš a Adriána Klincová ako redaktori. K nim sa neskôr pridala Monika Nagyová. Hoci početnosť redaktorov bola nižšia než v predchádzajúcich rokoch, redakcia dokázala zabezpečiť pravidelné vydávanie časopisu a udržať jeho odbornú úroveň. Grafický dizajn pripravovala Bronislava Porubská. Počas štyroch rokov vyšlo dvanásť čísiel, všetky dostupné na webovom sídle SSA www.archivari.sk.

Postupne sa ustálila nová koncepcia časopisu: prepracovala sa forma prezentácie publikačnej činnosti zamestnancov archívov, editoriál začal pravidelne reflektovať činnosť výboru SSA, knižná rubrika sa zlúčila do jednotného celku recenzií a anotácií a väčší dôraz sa kládol na informovanie o pripravovaných aktivitách spoločnosti.

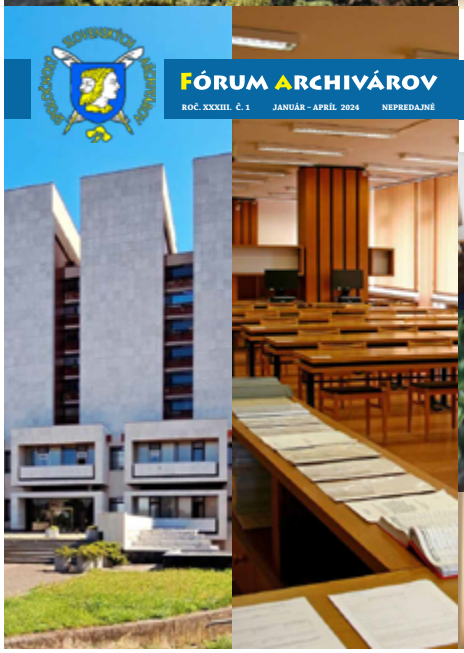
Redakčná rada sa stretávala pred prípravou každého čísla, či už prezenčne, alebo online. Príprava časopisu zahŕňala intenzívnu elektronickú komunikáciu s autormi, aktívne oslovovanie nových prispievateľov z radov archivárov a historikov, jazykovú úpravu textov a vlastnú autorskú participáciu členov redakcie. Napriek snahe o rozšírenie autorského okruhu sa nepodarilo získať stabilných spolupracovníkov pre niektoré rubriky, najmä odborné články, rozhovory či texty o dejinách archívov. Podobne chýbali pravidelní prispievatelia knižných recenzií a anotácií, čo viedlo k občasnému vynechávaniu týchto sekcií.

Napriek týmto výzvam sa Fórum archivárov v rokoch 2022 – 2026 etablovalo ako konzistentné, profesionálne vedené periodikum, ktoré významne prispelo k odbornému diskurzu v slovenskom archívnictve a k viditeľnosti aktivít Spoločnosti slovenských archivárov.

FÓRUM ARCHIVÁROV
ROČ. XXXI. Č. 2 MÁJ – AUGUST 2022 NEPREDAJNÉ

FÓRUM ARCHIVÁROV
ROČ. XXXII. Č. 1 JANUÁR – APRÍL 2023 NEPREDAJNÉ

FÓRUM ARCHIVÁROV
ROČ. XXXII. Č. 3 SEPTEMBER – DECEMBER 2023 NEPREDAJNÉ

FÓRUM ARCHIVÁROV
ROČ. XXXIII. Č. 1 JANUÁR – APRÍL 2024 NEPREDAJNÉ

FÓRUM ARCHIVÁROV
ROČ. XXXIII. Č. 2 MÁJ – AUGUST 2024 NEPREDAJNÉ

FÓRUM ARCHIVÁROV
ROČ. XXXIII. Č. 3 SEPTEMBER – DECEMBER 2024 NEPREDAJNÉ
Biografický slovník
Biografický slovník
Biografický slovník
slovenských archivárov
slovenských archivárov
slovenských archivárov

FÓRUM ARCHIVÁROV
ROČ. XXXIV. Č. 1 JANUÁR – APRÍL 2025 NEPREDAJNÉ
A Achivial Magzine
Editival

FÓRUM ARCHIVÁROV
ROČ. XXXIV. Č. 2 MÁJ – AUGUST 2025 NEPREDAJNÉ

FÓRUM ARCHIVÁROV
ROČ. XXXIV. Č. 3 SEPTEMBER – DECEMBER 2025 NEPREDAJNÉ

9.2. Zborník Spoločnosti slovenských archivárov

9.2.1. Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2022

Zostavili: Jana Gubášová Baherníková, Štefan Hrivňák. Bratislava: Spoločnosť slovenských archivárov, 2024, 266 s. ISBN 978-80-971356-9-0

Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2022 vyšiel začiatkom apríla 2024 a jeho prezentácia sa uskutočnila 24. apríla 2024 na Katedre archívnictva a muzeológie FiF UK v Bratislave. V zborníku sú uverejnené štúdie z dvoch podujatí. Prvým bola konferencia Archontológia v archívnom a historickom výskume v rámci XXV. archívnych dní v SR v Smoleniciach, druhým VII. seminár z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva Storočnica doc. Dariny Lehotskej (1922 – 1990). Zborník zostavili a redigovali Jana Gubášová Baherníková a Štefan Hrivňák. Jazykové korektúry spravila Mária Munková a grafickú úpravu Margaréta Hernando. Recenzentmi textov boli Robert Gregor Maretta, Veronika Nováková, Ivana Červenková a František Chudják. Preklady resumé do anglického jazyka zabezpečili Jana Kafunová a Michaela Komorová.

Svojimi odbornými i spomienkovými textami prispelo do zborníka 17 autorov a autoriek: Miroslav Baranek, Alena Bartlová, Michal Celnar, Ivana Červenková, Michal Duchoň, Frederik Federmayer, Mária Feješová, Štefan Hrivňák, Ľuboš Janaček, Erika Javošová, Ladislav Jurányi, Robert Gregor Maretta, Miroslav Martinický, Veronika Nováková, Juraj Roháč, Juraj Šedivý, Ladislav Vrtel.

Ako zdôraznili zostavovatelia v úvode, zborník je dôkazom a mementom kontinuity i diskontinuity zároveň, no hlavne je hodnotným publikačným výstupom, v ktorom ostávajú zaznamenané obsahovo pestré referáty prednesené na podujatiach Spoločnosti slovenských archivárov v roku 2022. Zborník má 266 strán a vyšiel v náklade 200 ks.

9.2.2. Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2023

Zostavili: Lenka Bernátová, Mária Feješová. Bratislava: Spoločnosť slovenských archivárov, 2025, 325 s. ISBN 978-80-975075-1-0

Zborník Spoločnosti slovenských archivárov 2023 vyšiel v októbri 2025 a jeho prezentácia sa uskutočnila počas odborného seminára venovaného Františkovi Sedlákovi v novembri 2025. Publikácia prináša odborné štúdie z dvoch podujatí Spoločnosti slovenských archivárov, ktoré sa konali v roku 2023. Prvým boli XXVI. archívne dni v Slovenskej republike s ústrednou témou Vodné diela v archívnych dokumentoch, druhým VIII. seminár z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva, tentoraz venovaný všestrannému archivárovi Jánovi Milanovi Dubovskému pri príležitosti jeho nedožitých 90. narodenín.

Zborník zostavili a redigovali Lenka Bernátová a Mária Feješová. Má 325 strán, vyšiel v Bratislave v náklade 150 kusov. Ide o prvý zborník SSA, ktorý vyšiel ako celofarebný. Grafický dizajn navrhol Daniel Ďurďovič.

V prvej časti zborníka sú publikované odborné príspevky z archívnych dní, ktoré sa konali 23. – 25. mája 2023 v kaštieli Orlové v Považskej Bystrici. Autori a autorky sa venujú širokému spektru tém súvisiacich s výstavbou, dokumentáciou, financovaním a kultúrnymi dosahmi vodných diel na Slovensku. Nájdeme tu štúdie o priehradnom staviteľstve, o prameňoch k vodným dielam v Archíve mesta Bratislavy, o kultúrnych pamiatkach ohrozených výstavbou, o historických premenách Váhu či o dokumentoch Krajinského úradu v Slovenskom národnom archíve. Osobitnú pozornosť získava aj problematika predarchívnej starostlivosti a správy registratúry, ktorú reflektujú tri samostatné príspevky.

Druhá časť zborníka je venovaná osobnosti Jána Milana Dubovského (1933 – 2005), významného archivára, heraldika, cirkevného historika a dlhoročného riaditeľa modranského archívu. Odborný seminár, z ktorého texty pochádzajú, sa konal 24. novembra 2023 v Pezinku. Autori sa v jednotlivých príspevkoch venujú Dubovského životu, odbornému pôsobeniu, heraldickej tvorbe, spolupráci s mestom Pezinok, jeho riaditeľskej práci i rodinnému zázemiu. Súčasťou tejto časti je aj rozsiahla bibliografia Jána Dubovského.

Zborník uzatvára zoznam použitých zdrojov a medailóny autorov. Podobne ako predchádzajúce publikácie SSA, aj tento zborník predstavuje hodnotný odborný výstup, ktorý dokumentuje tematicky pestré a odborne podnetné príspevky prednesené na podujatiach SSA v roku 2023.

9.3. Archívny almanach

Archívny almanach mal formu vedeckej ročenky, ktorú vydávala Spoločnosť slovenských archivárov spolu so Spolkom PRO ARCHIVIS na základe dohody z 19. februára 2020, pričom vydavatelia si delili náklady na vydanie na polovicu. Ročenka vychádzala v náklade 150 ks a bola predajná. Od roku 2024, po zániku Spolku PRO ARCHIVIS, bola vydavateľom ročenky len SSA. Redakčné práce zabezpečovala redakčná rada menovaná predsedníčkou SSA na tri roky. V zostave redakčnej rady nastávali len drobné zmeny. Zloženie sa ustálilo na týchto odborníkoch: Jozef Meliš – hlavný redaktor, Štefan Hrivňák – výkonný redaktor, Mária Feješová – jazyková redaktorka, Mária Fedorčáková, Daniel Hupko, Kristína Majerová, Miroslav Martinický, Katarína Nádaská, Peter Keresteš, Lucia Krchnáková, Ľuboš Janaček. Štefan Hrivňák sa vzdal funkcie výkonného redaktora. Všetkým členom redakčnej rady patrí obrovská vďaka za ich obetavú dobrovoľnícku prácu, ktorou presviedčajú odbornú archivársku verejnosť, že tvorba Archívneho almanachu má zmysel aj na malom poli slovenskej archívnej vedy. Vďaka, samozrejme, patrí aj recenzentom a recenzentkám, a hlavne autorom a autorkám, ktorí chápu Archívny almanach ako kvalitný a spoľahlivý publikačný priestor.

Ročenka sa skladala z rubrík Štúdie a články, Literatúra, Správy a Kronika. Poskytovala priestor na publikovanie štúdií, článkov a materiálov z oblasti archívnictva, pomocných vied historických a histórie. Toto zameranie ostáva zachované aj po premene ročenky na moderný elektronický časopis. V tejto súvislosti redakčná rada a vydavateľ rozhodli o pokračovaní v číslovaní ročníkov, no vypustení roku 2025. Časopis bude vychádzať od roku 2026 dvakrát ročne a obsah jeho čísiel budú tvoriť texty, ktoré boli doteraz publikované v zborníkoch SSA, teda príspevky z archívnych dní a seminárov. Časopis bude vychádzať pod novým číslom ISSN 2989-5324. Jeho elektronickú podobu nájdu čitatelia na novej webovej stránke https://archivny-almanach.archivari.sk/.

archívny almanach 2026

Ročník VIII. / č. 1

ŠTÚDIE A ČLÁNKY – STUDIES AND ARTICLES

ŠTÚDIE – STUDIES
- MARTINICKÝ, Miroslav. Slavko Churý a jeho cesta do Štátneho archívu v Bytči v rokoch 1958 – 1963 – Slavko Churý and His Career to the State Archive in Bytča, 1958 – 1963
- GÖRCSOVÁ, Nina. Osobný fond MVDr. Františka Nižnánskeho – Personal Fonds of MVDr. František Nižnánsky
- JURÁNYI, Ladislav. Od pečate k novému erbu cirkevného zboru v Dunajskej Lužnej – From Seal to a New Coat of Arms of the Evangelical Congregation in Dunajská Lužná
- JURČIŠINOVÁ, Nadežda. Kontakty Josefa Gregora Tajovského s českým prostredím v predvojnovom období – Contacts of Jozef Gregor Tajovský with the Czech Milieu in the Pre-War Period

ČLÁNKY – ARTICLES
- RYBÁRIK, Peter. Perspektívy archívneho výskumu policajtstva na Slovensku – Perspectives of Archival Research on Gunsmithing in Slovakia

MATERIÁLY – MATERIALS
- CHURÝ, Slavko. Najstaršie súpisy fajčiarov Liptovskej stolice z rokov 1734 – 1744 – The Earliest Registers of Smokers in Liptov County, 1734 – 1744
- LUTZ, Rastislav. Niekoľko poznámok k výstave „Archívy – základ identity štátu" – A Few Remarks on the Exhibition "Archives – The Foundation of State Identity"

LITERATÚRA – LITERATURE
- Zborník Spoločnosti slovenských archívarov 2022 (Ivana Červeníková)
- Mária Jeršová, rod. Opočenská (1899 – 1978) : prvá profesionálna archívárka na Slovensku (Jana Kafínová)
- Kremnické lekárnici od konca stredoveku do polovice 20. storočia (Ivana Červeníková)
- Medzi revolúciou a domácnosťou. Korespondencia J. M. Hurbana s manželkou Annou a tchárom S. Jurkovičom (Daniel Hupko)
- Slnko lady Ilmr. Život a dielo sochárky Alžbety Ferdinandy (Jana Svantnerová)

SPRÁVY – REPORTS
- Odhalenie pamätníka a predstavenie knihy o židovskej komunite v Liptovskom Mikuláši (Peter Vitek)
- 200 rokov Maďarskej (Uhorskej) akadémie vied (Kristína Majerová)
- Správa z konferencie Korene poznania – vzdelávanie v historických súvislostiach (Mária Zacharová)
- Storočnica archivára a historika Františka Sedlíka (Kristína Majerová)

Verím, že tak ako redaktori a redaktorky, ktorí sa podujali na náročnú cestu tvorby nového vedeckého, úzko špecializovaného periodika v pevnom presvedčení o jeho zmysluplnosti, aj autori a autorky budú mať naďalej Archívny almanach v portfóliu svojej publikačnej činnosti.

Propagácia časopisu Archívny almanach v novej elektronickej podobe na Facebooku.

9.3.1. Archívny almanach 2022

Archívny almanach, ročník V., 2022, 97 s. ISBN 978-80-972999-4-1

V ročenke 2022 venovanej pamiatke spišského archivára doc. Ivana Chalupeckého (1932 – 2020) sa nachádzajú štúdie o zakladateľovi odboru archívnictva a pomocných vied historických Alexandrovi Húščavovi (Rastislav Luz), o počiatkoch fotografovania uhorskou šľachtou (Daniel Hupko, Ivana Janáčková), o priebehu cholerovej epidémie v Banskej Štiavnici v roku 1831 (Elena Hegyi) a o erbe nitrianskeho sídelného biskupa Jozefa Vuruma (Marek Sobola). V kapitole Materiály je uverejnený príspevok Štefana Hrivňáka o slovenskom archívnictve v ponovembrovej ére a nechýbajú ani recenzie novej literatúry, správy o podujatiach a pripomienky životných jubileí dvoch archivárok.

9.3.2. Archívny almanach 2023

Archívny almanach, ročník VI., 2023, 133 s. ISBN 978-80-972999-6-5

Ročenka vyšla na jar v roku 2024 a je venovaná pamiatke archivárky Archívu Slovenskej akadémie vied Mgr. Lýdii Kamencovej, rod. Szabovej (1943 – 2017). Obsahuje spomienku Ivana Kamenca na jeho manželku, päť odborných štúdií, jeden príspevok materiálového charakteru, dve recenzie nových publikácií, medzi ktorými je aj recenzia na Biografický slovník slovenských archivárov, dve správy z podujatí a jeden text venovaný jubilantke Alene Mišíkovej. Archívno-teoretická štúdia Kristíny Majerovej analyzuje metódy sprístupňovania fondov v Archíve SAV, Milan Belej skúma potenciál archívnych fondov z arbitrážneho územia pre výskum židovskej problematiky, Peter Brindza podáva prehľad správcov trenčianskeho mestského skladu soli, Adriána Klincová rozoberá kanonickú vizitáciu farnosti sv. Martina v Bratislave a Marta Švoliková prezentuje príbeh Terézie Engelovej. Peter Chlepko v Materiáloch predstavuje riziká súvisiace so správou registratúry a archívov súkromnoprávnych pôvodcov.

9.3.3. Archívny almanach 2024

Archívny almanach, ročník VII., 2024, 149 s. ISBN 978-80-972999-7-2

Siedmy ročník Archívneho almanachu je venovaný košickému historikovi a archivárovi Eugenovi Bidovskému. V sekcii Štúdie nájdu čitatelia šesť rôznorodých štúdií. Veronika Szeghy-Gayer skúma dramatickú etapu života Eugena Bidovského a Gabriel Szeghy sa venuje potenciálu fondov Archívu mesta Košice k domovskej príslušnosti a štátnemu občianstvu v Košiciach. Jozef Meliš napísal príspevok o najstaršom vývoji správy na území neskoršej Zvolenskej župy a Katarína Tibenská o dejinách sirotinca Márie Ochrany. Relikty historických míľnikov a pätníkov na území Bratislavy dokumentovali Milan Thurzo a Pavol Jančovič. Oleksandra Zalohina porovnáva elektronické archívy na Ukrajine. Zaujímavú sondu do práce archivárov v Slovenskom národnom archíve vypracovali Michal Bartal a Ivana Červenková v sekcii Materiály. Časť venovaná anotáciám a recenziám literatúry prináša prehľad o štyroch nových tituloch. Texty dopĺňajú dve správy z podujatí.

9.4. Monografie

9.4.1. Biografický slovník slovenských archivárov

Biografický slovník slovenských archivárov. Žažová, Henrieta – Hrivňák, Štefan –Feješová, Mária – Rímsky, Marek (eds.). Bratislava : Spoločnosť slovenských archivárov; Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, odbor archívov a registratúr, 2023, 914 s. ISBN 978-80-89051-87-8

Biografický slovník slovenských archivárov je monumentálne dielo, na ktorého tvorbe sa podieľali takmer tri stovky autorov a autoriek počas posledných šiestich rokov. Obsahuje 967 biografických hesiel archivárov a archivárok od konca stredoveku až do dnešných dní. Jeho súčasťou je aj súbor štúdií od popredných slovenských archivárov a historikov, ktorí objasňujú genézu a význam archívov na Slovensku počas stáročného vývoja a v kontexte ochrany archívneho kultúrneho dedičstva. Slovník obsahuje i výberovú bibliografiu slovenského archívnictva s takmer 3 000 bibliografickými záznamami.

Ide o vôbec prvú komplexnú syntézu dejín slovenských archívov a archívnictva. Ambíciou projektu nebolo len syntetizovať doterajšie poznatky, ale zároveň ich v ucelenej forme sprostredkovať výskumníkom v oblasti humanitných a spoločenských vied a podnietiť tak interdisciplinárny výskum archívnej society a písomného kultúrneho dedičstva v rámci slovenskej spoločnosti. Z hľadiska historiografie sú archontologicko-biografické informácie neoceniteľné najmä pri poznávaní spoločenských a politických pomerov v každom období dejinného vývoja.

Aj touto publikáciou sa slovenské archívnictvo približuje úrovni vyspelých krajín, z ktorých aj okolité (napr. Česká republika, Poľsko) tento projekt realizovali už v minulosti. Zároveň nadväzuje na svetový projekt Who is Who in Archives Globally, ktorý spustila Medzinárodná rada archívov v roku 2015, čím sa Slovensko zapája do medzinárodnej spolupráce v oblasti výskumu dejín písomného kultúrneho dedičstva a jeho ochrancov.

Systematický výskum biografií slovenských archivárov a archivárok sa začal v roku 2008 za predsedníctva Zuzany Kollárovej. V roku 2011 sa práce na slovníku zastavili a obnovené boli až v roku 2017, keď bolo postupne vypracovaných 967 biografických hesiel archivárov – ochrancov písomného kultúrneho dedičstva. Vďaka podpore odboru archívov a registratúr Ministerstva vnútra SR sú v slovníku publikované biografie archivárov pôsobiacich v sieti štátnych archívov vytvorenej v roku 1954, ale tiež v mestských, župných či cirkevných archívoch v predchádzajúcich storočiach, teda nielen generácií posledných desaťročí odborne vzdelaných archivárov. Do slovníka boli zaradení aj pedagógovia pôsobiaci na katedrách archívnictva a pomocných vied historických v Bratislave a Prešove, pracovníci odboru archívov a registratúr Ministerstva vnútra SR, knihári, reštaurátori a ďalší pracovníci, ktorí sa svojou odbornou prácou zaslúžili o rozvoj slovenského archívnictva v teoretickej alebo praktickej rovine.

Cieľom projektu Biografický slovník slovenských archivárov bolo prezentovať biografické a bibliografické údaje o archivároch a archivárkach, zdôrazniť ich prínos pri publikovaní a prezentovaní archívnych záznamov dokumentujúcich históriu Slovenska, Slovákov a všetkých národností žijúcich na území SR, a v neposlednom rade vyzdvihnúť ich spoločenský význam pri ochraňovaní a sprístupňovaní kultúrneho dedičstva SR. Medzi archivárov sa radia také významné osobnosti slovenskej vedy, ako boli napr. prof. Daniel Rapant, prof. Alexander Húščava, František Víťazoslav Sasinek, Dr. Mária Jeršová a ďalší.

Podrobné a komplexné informácie publikované formou štruktúrovaných biografických hesiel, tzv. archontologicko-biografických profilov, majú širšie využitie pre príbuzné výskumy, napr. genealogické, historicko-štatistické, historicko-sociologické a i. Údaje o pôsobení a diele archivárov tvoria pevný základ pre ďalší výskum v oblasti dejín a vývoja archívov a archívnictva na Slovensku.

Syntéza vedeckých poznatkov v prvej časti slovníka s názvom Kapitoly z dejín archívov a archívnictva spolu s bibliografiou archívnictva, ktorá obsahuje takmer 3 000 bibliografických záznamov, je prvým komplexným zhrnutím dejín spracovania a sprístupňovania archívnych fondov i dejín archívnej teórie. Tým sa táto priekopnícka práca stáva učebnou pomôckou pri výučbe archívnictva a historických vied na slovenských univerzitách i v zahraničí vďaka anglickým zhrnutiam pod každou kapitolou.

Najnovšie vedecké poznatky o vývoji archívov na Slovensku ako pamäťových inštitúcií poslúžia ako fundament pre ďalší výskum, popularizáciu a propagáciu kultúrneho dedičstva. Biografiami množstva nepoznaných archivárov – strážcov pamäti, ktorí svojou rozsiahlou činnosťou (ako miestni kronikári, genealógovia, heraldici, historici) pôsobili a pôsobia ako vlastivední pracovníci v regiónoch a šíria pravdivý obraz o našej minulosti, čím utvárajú lokálnu pamäť, poskytne slovník odbornej i laickej verejnosti overené informácie a exaktné údaje o ochrane archívnych dokumentov.

Veríme, že Biografický slovník slovenských archivárov bude mať široký dosah na celú spoločnosť. Dokumentuje vývoj ochrany archívneho dedičstva a jeho sprístupňovanie v personalizovanej podobe. Projekt biografického slovníka si vyžadoval prácu vo veľkom kolektíve, čím otvoril nové možnosti spolupráce s ľuďmi na celom Slovensku. Vyskúšali sme svoje sily a možnosti a vieme, že dokážeme doviesť do úspešného konca aj naše ďalšie plány. Najbližším je sfinalizovanie elektronickej podoby Biografického slovníka slovenských archivárov na stránke slovnik-archivarov.sk, ktorý bude živou a otvorenou aplikáciou, ktorá umožní pridávať do databázy nové a nové biografické profily či editovať staršie údaje.

Rozpočet projektu:

Autorské texty:	0,00 €
Grafické práce a zalomenie:	4 200,00 €
Jazyková korektúra:	950,00 €
Preklad resumé:	364,00 €
Redakčné práce:	800,00 €
Tlačiarenské služby (tlač, väzba, balenie, doprava):	12 700,00 €
Celkové náklady na projekt:	**19 014,00 €**

Do projektu bolo celkovo zapojených 302 ľudí, z toho 298 dobrovoľníkov. Ako partneri sa projektu zúčastnili tieto inštitúcie: Katedra archívnictva a muzeológie FiF UK, Katedra archívnictva a pomocných vied historických Prešovskej univerzity v Prešove, Ministerstvo vnútra SR a sieť štátnych archívov (9 archívov a 31 pracovísk), Archív mesta Bratislavy a Archív mesta Košice, 18 verejných špecializovaných archívov (napr. Archív Slovenského národného múzea, Archív Slovenskej národnej knižnice, Archív Univerzity Komenského v Bratislave, Archív Pamiatkového úradu SR), Národný biografický ústav Slovenskej národnej knižnice v Martine.

Biografický slovník slovenských archivárov vyšiel vďaka finančnej podpore Nadácie SPP, firiem Bach systems, s. r. o., Ceiba, spol. s r. o., EMBA Trade, s. r. o., Green Wave Recycling, s. r. o., microform, s. r. o. Tlačiarenské služby zabezpečilo Ministerstvo vnútra SR, odbor archívov a registratúr.

Biografický slovník slovenských archivárov zaznamenal úspech aj v širšej čitateľskej obci. Literárny fond udelil publikácii cenu za vedeckú a odbornú literatúru v kategórii encyklopedických vied, slovníkovej literatúry a vedy o architektúre za rok 2023. Henrieta Žažová, Štefan Hrivňák a Mária Feješová pri prevzatí ocenenia 1. októbra 2024 v Bratislave. Zdroj: Archív SSA.

Vzácne stretnutie všetkých editorov: Marek Rímsky, Henrieta Žažová, Mária Feješová, Štefan Hrivňák v Bratislave 23. augusta 2023. Zdroj: Archív SSA.

Biografický slovník slovenských archivárov vyšiel aj vďaka finančnej podpore Nadácie SPP a firiem Bach systems, s. r. o., Ceiba, spol. s r. o., EMBA Trade, s. r. o., Green Wave Recycling, s. r. o., microform, s. r. o.

9.4.2. Mária Jeršová, rod. Opočenská (1899 – 1978), prvá profesionálna archivárka na Slovensku

BERNÁTOVÁ, Lenka – ČERVENKOVÁ, Ivana (eds.). Bratislava: Spoločnosť slovenských archivárov, 2025, 280 s. ISBN 978-80-975075-0-3

Publikácia Mária Jeršová, rod. Opočenská (1899 – 1978), prvá profesionálna archivárka na Slovensku je výstupom zo seminára z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva venovaného Márii Jeršovej, ktorý sa konal v novembri 2024 v Martine.

Mária Jeršová patrila k prvým ženám pôsobiacim na odborných pozíciách v slovenských pamäťových inštitúciách; už v roku 1929 nastúpila ako archivárka do Slovenského národného múzea v Martine. Výrazne ovplyvnila formovanie slovenskej archivistiky, historiografie a pomocných vied historických. Je autorkou prvej slovenskej archívnej príručky Inventár archívu Slovenského národného múzea v Turčianskom sv. Martine (1938) a zároveň prvej slovenskej genealogickohistorickej monografie Rod Ivanka z Jordánu a Dražkoviec (1937). Mesto Martin jej udelilo čestné občianstvo in memoriam.

Publikácia vychádza zo snahy interpretovať kľúčové otázky spojené s jej pôsobením: ako sa česká archivárka, doktorka filozofie Mária Jeršová uplatnila v Slovenskom národnom múzeu na prelome 20. a 30. rokov 20. storočia; aký bol dobový pohľad na univerzitne vzdelanú ženu, aké možnosti a limity mala a s kým nadviazala odbornú spoluprácu; aký bol jej celkový prínos v kontexte spoločenského vývoja na Slovensku; a napokon, aký odkaz zanechala v slovenskom archívnictve. Téma zapadá do súčasných trendov európskej historiografie, ktorá sa v posledných rokoch intenzívne venuje výskumu dejín žien.

Vydanie publikácie finančne podporil Fond na podporu národnostných menšín MK SR KULT MINOR. Projekt, ktorý SSA prihlásila do výzvy na rok 2025, bol pozitívne hodnotený a vysoko dotovaný. Z rozpočtu uvedeného v tabuľke je jasné, aký obrovský objem nehonorovanej práce vykonali na publikácii dobrovoľníci.

Rozpočet projektu Mária Jeršová – česká archivárka, zakladateľská osobnosť slovenského archívnictva:

Rozpočtová položka	**Celková suma**	**Dotácia KULT MINOR**
Autorské texty:	0,00 €	0,00 €
Recenzentské posudky:	0,00 €	0,00 €
Grafické práce a zalomenie:	800,00 €	300,00 €
Jazyková korektúra:	0,00 €	0,00 €
Preklad resumé:	110,00 €	0,00 €
Redakčné práce:	0,00 €	0,00 €
Tlačiarenské služby (tlač, väzba, balenie, doprava):	5 041,01 €	5 000,00 €
Distribúcia a poštovné	225,00 €	200,00 €
Celkové náklady na projekt:	**6 176,01 €**	**5 500,00 €**

Prezentácia publikácie o Márii Jeršovej študentom archívnictva. Foto: Petra Pavlíková.

10. Webová stránka archivari.sk

Doména archivari.sk je so SSA spojená vyše desať rokov, čo je v rýchlom svete digitálnych technológií čas, keď je nevyhnutné pristúpiť k zásadnej inovácii. Webová stránka bola niekoľko rokov v úpadku a pod stálym atakom hackerov, až nakoniec prestala fungovať úplne. Rozhodnutie inovovať a redizajnovať web SSA padlo už na valnom zhromaždení v roku 2022, ktoré výbor zaviazalo splniť túto úlohu. Trvalo ďalšie dva roky, kým výbor pristúpil k reálnemu kroku, vytvoril štruktúru a obsah novej stránky a objednal služby profesionálnej dizajnérky webových stránok Jany Borárosovej (https://janacreativa.com/). Tvorba nového webu na pôvodnej doméne, napĺňanie jednotlivých podstránok, príprava textov a obrázkov trvala niekoľko mesiacov, kým výbor mohol avizovať členom SSA „Nová web stránka SSA je na svete!“

Ukázalo sa, že činnosť SSA je taká rozsiahla, že vtesnať 35 rokov jej existencie do obsahu webovej stránky je dlhodobá a nekonečná práca. Podstatné však je, že SSA je na dobrej ceste zviditeľňovania a šírenia svojich aktivít. Stránku archivari.sk možno vnímať ako dôležitý odborný uzol slovenského archívnictva: pôsobí prehľadne, obsahovo cielene a jasne komunikuje svoje poslanie. Jej vizuálna a textová štruktúra podporuje orientáciu používateľa, pričom ponúka aktuálne informácie, odborné publikácie a aktivity SSA, ktoré posilňujú profesijné prepojenia v rámci archívnej obce. Chcem poďakovať všetkým kolegom a kolegyniam, ktorí akýmkoľvek spôsobom pomáhali pri tvorbe novej stránky, písali a kontrolovali texty, dodávali údaje, poskytli fotografie a iné podklady. Verím, že nový web si zamilujú nielen členovia a členky SSA, ale všetci záujemcovia o problematiku archívov a archívnictva na Slovensku.

Záver

Uplynulé štyri roky predstavovali pre SSA obdobie intenzívnej práce, hľadania riešení a zároveň potvrdzovania toho, čo je pre našu komunitu najdôležitejšie – odborná integrita, vzájomná podpora a presvedčenie, že archívne dedičstvo má v slovenskej spoločnosti nezastupiteľné miesto. Napriek rastúcej administratívnej a organizačnej záťaži sa nám podarilo udržať kontinuitu podujatí, rozšíriť publikačné aktivity, modernizovať komunikačné kanály a posilniť zahraničné partnerstvá.

Zároveň sme otvorene pomenovali limity, ktoré brzdia ďalší rozvoj – potrebu stabilného digitálneho úložiska, racionalizáciu edičnej činnosti, systematickejšie financovanie a najmä širšie zapojenie členskej základne. Ako ukázali skúsenosti z organizácie archívnych dní, seminárov či veľkých edičných projektov, bez aktívnych ľudí, ich nápadov a ochoty pracovať aj najlepšie plány zostávajú len víziami.

Napriek tomu verím, že sme vytvorili pevný základ, na ktorom môže nový výbor stavať. Modernizovaná webová stránka, transformácia publikačných výstupov do elektronickej podoby, posilnené medzinárodné kontakty, nové dohody o spolupráci, ako aj úspešné projekty – od Biografického slovníka slovenských archivárov až po odborné semináre venované osobnostiam nášho odboru – sú dôkazom, že SSA je živou, činorodou a rešpektovanou odbornou komunitou.

Chcem vyjadriť hlbokú vďačnosť všetkým kolegom a kolegyniam, ktorí počas tohto funkčného obdobia venovali svoj čas, energiu a odbornosť spoločnej práci. Ďakujem členom výboru a revíznej komisie za ich nasadenie, spoľahlivosť a ľudskú podporu, ktorú som intenzívne cítila počas celých štyroch rokov.

Odovzdávam vedenie SSA s presvedčením, že spoločnosť má potenciál pokračovať v modernizácii, rozširovaní odborných aktivít a v budovaní otvorenej, spolupracujúcej komunity archivárov a správcov registratúr. Budúcnosť SSA závisí od ochoty jej členov podieľať sa na spoločnej práci, prinášať nové impulzy a podporovať aktivity, ktoré posúvajú slovenské archívnictvo do doby informačnej spoločnosti.

S úctou a vďačnosťou

Martina Orosová

Správu o činnosti Spoločnosti slovenských archivárov v rokoch 2022 – 2026 odprezentovala predsedníčka Spoločnosti slovenských archivárov Mgr. Martina Orosová, PhD., na valnom zhromaždení dňa 28. mája 2026 v Košiciach vo forme prezentácie. Tento dokument bol spracovaný dodatočne v júli až auguste 2026.

Všetky použité zdroje a fotografie sa nachádzajú v digitálnom archíve Spoločnosti slovenských archivárov.

Príloha 3

SPRÁVA O HOSPODÁRENÍ SSA 2022 – 2026 A SPRÁVA REVÍZNEJ KOMISIE SSA 2022 – 2026

Správa o hospodárení SSA 2022 – 2026

Príjmy za rok 2022	4 939,31 €
Výdavky za rok 2022	4 186,64 €
Hospodársky výsledok	752,67 €
Celkové finančné zdroje k 31. 12. 2022	**8 064,81 €**
Príjmy za rok 2023	18 992,49 €
Výdavky za rok 2023	19 316,83 €
Hospodársky výsledok	- 324,34 €
Celkové finančné zdroje k 31. 12. 2023	**7 740,47 €**
Príjmy za rok 2024	13 046,21 €
Výdavky za rok 2024	12 538,50 €
Hospodársky výsledok	507,71 €
Celkové finančné zdroje k 31. 3. 2024	**4 980,05 €**
Celkové príjmy za rok 2025	**7 999,53 €**
Výdavky za rok 2025	12 023,65 €
Hospodársky výsledok	- 4 024,12 €
Celkové finančné zdroje k 31. 12. 2025	**955,93 €**
Celkové príjmy k 31. 3. 2026	**1 011,00 €**
Výdavky k 31. 3. 2026	1 043,38 €
Celkové finančné zdroje k 31. 3. 2026	**747,32 €**

Mgr. Marta Švoliková
hospodárka Spoločnosti slovenských archivárov

Správa revíznej komisie SSA 2022 – 2026

Revízna komisia SSA od svojho zvolenia na valnom zhromaždení Spoločnosti slovenských archivárov (SSA) v roku 2022 pracuje v zložení:
PhDr. František Chudják, PhD., predseda
Mgr. Jozef Meliš, PhD., člen
Mgr. Eva Greschová, členka

Revízna komisia svoju kontrolnú právomoc vykonáva už tradične najmä prítomnosťou jej členov na všetkých zasadnutiach výboru SSA bez hlasovacieho práva, no s aktívnym vyjadrením názoru. Členovia komisie sa podieľali aj na príprave archívnych dní, seminárov o osobnostiach slovenského archívnictva a edičnej činnosti SSA. Revízna komisia kládla dôraz na sledovanie plnenia úloh spojených so základným poslaním SSA, pričom sa zamerala prioritne na kontrolu hospodárenia a nakladania s financiami SSA.

Spoločnosť slovenských archivárov vedie jednoduché účtovníctvo v súlade s platnými právnymi predpismi. Má zriadený bankový účet v Slovenskej sporiteľni a používa jednu debetnú bankovú kartu. Účtovné transakcie sa väčšinou vykonávajú prostredníctvom elektronického bankovníctva. Účtovné doklady eviduje a faktúry vystavuje hospodárka Marta Švoliková, ktorá zároveň spravuje pokladnicu s hotovosťou. Prístup k účtu má aj predsedníčka Martina Orosová, ktorá v prípade potreby ako štatutárny zástupca uzatvára zmluvy s fyzickými a právnickými osobami.

Daňové priznanie pre SSA spracováva Martin Gregor za odmenu fakturovanú podľa počtu spracovaných účtovných dokladov. Všetky výdavky nad 100 € boli schvaľované hlasovaním na zasadnutiach výboru. Najväčšie výdavky SSA predstavujú náklady na organizáciu archívnych dní a na edičnú činnosť. Pravidelnými príjmami sú členské príspevky a 2 % z daní z príjmu.

Členovia revíznej komisie raz do roka vykonávajú kontrolu vedenia účtovníctva, súvisiacej dokumentácie a daňových priznaní. Na základe týchto kontrol možno konštatovať, že všetky účtovné doklady súvisiace s hospodárením SSA spĺňajú ustanovenia platných predpisov o vedení jednoduchého účtovníctva. Údaje na nich uvedené súhlasia so záznamami v účtovnej knihe. Pri kontrole účtovných dokladov za hodnotené obdobie neboli zistené žiadne nedostatky. Použitie finančných prostriedkov bolo v súlade s platnými zásadami našej spoločnosti a v duchu kolektívneho súhlasu jej výboru (rozhodovalo sa hlasovaním).

Treba konštatovať, že boli použité vždy na účel, na ktorý boli poskytnuté. Možno potvrdiť hospodársku bilanciu za jednotlivé roky 2022 – 2025 a za obdobie od 1. januára do 31. marca 2026 a vysloviť spokojnosť s činnosťou hospodárky Marty Švolikovej, ktorá je spolu s predsedníčkou spoločnosti Martinou Orosovou zodpovedná za správu majetku.

Záverom je potrebné upozorniť, že celkové finančné zdroje k 31. 12. 2025 predstavovali len 955,93 €, čo nabáda k zvýšenej opatrnosti pri nakladaní s finančnými zdrojmi. Na druhej strane je

potešiteľné, že členovia výboru SSA boli schopní okrem pravidelných príjmov (členské príspevky a 2 % z daní) získať aj dotácie či granty. Na vydanie Biografického slovníka slovenských archivárov získala SSA v roku 2023 dotáciu z Nadácie SPP (4 095,00 €) a v roku 2025 príspevok z Fondu na podporu kultúry národnostných menšín vo výške 5 500,00 €.

Zároveň by som sa chcel poďakovať členom revíznej komisie SSA za spoluprácu v tomto funkčnom období 2022 – 2026 a novej revíznej komisii a výboru SSA, ktoré budú kreované na valnom zhromaždení SSA 28. mája 2026 v Košiciach, veľa úspechov v ich činnosti.

V Bratislave 23. mája 2026

PhDr. František Chudják, PhD.
predseda revíznej komisie
Spoločnosti slovenských archivárov

Príloha 4

UZNESENIE MANDÁTOVEJ A VOLEBNEJ KOMISIE

Mandátová a volebná komisia pracovala v tomto zložení:

predseda:	PhDr. Richard Pavlovič, PhD.
členovia:	PhDr. Miroslav Martinický, PhD.
	PhDr. Henrieta Žažová, PhD.

Mandátová a volebná komisia na valnom zhromaždení Spoločnosti slovenských archivárov konanom dňa 28. mája 2026 v Košiciach vydáva toto uznesenie:

Na valnom zhromaždení je prítomných 66 členov SSA z celkového počtu 204 členov, to je 32 %.

Na zasadnutí nebola prítomná nadpolovičná väčšina členov, preto sa rokovanie začalo o pol hodinu neskôr (14:30 h). Mandátová a volebná komisia sa uzniesla na tom, že valné zhromaždenie je spôsobilé uznášať sa.

Priebeh a podmienky hlasovania

Mandátová a volebná komisia valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov, konaného dňa 28. mája 2026 v Košiciach, v súlade so stanovami Spoločnosti slovenských archivárov, vyhlasuje tieto volebné podmienky:

- voliť môžu len členovia SSA prítomní na valnom zhromaždení,
- volení môžu byť aj tí členovia SSA, ktorí nie sú prítomní na valnom zhromaždení, ale vyjadrili svoj písomný súhlas s kandidatúrou,
- prítomní členovia SSA môžu na valnom zhromaždení navrhnúť ďalších kandidátov z pléna,
- navrhnutí kandidáti musia vysloviť svoj súhlas/nesúhlas s kandidatúrou,
- o každom novom kandidátovi, ktorý vyjadril súhlas s kandidatúrou, valné zhromaždenie hlasuje,
- voličom budú rozdané 3 hlasovacie lístky – na predsedu, na členov výboru a na členov revíznej komisie,
- na každom hlasovacom lístku musia byť dopísané mená kandidátov navrhnutých z pléna,
- hlasovací lístok je platný len v tom prípade, ak sú na ňom dopísané aj mená všetkých kandidátov schválených valným zhromaždením a ak volič číslo svojho kandidáta označí krúžkom,
- na hlasovacom lístku na predsedu SSA môže volič zakrúžkovať len meno jedného kandidáta,
- na hlasovacom lístku na členov výboru SSA môže volič zakrúžkovať mená najviac ôsmich (8) kandidátov,
- na hlasovacom lístku na členov revíznej komisie môže volič zakrúžkovať mená najviac troch (3) kandidátov,
- nevyplnený alebo zle vyplnený hlasovací lístok je neplatný,
- počet vydaných hlasovacích lístkov bude spresnený po uznesení mandátovej komisie.

Výsledky volieb

Mandátová a volebná komisia valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov, konaného dňa 28. mája 2026 v Košiciach, konštatuje, že:

- na voľbu predsedu SSA bolo vydaných 66 hlasovacích lístkov, odovzdaných bolo 66 hlasovacích lístkov, z toho platných bolo 64 a neplatné 2 hlasovacie lístky,
- za predsedu Spoločnosti slovenských archivárov na obdobie 2026 – 2030 bol valným zhromaždením zvolený:
  Mgr. Jozef Meliš, PhD. – 64 hlasov
- na voľbu výboru SSA bolo vydaných 66 hlasovacích lístkov, odovzdaných bolo 66 hlasovacích

lístkov, z toho platných bolo 64 a neplatné 2 hlasovacie lístky,

- do výboru Spoločnosti slovenských archivárov na obdobie 2026 – 2030 boli valným zhromaždením zvolení títo členovia:

1. **Mgr. Marta Švoliková** – 60 hlasov
2. **Mgr. Ivana Červenková, PhD.** – 59 hlasov
3. **Mgr. Jana Gubášová Baherníková, PhD.** – 58 hlasov
4. **Mgr. Mária Feješová, PhD.** – 57 hlasov
5. **Mgr. Robert Gregor Maretta, PhD.** – 50 hlasov
6. **Mgr. Martina Orosová, PhD.** – 48 hlasov
7. **Mgr. Jana Kafúnová** – 46 hlasov
8. **Mgr. Peter Chlepko, Ph.D.** – 37 hlasov

Náhradníci:

9. PhDr. Štefan Hrivňák – 29 hlasov
10. Mgr. Lucia Karellová – 26 hlasov

- na voľbu revíznej komisie bolo vydaných 66 hlasovacích lístkov, odovzdaných bolo 66 hlasovacích lístkov, z toho platných bolo 64 a neplatné 2 hlasovacie lístky,
- do revíznej komisie Spoločnosti slovenských archivárov na obdobie 2026 – 2030 boli valným zhromaždením zvolení títo členovia:

1. **Ing. Ivana Poláková, PhD.** – 57 hlasov
2. **Mgr. Michala Sedláčková** – 53 hlasov
3. **PhDr. Jana Stradiotová** – 29 hlasov

Náhradníci:

4. Mgr. Jakub Roháč, PhD. – 29 hlasov
5. Mgr. Lenka Bernátová, PhD. – 21 hlasov

Voľby sa uskutočnili v súlade so stanovami Spoločnosti slovenských archivárov.

V Košiciach 28. mája 2026

PhDr. Richard Pavlovič, PhD.
predseda mandátovej a volebnej komisie

Príloha 5

UZNESENIE NÁVRHOVEJ KOMISIE

Návrhová komisia pracovala v tomto zložení:
Predsedníčka: Mgr. Mária Kačkovičová
Členky: PhDr. Mária Munková
PhDr. Veronika Nováková, PhD.

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov konané dňa 28. mája 2026 v Košiciach prijíma toto uznesenie:

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov schvaľuje:

1. správu o činnosti SSA od mája 2022 do mája 2026
2. správu o hospodárení SSA od mája 2022 do mája 2026

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov berie na vedomie:

1. správu revíznej komisie SSA

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov schvaľuje:

1. rokovací poriadok SSA
2. zmenu sídla SSA: Karpatské námestie 10A, 831 06 Bratislava
3. doplnenie stanov SSA v čl. 2, bode 4 o text: „a predkladá ich Ministerstvu vnútra SR a príslušným inštitúciám“.

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov ukladá výboru SSA:

1. nový výbor SSA pripraví stanovisko k súčasnej situácii v slovenskom archívnictve a oboznámi s ním verejnosť.

V Košiciach 28. mája 2026

Mgr. Mária Kačkovičová
predsedníčka návrhovej komisie

Príloha 6

STANOVY SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

Preambula

Spoločnosť slovenských archivárov (ďalej len „Spoločnosť“) je občianskym združením v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.

Článok 1
Názov, pôsobnosť a sídlo

1. Názov občianskeho združenia je Spoločnosť slovenských archivárov. Spoločnosť slovenských archivárov používa skratku SSA.
2. Názov Spoločnosti v anglickom jazyku je The Society of Slovak Archivists, vo francúzskom jazyku Assotiation des archivistes slovaques, v nemeckom jazyku Verein Slowakischer Archivare.
3. Spoločnosť je samostatnou právnickou osobou s právnou subjektivitou.
4. Územná pôsobnosť Spoločnosti sa vzťahuje na Slovenskú republiku.
5. Sídlo Spoločnosti je: Karpatské námestie 10A, 831 06 Bratislava.
6. Spoločnosť môže zakladať sekcie a podľa potreby zriaďovať komisie.
7. Spoločnosť používa svoj erb, ktorý je zapísaný v Heraldickom registri Slovenskej republiky pod číslom W-110/2007.

Článok 2
Ciele a činnosť

1. Spoločnosť združuje svojich členov s cieľom podieľať sa na rozvoji slovenského archívnictva v najširšom význame, najmä pôsobením na odborný rast svojich členov, podporovaním vzdelávania, vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti. Je platformou na výmenu odborných názorov, poznatkov i skúseností a pestovanie hrdosti na profesiu archivára.
2. Svoje ciele dosahuje organizovaním odborných konferencií, seminárov, vzdelávacích a osvetových aktivít, spoločenských podujatí a exkurzií.
3. Spoločnosť vydáva periodické a neperiodické publikácie a iné materiály informujúce o slovenskom archívnictve a svojej činnosti.
4. Spoločnosť vypracúva návrhy a odporúčania týkajúce sa právnych predpisov, metodických pokynov, koncepcie archívnej práce a koncepcie výučby archívnictva a predkladá ich Ministerstvu vnútra SR a príslušným inštitúciám.
5. Spoločnosť upozorňuje príslušné orgány či slovenskú verejnosť na prípady, pri ktorých by bola ohrozená niektorá súčasť archívneho dedičstva Slovenskej republiky, alebo ak by bola akýmkoľvek spôsobom ohrozená či sťažená možnosť archivárov plnohodnotne zabezpečovať preberanie, ochranu, sprístupňovanie a využívanie archívneho dedičstva Slovenskej republiky s cieľom zachovania kultúrnych hodnôt.
6. Spoločnosť zriaďuje Plaketu Spoločnosti slovenských archivárov určenú na oceňovanie zásluh členov o rozvoj Spoločnosti alebo o napĺňanie jej cieľov. V odôvodnených prípadoch môžu byť plaketou ocenení aj nečlenovia. Kritériá na udelenie plakety upravuje jej štatút, ktorý schvaľuje valné zhromaždenie na návrh výboru.
7. Spoločnosť zriaďuje Cenu Elemíra Rákoša určenú na ocenenie výnimočných výstupov publikačnej činnosti z oblasti archivistiky. Kritériá na udelenie ceny upravuje jej štatút, ktorý schvaľuje valné zhromaždenie na návrh výboru.
8. Spoločnosť spolupracuje s organizáciami podobného zamerania v Slovenskej republike i v zahraničí.

Článok 3
Práva a povinnosti členov

1. Členom sa môže stať každý občan Slovenskej republiky, ktorý dovŕšil 18 rokov a stotožňuje sa s poslaním Spoločnosti vyjadreným v jej stanovách a:
   a) profesionálne pôsobí alebo pôsobil v archívnictve alebo inej oblasti rozvíjajúcej archívnictvo alebo
   b) má vzdelanie v odbore archívnictvo alebo príbuzných odboroch alebo sa vzdeláva v týchto odboroch.
2. O vzniku a zániku členstva rozhoduje výbor nadpolovičnou väčšinou prítomných členov.
3. Členstvo v Spoločnosti vzniká prijatím za člena a zaplatením jednorazového zápisného príspevku a ročného členského príspevku.
4. Členstvo v Spoločnosti zaniká:
   a) úmrtím alebo vyhlásením člena za mŕtveho,
   b) vystúpením zo Spoločnosti,
   c) zrušením členstva v dôsledku neplnenia základných členských povinností počas dvoch po sebe idúcich kalendárnych rokov, najmä nezaplatenia ročného členského príspevku,
   d) vylúčením v dôsledku konania nezlučiteľného s týmito stanovami,
   e) zánikom Spoločnosti.

5. Základné práva člena sú:
   a) právo zúčastňovať sa na činnosti a podujatiach Spoločnosti,
   b) právo vyjadrovať sa k všetkým otázkam riešeným v Spoločnosti,
   c) aktívne a pasívne volebné právo v Spoločnosti,
   d) právo podávať návrhy, požiadavky, sťažnosti a kritiku vo veciach týkajúcich sa činnosti Spoločnosti,
   e) právo využívať výhody členov Spoločnosti.
6. Základné povinnosti člena sú:
   a) po prijatí za člena zaplatiť jednorazový zápisný príspevok vo výške stanovenej valným zhromaždením,
   b) najneskôr do 1. júna kalendárneho roka zaplatiť ročný príspevok vo výške stanovenej valným zhromaždením,
   c) včas informovať výbor o prípadnej zmene adresy bydliska, pracoviska a ďalších skutočnostiach dôležitých pre komunikáciu výboru s ním,
   d) aktívne sa podieľať na plnení cieľov Spoločnosti.

Článok 4
Čestné členstvo a čestné predsedníctvo

1. Spoločnosť môže priznať čestné členstvo členovi alebo nečlenovi, ktorý sa mimoriadne zaslúžil o plnenie cieľov Spoločnosti.
2. Spoločnosť môže priznať čestné predsedníctvo svojmu bývalému predsedovi ako výraz ocenenia jeho zásluh pre Spoločnosť.
3. Čestné členstvo a čestné predsedníctvo priznáva a odoberá valné zhromaždenie na návrh výboru alebo na návrh ktoréhokoľvek člena.
4. Čestné členstvo a čestné predsedníctvo môže byť odobraté iba:
   a) v dôsledku konania nezlučiteľného s týmito stanovami,
   b) v dôsledku právoplatného odsúdenia za závažný trestný čin.
5. Na čestného člena a čestného predsedu sa nevzťahujú ustanovenia čl. 3, ods. 6, písm. a), b) a d).

Článok 5
Valné zhromaždenie

1. Valné zhromaždenie je najvyšším orgánom Spoločnosti. Tvoria ho všetci členovia Spoločnosti, pričom každý má jeden hlas.
2. Valné zhromaždenie môže byť riadne alebo mimoriadne.
3. Valné zhromaždenie je zvolávané výborom. Ak sa predčasne skončí mandát všetkým členom výboru, dovtedajšie predsedníctvo je povinné bezodkladne zvolať mimoriadne valné zhromaždenie s cieľom voľby nového predsedu a nového výboru.
4. Riadne valné zhromaždenie sa koná raz za dva roky.
5. Priebeh valného zhromaždenia sa riadi vnútornými normami.
6. Mimoriadne valné zhromaždenie sa zvoláva podľa potreby alebo na žiadosť aspoň jednej tretiny členov výboru alebo aspoň jednej tretiny všetkých členov Spoločnosti s definovaným dôvodom zvolania. Výbor zvolá mimoriadne valné zhromaždenie najneskôr do troch mesiacov od prijatia žiadosti.
7. Valnému zhromaždeniu prislúcha:
   a) prerokúvať, schvaľovať a meniť znenie stanov, štatútov a vnútorných noriem; v prípade sporov podávať ich výklad,
   b) schvaľovať správu o činnosti Spoločnosti a správu o hospodárení,
   c) riešiť zásadné otázky činnosti Spoločnosti, určovať jej program a úlohy,
   d) tajným hlasovaním voliť a odvolávať predsedu, členov výboru, náhradníkov do výboru, revízny komisiu a náhradníkov do revíznej komisie,
   e) priznávať a odoberať čestné členstvo a čestné predsedníctvo,
   f) určovať výšku jednorazového zápisného členského príspevku a ročného členského príspevku,
   g) rozhodovať o odvolaniach proti rozhodnutiam výboru,
   h) rozhodovať o veciach presahujúcich kompetencie výboru
   i) rozhodovať o zániku Spoločnosti.

Článok 6
Výbor

1. Výbor riadi Spoločnosť a organizuje jej činnosť v období medzi valnými zhromaždeniami.
2. Výbor má deväť členov. V prípade úmrtia, odvolania alebo odstúpenia niektorého jeho člena, výbor na jeho miesto kooptuje nového člena (náhradníka) podľa najvyššieho počtu získaných hlasov vo voľbách na valnom zhromaždení. Ak na obsadenie uvoľneného miesta nie je k dispozícii žiaden náhradník, výbor zvolá mimoriadne valné zhromaždenie s cieľom doplňujúcej voľby nového člena výboru na funkčné obdobie do najbližších riadnych volieb všetkých členov výboru.

3. Výbor sa skladá z predsedu, podpredsedu, tajomníka, hospodára a ďalších piatich členov výboru.
4. Výbor sa zodpovedá valnému zhromaždeniu, predkladá mu správu o činnosti a riadi sa jeho uzneseniami.
5. Zasadnutie výboru zvoláva predseda najmenej štyrikrát za rok. Na žiadosť nadpolovičnej väčšiny členov výboru sa výbor zíde bezodkladne, najneskôr do siedmych kalendárnych dní.
6. Funkčné obdobie výboru je štvorročné. Rozhodnutím valného zhromaždenia možno funkčné obdobie skrátiť alebo predĺžiť.
7. Výbor zriaďuje a ruší sekcie a komisie Spoločnosti.
8. Výbor pripravuje návrhy štatútu Plakety Spoločnosti slovenských archivárov, štatútu Ceny Elemíra Rákoša a návrhy vnútorných noriem, ktoré upravujú rôzne oblasti činnosti Spoločnosti, a ktoré schvaľuje valné zhromaždenie.
9. Výbor prijíma návrhy a požiadavky členov a vyjadruje sa k nim.

Článok 7
Predsedníctvo

1. Predsedníctvo sa skladá z predsedu, podpredsedu, tajomníka a hospodára. Podpredsedu, tajomníka a hospodára ustanovuje výbor na svojom prvom zasadnutí.
2. Predsedníctvo plní úlohy výboru medzi jeho zasadnutiami, pripravuje zasadnutia výboru a ich program a plní prijaté uznesenia výboru.
3. Predseda:
   a) je štatutárnym orgánom Spoločnosti voleným valným zhromaždením,
   b) stojí na čele Spoločnosti, zastupuje ju navonok a koná v jej mene,
   c) predsedá valnému zhromaždeniu,
   d) predsedá zasadnutiam výboru,
   e) predsedá zasadnutiam predsedníctva,
   f) má podpisové a dispozičné právo.
4. Podpredseda:
   a) v čase, keď predseda nemôže vykonávať svoju funkciu, zastupuje ho v plnom rozsahu v zmysle čl. 7, ods. 3,
   b) má podpisové a dispozičné právo, ktoré je aktívne len v čase, keď predseda nemôže vykonávať svoju funkciu,
   c) podľa pokynov predsedu sa podieľa na vedení Spoločnosti.
5. Tajomník:
   a) zabezpečuje plnenie organizačných a iných úloh, ktorými ho poverí výbor,
   b) vyhotovuje zápisnice zo zasadnutí výboru,
   c) spravuje registratúru a vedie administratívu Spoločnosti.
6. Hospodár:
   a) spravuje majetok Spoločnosti a disponuje s jej účtom,
   b) podáva výboru správu o majetku Spoločnosti,
   c) predkladá valnému zhromaždeniu správu o hospodárení Spoločnosti.

Článok 8
Revízna komisia

1. Revízna komisia:
   a) sleduje dodržiavanie stanov, štatútov a vnútorných noriem a v prípade potreby podáva ich výklad medzi zasadnutiami valného zhromaždenia,
   b) dohliada na plnenie uznesení valného zhromaždenia a kontroluje ich splnenie,
   c) dohliada na dodržiavanie platných predpisov v činnosti Spoločnosti,
   d) kontroluje hospodársku činnosť Spoločnosti,
   e) podáva výboru správy o svojich zisteniach,
   f) rozhoduje v sporných prípadoch týkajúcich sa členstva v Spoločnosti,
   g) prijíma sťažnosti a kritiku členov a vyjadruje sa k nim.
2. Revízna komisia sa za svoju činnosť zodpovedá valnému zhromaždeniu.
3. Predseda revíznej komisie alebo jeho zástupca podáva správu o kontrole hospodárenia Spoločnosti valnému zhromaždeniu. Bez správy revíznej komisie sa nemôže udeliť absolutórium odstupujúcemu výboru.
4. Revízna komisia je trojčlenná. Tvorí ju predseda a dvaja ďalší členovia komisie. Predsedu si volí komisia spomedzi svojich členov.
5. Revíznu komisiu a jej náhradníkov volí valné zhromaždenie na štvorročné funkčné obdobie.
6. V prípade úmrtia, odvolania alebo odstúpenia niektorého zo svojich členov, revízna komisia na uvoľnené miesto kooptuje nového člena (náhradníka) podľa najvyššieho počtu hlasov získaných vo voľbách do revíznej komisie na valnom zhromaždení. Ak na obsadenie uvoľneného miesta nie je k dispozícii žiaden náhradník, výbor zvolá mimoriadne valné zhromaždenie s cieľom doplňujúcej voľby nového člena revíznej komisie na funkčné obdobie do najbližších riadnych volieb všetkých členov revíznej komisie.
7. Členovia revíznej komisie nesmú byť členmi iných orgánov Spoločnosti volených valným zhromaždením.

8. Členovia revíznej komisie majú právo zúčastňovať sa na všetkých zasadnutiach výboru a predseda revíznej komisie aj na zasadnutiach predsedníctva. Predseda a členovia revíznej komisie majú na zasadnutiach poradný hlas.

Článok 9
Hospodárenie a majetok

1. Hospodárenie Spoločnosti sa riadi všeobecne záväznými predpismi, stanovami a vnútornými normami.
2. Majetok Spoločnosť tvoria finančné prostriedky, ktorých zdrojom sú najmä:
   a) členské príspevky členov,
   b) príjmy z vlastnej činnosti,
   c) dobrovoľné príspevky a dary,
   d) verejné subvencie, dotácie a granty,
   e) sponzorské príspevky,
   f) príjmy z podielu zaplatenej dane z príjmov.
3. Majetok Spoločnosti môže byť využitý výlučne na zabezpečenie cieľov, činnosti, prevádzku a rozvoj Spoločnosti v súlade so stanovami a všeobecne záväznými predpismi.
4. Majetok Spoločnosti spravuje hospodár spolu s predsedom. Za svoju činnosť sa zodpovedajú výboru a valnému zhromaždeniu. Ich činnosť kontroluje revízna komisia.

Článok 10
Sekcie

1. Sekcie Spoločnosti združujú tých členov, ktorí majú spoločnú profesijnú špecializáciu s cieľom prehlbovania ich teoretických a praktických poznatkov a odborného rastu, ako aj spolupráce s podobnými záujmovo príbuznými skupinami v zahraničí.
2. Sekcie nemajú vlastnú právnu subjektivitu.
3. Sekcie zriaďuje a ruší výbor.
4. Návrh na zriadenie sekcie obsahuje jej zameranie a zoznam najmenej desiatich záujemcov o členstvo v nej z radov členov Spoločnosti.
5. Členovia sekcie si volia svojho predsedu a výbor sekcie, ktorý vedie evidenciu jej členov, zvoláva pracovné stretnutia členov sekcie a organizuje činnosť sekcie.
6. Predseda sekcie je ex offo prizývaný na zasadnutia výboru Spoločnosti,
7. Predseda Spoločnosti je ex offo prizývaný na zasadnutia výboru sekcie.
8. Sekcia najmenej raz za kalendárny rok predkladá výboru Spoločnosti správu o svojej činnosti, počte členov a použití finančných prostriedkov.
9. O financovaní sekcie z prostriedkov Spoločnosti rozhoduje výbor Spoločnosti. Finančné prostriedky z iných zdrojov, ktoré boli určené na činnosť sekcie, sa účelovo viažu na činnosť sekcie.
10. Sekcia zaniká rozhodnutím nadpolovičnej väčšiny členov sekcie alebo na základe rozhodnutia výboru Spoločnosti. Výbor Spoločnosti rozhodne o zániku sekcie, ak sa počet členov sekcie zníži pod desať osôb, alebo ak sekcia nekoná v súlade s poslaním Spoločnosti, ktoré je formulované v jej stanovách.

Článok 11
Zánik Spoločnosti

1. Spoločnosť zaniká:
   a) uznesením valného zhromaždenia, ak za návrh hlasujú aspoň dve tretiny členov, alebo
   b) na základe iných podmienok ustanovených zákonom č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.
2. O majetku Spoločnosti a jej registratúre rozhodne valné zhromaždenie, ktoré súčasne ustanoví likvidačnú komisiu na vysporiadanie záväzkov Spoločnosti.

Článok 12
Záverečné ustanovenia

1. Zrušujú sa stanovy Spoločnosti slovenských archivárov č. SSA/7/2-4/2024 zo dňa 27. apríla 2024, ktoré nadobudli účinnosť dňom 1. mája 2024.
2. Tieto stanovy Spoločnosti schválilo valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov dňa 28. mája 2026 v Košiciach.
3. Tieto stanovy Spoločnosti slovenských archivárov nadobúdajú účinnosť dňom 1. júna 2026.

Bratislava 2026

Mgr. Martina Orosová, PhD.
predsedníčka Spoločnosti slovenských archivárov

ZÁPISNICA ZO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV 17. JÚNA 2026

Program:

1. Archívne dni 2026, valné zhromaždenie 2026 – zhodnotenie
2. odovzdanie agendy novému predsedovi, výboru a revíznej komisii SSA
3. ustanovenie podpredsedu, hospodára a tajomníka SSA
4. plán práce a úlohy nového výboru SSA
5. rôzne

Zasadnutie otvorila M. Orosová, poďakovala sa končiacemu výboru a revíznej komisii SSA za ich činnosť v uplynulom funkčnom období 2022 – 2026 a novým členom výboru a revíznej komisie SSA popriala veľa úspechov.

Zmena adresy a štatutára bude možná až po zaslaní notársky overenej zápisnice a stanov na register občianskych združení.

Archívne dni 2026, Valné zhromaždenie 2026 – zhodnotenie:

Archívne dni 2026 sa vydarili, boli noblesné a na vysokej úrovni. Prednášky, dúfajme, budú v čo najväčšom počte publikované v Archívnom almanachu. Taktiež diskutujúci z diskusie o vzťahoch archívov a múzeí budú oslovení, aby zhrnuli svoje vystúpenie na publikovanie. Priemerné náklady na organizovanie Archívnych dní v SR sú 7 000 – 8 000 €. Návrh na zváženie do budúcna – spoločenský večer na archívnych dňoch iba pre členov SSA. M. Feješová navrhla a aj sa ponúkla pripraviť prvý nástrel tzv. cestovnej mapy k organizovaniu podujatí/valného zhromaždenia. Uľahčí a sprehľadní to činnosť organizátorom. Valné zhromaždenie SSA bolo poznačené živou diskusiou vzhľadom na informácie o plánovanom zrušení odboru archívov a registratúr MV SR. Pretrváva nezáujem členov SSA kandidovať do volených orgánov SSA.

Odovzdanie agendy novému predsedovi, výboru a revíznej komisii SSA:

M. Švoliková a F. Chudják informovali o nastavených pravidlách financovania SSA a činnosti revíznej komisie SSA a postupoch, právach a povinnostiach. Členky revíznej komisie si následne spomedzi seba zvolili za predsedníčku I. Polákovú.

Ustanovenie podpredsedu, hospodára a tajomníka SSA:

Novozvolený predseda SSA J. Meliš navrhol na post podpredsedu P. Chlepka, tajomníčky J. Gubášovú Baherníkovú a hospodárky M. Švolikovú, ktorá postupne zaučí J. Kafúnovú, ktorá by ju neskôr mohla nahradiť. Všetky nominácie boli jednohlasne členmi výboru SSA schválené.

Plán práce a úlohy nového výboru SSA:

Vízia nového predsedu SSA J. Meliša je zapojiť do pravidelných aktivít SSA širšiu členskú základňu. Medzi najdôležitejšie oblasti, na ktorých by sme mali vo funkčnom období 2026 – 2030 pracovať, navrhuje:

- založiť/oživiť činnosť sekcií. P. Chlepko by sa rád podieľal na sekcii venovanej predarchívnej starostlivosti/správe registratúr. Ďalšie vhodné by boli napr. teória spracovania a ochrany archívnych dokumentov, príp. legislatíva. Začať s 2 – 3 sekciami a uvidíme, ako to pôjde.
- pokračovať v organizovaní archívnych dní v SR v dvojročnej periodicite a seminárov venovaných osobnostiam slovenského archívnictva.
- pokračovať vo vydávaní Fóra archivárov a Archívneho almanachu, ktorého prvé číslo po zmene štatútu práve vyšlo elektronicky, a tým môžeme požiadať o pridelenie ISSN.
- nadviazať bližšiu spoluprácu s cirkevnými archívmi a oživiť spoluprácu so štátnymi archívmi.

Stanovisko k súčasnej situácii v slovenskom archívnictve:

Jedným z uznesení VZ bola úloha pre nový výbor SSA pripraviť stanovisko k súčasnej situácii v slovenskom archívnictve a oboznámiť s ním verejnosť. Začať by sme mohli so spracovaním analýzy aktuálneho stavu archívov po konsolidáciách a stavu implementácie *Národnej koncepcie rozvoja štátnych archívov s výhľadom do roku 2028*. Následne s reálnymi dátami sa pokúsiť urobiť z témy stavu archívov aj tému pre médiá a verejnosť.

Fórum archivárov: Bolo by potrebné zvýšiť počet redaktorov. M. Feješová už niekoľko ľudí oslovila, ale odmietli. Bude pokračovať s oslovovaním.

Archívny almanach: V redakčnej rade je neobsadené jedno miesto výkonného redaktora (pre jedno z dvoch čísel ročne).

Zborník SSA 2024: Korektúry sú dokončené, ale nie všetky ešte vykomunikované s autormi. Je potrebné urobiť zoznam literatúry (K. Hrivňáková). Zalomí Equilibria.

Seminár Osobnosti slovenského archívnictva 2026: Archív mesta Bratislavy usporadúva podujatie pri príležitosti 100. výročia narodenia archivára V. Horvátha. Na jar 2026 ostala otvorená otázka spolupráce na podujatí so SSA. Overiť, či majú záujem na spolupráci pri organizovaní.

Seminár Osobnosti slovenského archívnictva 2027: Výročie narodenia v tom roku budú mať tieto osobnosti: J. Gindl, J. Chreňo, J. Pivoluska, Slaný, J. Bartl, A. Cimermanová. Zvážiť vhodného kandidáta na usporiadanie seminára.

Archívne dni v SR 2028: Ponuku na spoluorganizovanie dal Štátny archív v Banskej Bystrici. Návrh zmeniť formát podujatia podobne ako je na českých/nemeckých archívnych dňoch: 1 – 3 nosné témy a k nim diskusné skupiny (hlavná prednáška a na ňu naviazaná moderovaná panelová diskusia).

E-mailové adresy: Na webhostingu SSA je možné zriadiť e-mailové adresy. J. Meliš ako predseda už má. Zriadiť adresy: kontaktná pre SSA (bude spravovať tajomníčka SSA J. Gubášová Baherníková), pre podpredsedu SSA, hospodárku SSA a revíznu komisiu SSA.

Web archivari.sk: Naďalej bude pripravovať M. Orosová. Pripravuje aj záložku pre sponzorov SSA, kde sa budú môcť jednotlivé firmy prezentovať formou reportážnych príspevkov/rozhovorov.

Sociálne siete: Facebook zastreší J. Meliš a publikovať obsah bude M. Orosová, LinkedIn zrušiť.

Nové členky: SSA boli doručené dve nové žiadosti o členstvo: obe žiadosti boli prítomnými členmi výboru SSA jednohlasne schválené.

Archívne dni v Maďarsku: téma zahraničnej sekcie bude o financovaní archívov. M. Orosová, ktorá bude na tomto podujatí SSA zastupovať, poslala infožiadosť o financovaní archívov na MV SR. Čaká na odpoveď.

Archívne dni v Nemecku: zastupovať SSA bude J. Meliš.

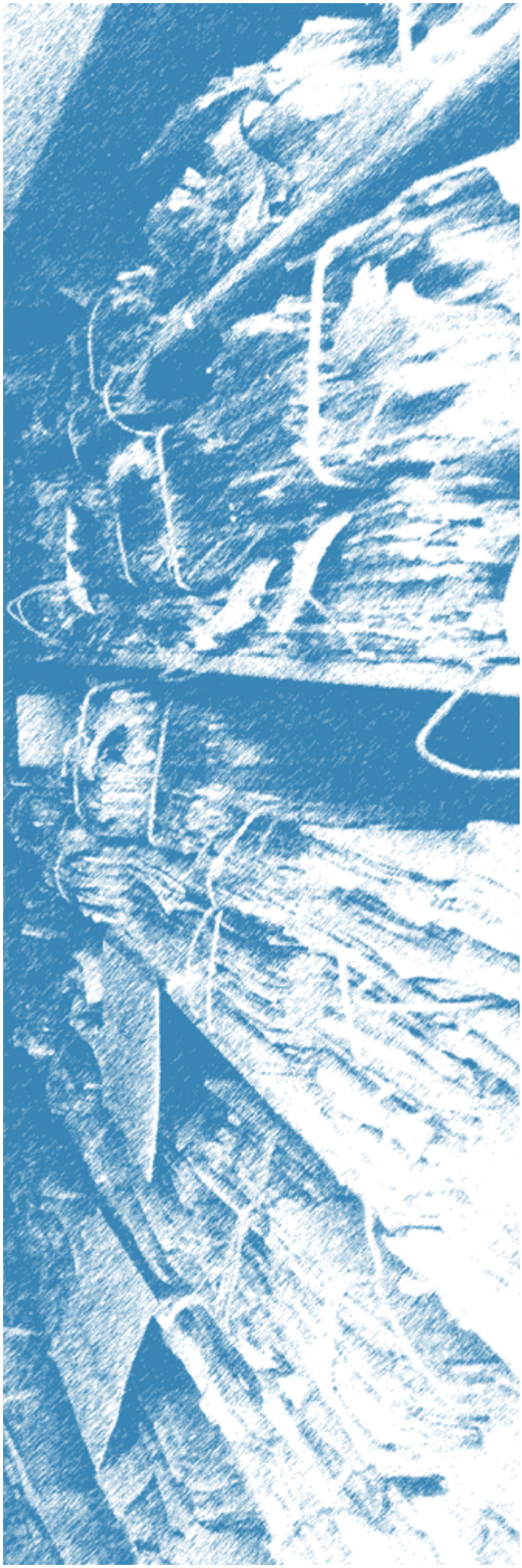
Prišli pozvánky aj na archíve dni v Rakúsku, Čechách a Srbsku. Kto má záujem zastupovať SSA, nech sa prihlási J. Melišovi.

Úhrada členského: pred valným zhromaždením sa ukázalo, že viacerí členovia SSA nemajú vedomosť o tom, kedy naposledy uhradili členské. M. Bernát uviedol ako príklad Slovenskú archeologickú spoločnosť, kde si členovia na webovom sídle spoločnosti vedia overiť stav úhrady členských príspevkov. Pri výzve na úhradu by bolo na zjednodušenie platby dobré priložiť QR kód.

Microsoft: M. Bernát informoval o grante od Microsoftu a o tom, prečo zlyhalo prostredie SSA. Otázka je, či chceme v tom pokračovať (negatívum: môžu nám to kedykoľvek spoplatniť), alebo hľadať na komunikáciu/úložisko dokumentov iné riešenie..

Erasmus+: Zistiť možnosti výmenných pobytov pre členov SSA.

Zapísala: *Jana Gubášová Baherníková*
Overil: *Jozef Meliš*

Novinky z ICA

MEDZINÁRODNÝ TÝŽDEŇ ARCHÍVOV

Od 8. do 12. júna 2026 sa uskutočnil Medzinárodný týždeň archívov, ktorý každoročne vytvára priestor na medzinárodnú diskusiu o spoločenskom význame archívov. Témou tohto ročníka, vybranou na základe globálneho prieskumu medzi členmi ICA a širšou archívnou komunitou, sa stalo *#ArchivesForJustice: Rights, Memory & Futures – Archívy pre spravodlivosť: práva, pamäť a budúcnosť*.[1]

Téma zdôraznila významnú úlohu archívov pri podpore spravodlivosti, ochrane práv a fungovaní demokratických spoločností. Upriamila pozornosť na archívy ako na aktívne infraštruktúry, ktoré podporujú spravodlivosť v čase – od dokumentovania minulých porušení práv cez aktuálnu zodpovednosť až po budúce nároky a predstavy o spravodlivejšej spoločnosti. Archívne dokumenty môžu byť zásadným zdrojom pri hľadaní pravdy a spravodlivosti. Dôležitý pritom nie je iba samotný obsah dokumentov, ale aj spôsob, akým sa uchovávajú, opisujú, sprístupňujú a spravujú. Práve tieto postupy ovplyvňujú, do akej miery môžu jednotlivci a komunity svoje práva uplatňovať a domáhať sa pravdy.

Medzinárodný týždeň archívov pripomenul, že spravodlivosť nemožno vnímať iba v právnom zmysle. Má aj sociálny, kultúrny, environmentálny, historický a medzigeneračný rozmer. Archívy uchovávajú dôkazy o minulých udalostiach, podporujú právny štát a inštitucionálnu zodpovednosť a zároveň môžu vytvárať priestor pre pamäť, dialóg a procesy nápravy aj tam, kde sú formálne mechanizmy obmedzené alebo absentujú.

Súčasťou diskusie bola aj reflexia samotnej archívnej praxe. Archívy totiž vznikali v historických podmienkach podmienených mocenskými vzťahmi, koloniálnymi dedičstvami a systémovými nerovnosťami. Tie ovplyvnili, čo sa zaznamenalo a uchovalo, ale aj to, čo sa z archívnej pamäti vylúčilo. Medzinárodný týždeň archívov preto zdôraznil potrebu kriticky premýšľať o zaužívaných postupoch a podporovať inkluzívnejšie a participatívnejšie postupy. Cieľom tohto úsilia je zabezpečenie spravodlivého prístupu a zmysluplnej účasti marginalizovaných, domorodých a historicky vylúčených komunít.

Hlavná téma bola rozpracovaná do piatich vzájomne prepojených podtém, ktoré predstavili archívy z rôznych perspektív. *Archívy pre zodpovednosť* zdôraznili ich význam pri dokumentovaní rozhodnutí, činov a zodpovednosti, ako aj pri podpore právneho štátu a ochrany ľudských práv. *Archívy pre pamäť* upriamili pozornosť na osobné svedectvá, orálnu históriu a skúsenosti marginalizovaných komunít, zatiaľ čo *Archívy pre inklúziu* otvorili otázky prístupu, participácie a zapojenia komunít do správy a interpretácie archívov. Ďalšia podtéma sa venovala koloniálnym dedičstvám a nesuverénnym kontextom vrátane otázok presunutého dedičstva, reštitúcie, repatriácie a etickej správy archívnych zbierok. Napokon *Archívy pre budúcu spravodlivosť* obrátili pozornosť k digitálnym technológiám, umelej inteligencii, novým modelom správy a potrebe hľadať rovnováhu medzi inováciami, udržateľnosťou a dlhodobým prínosom pre komunity.

Medzinárodný týždeň archívov 2026 nebol jediným centrálnym podujatím, ale spoločným rámcom pre aktivity archívov, odborníkov a komunít na celom svete. Do iniciatívy sa dalo zapojiť organizovaním podujatí, webinárov a diskusií, prezentovaním prípadových štúdií či účasťou na online diskusiách s odborníkmi a komunitami z rôznych častí sveta.

Pre odbornú archívnu obec predstavoval Medzinárodný týždeň archívov príležitosť pozrieť sa na každodennú prácu s archívnym dedičstvom v širších súvislostiach. Problematika, ktorú otvoril, sa netýkala len veľkých historických či politických tém, ale aj samotných otázok, ktoré archívna prax každodenne prináša: čo uchovávať, ako dokumenty opisovať, komu ich sprístupniť a akým spôsobom umožniť komunitám podieľať sa na ich interpretácii a správe.

#ArchivesForJustice: Rights, Memory & Futures tak pripomenulo, že archívy nie sú iba pasívnymi úložiskami minulosti. Sú súčasťou procesov, prostredníctvom ktorých spoločnosť uchováva pamäť, dokumentuje zodpovednosť, chráni práva a premýšľa o budúcnosti. Práve v tomto spočíval hlavný prínos Medzinárodného týždňa archívov 2026: vytvoril spoločný medzinárodný priestor na reflexiu toho, ako môže archívna obec svojou prácou prispievať k spravodlivejšej spoločnosti.

Adriána Klincová
Archív Slovenského národného múzea

[1] Pozri: https://www.ica.org/international-archives-week/iaw2026/

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – SPRÁVY

EURÓPSKA KONFERENCIA CIRKEVNÝCH ARCHIVÁROV

V dňoch 18. – 20. mája 2026 sa vo Viedni konala *Európska konferencia cirkevných archivárov*. Historicky to bolo už štvrté podujatie tohto druhu. Prvé sa konalo v talianskom Tridente v roku 2002, druhé v Ríme i Vatikáne v roku 2013 a tretie v roku 2018 v poľskej Poznani. Organizátorom podujatia bolo *Združenie cirkevných archivárov* (*Associazione archivistica ecclesiastica – AAE*) a *Medzinárodné centrum pre archívny výskum* (*International Centre for Archival Research* – ICARUS) pod záštitou Pápežského výboru pre historické vedy. Prvá zo spomínaných inštitúcií, sídliaca v Ríme, zabezpečovala obsahovú stránku konferencie, kým tá druhá so sídlom vo Viedni zas jej praktickú realizáciu. Konferencia prebiehala v centre Viedne v priestoroch budovy *Curhaus*, teda dómskej fary na Námestí sv. Štefana.

Čestným hosťom podujatia, ktorý ho aj slávnostným príhovorom otvoril, bol Mons. Angelo Vincenzo Zani, emeritný archivár a knihovník svätej rímskej cirkvi. Na konferencii aktívne vystúpilo 25 cirkevných archivárov z 10 európskych krajín, pričom do následných diskusií sa zapojilo množstvo ďalších účastníkov. Slovensko svojimi príspevkami zastupovali Stanislav Žlnay z Arcidiecézneho archívu v Trnave a Martin Bošanský z Diecézneho archívu v Nitre.

Konferencia mala názov *Cirkevné archívy v meniacom sa svete. Výzvy a príležitosti*. Jazykmi konferencie boli okrem domácej nemčiny angličtina a taliančina. Simultánny preklad, prevádzajúci hovorené slovo na text v mobile či tablete, zabezpečovala známa internetová služba. Prednášky prebiehali v štyroch blokoch: 1. výzvy a zmeny, 2. udržateľnosť cirkevných archívov, 3. ochrana, zhodnocovanie a prezentácia cirkevného kultúrneho dedičstva, 4. osvedčené postupy. Príspevky reflektovali situáciu v cirkevných archívoch, ktorá sa v jednotlivých krajinách veľmi líši. Krajiny západnej Európy riešia problémy s archívmi zaniknutých farností a ich následným uložením v centrálnych archívnych sídlach.

Obr. 1. Pohľad do prednáškovej sály počas konferencie. Foto: Martin Bošanský.

Pre všetky archívy je aktuálnou otázka financovania: boli predstavené rôzne modely v závislosti od konkrétnych legislatívnych podmienok. Hovorilo sa o súčasných požiadavkách na digitalizáciu a využívanie metód umelej inteligencie, tak v kontexte ich prínosu, ako aj rizík. Nechýbalo predstavenie rôznych druhov spolupráce s laickou verejnosťou. Konferenciu zakľúčil príhovor, ktorý predniesol don Gianluca Marchetti, predseda Spoločnosti cirkevných archivárov, v ktorom vyzdvihol dôležitosť archívov pre upevnenie identity jednotlivca i spoločnosti, pretože práve archívy chránia spoločnosť pred totalitárnymi tendenciami, snažiacimi sa o vymazanie či predefinovanie minulosti.

Súčasťou konferencie boli aj komentované prehliadky dvoch archívnych inštitúcií, a to Archívu Rádu nemeckých rytierov a Štátneho archívu vo Viedni. Výstupy z konferencie sa objavia na stránkach časopisu *Archiva Ecclesiae*, vydávanom Spoločnosťou cirkevných archivárov. Organizátorom treba vyjadriť vďačnosť, sprevádzanú nádejou na ďalšie podobné podujatie.

ThLic. Martin Bošanský, PhD.
Diecézny archív v Nitre

XXVIII. ARCHÍVNE DNI V SLOVENSKEJ REPUBLIKE – SPRÁVA O PODUJATÍ

V dňoch 27. až 29. mája 2026 sa v Košiciach uskutočnili XXVIII. archívne dni v Slovenskej republike, organizované Spoločnosťou slovenských archivárov (SSA) v spolupráci s mestom Košice – Archívom mesta Košice, Spoločenskovedným ústavom CSPV SAV, v. v. i., Východoslovenskou galériou, Verejnou knižnicou Jána Bocatia v Košiciach, Dejepisným spolkom v Košiciach a Sekciou archívnictva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV. Témou odborného podujatia *Mesto a jeho správa – archív, fondy a inštitúcie od stredoveku po súčasnosť* bola prezentácia významu mestských archívov a fondov magistrátov.

Po otvorení konferencie v historickej sále Východoslovenskej galérie predsedníčkou SSA Martinou Orosovou prítomných privítal zástupca hlavného spoluorganizátora, vedúci Archívu mesta Košice Michal Tunega. M. Orosová potom odovzdala slovo zástupcom zahraničných hostí, ktorí predniesli krátke pozdravné príhovory: Andrea Farkas zo Spolku maďarských archivárov, David Valůšek, podpredseda Českej archívnej spoločnosti, Lela Pavlović, predsedníčka Archívnej spoločnosti Srbska a Maciej Jasiński za Poľskú archívnu spoločnosť (*Polskie towarzystwo archiwalne*). Našej konferencie sa dovedna zúčastnilo 10 zahraničných hostí, okrem vystúpivších to boli ešte Xénie Penížková z Českej archívnej spoločnosti, Miroslav Dobronjovski a Vesko Vuković z Archívu Vojvodiny v Srbsku, Marija Todorović z Archívu Kragujevac v Srbsku,

Obr. 1. M. Orosová otvorila XXVIII. archívne dni v SR v Košiciach. Foto: Lenka Bernátová.

Silvija Vindiš za Chorvátsku archívnu spoločnosť a Wiesław Nowosad za Spoločnosť poľských archivárov (*Stowarzyszenie archiwistów polskich*).

Prvý blok konferencie bol venovaný prezentácii a práci mestských archívov a niesol názov *Mestské písomnosti v stredoveku a ranom novoveku*. Daniel Černý zo Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV prezentoval detailnú genézu návratu dokumentov (ich digitálnych kópií) z Generálneho archívu rehole dominikánov v Ríme do Mestského archívu v Košiciach. Zaujímavosťou bola prítomnosť najstaršej pečate mesta Košice zo začiatku 14. storočia na jednom z nich. Nasledoval príspevok Jána Kúkela a Kristíny Hrivňákovej z Archívu mesta Bratislavy. Autori analyzovali historický vývoj tejto inštitúcie od jej formovania až po súčasnosť. Priblížené boli špecifiká archívu a rovnako aj porovnanie s archívmi okolitých hlavných miest (Viedeň, Praha, Budapešť). Ďalší príspevok sa venoval fondu Magistrát mesta Kežmarok. Autor príspevku, archivár Štát-

Obr. 2. Privítanie a predstavenie zahraničných hostí počas otváracieho bloku konferencie. Foto: Lenka Bernátová.

Obr. 3. Prednáška J. Kúkela a K. Hrivňákovej. Foto: Lenka Bernátová.

Obr. 4. Kuloárne rozhovory pri knižnom stánku SSA pred prezidentskou knižnicou v prvý deň konferencie. Foto: Lenka Bernátová.

neho archívu v Prešove, pracoviska Archív Poprad, Ľuboš Janaček, zameral pozornosť na dejiny, štruktúru, obsah a využitie tohto hodnotného archívneho fondu. Súčasťou príspevku boli viaceré príklady charakteristických archívnych dokumentov z prostredia mestských magistrátov. Poslednou časťou tohto bloku bola prednáška Tomáša Pastucha z Liptovského múzea v Ružomberku, v ktorej sa zaoberal mestskou knihou Nemeckej Ľupče z rokov 1401 (1556) – 1742 a vychádzal z pripravovanej edície tohto prameňa. Autor sa editovaniu mestských kníh venuje dlhodobo, v roku 2021 mu napríklad vyšla publikácia *Najstaršia mestská kniha Ružomberka: Prothocolon Maius 1527 – 1701*.

Druhý prednáškový blok s názvom *Formovanie a premeny mestskej správy na Slovensku v 14. až 19. storočí* otvorila prednáška Richarda Držku zo Záhorského múzea v Skalici, v ktorej sa zaoberal prípadom Lacharia a prelomovými poznatkami najstarších dejín Skalice (pol. 14. stor.). Okrem informácií k historickým právnym prameňom objasnil aj konkrétne právne spory. Pracovníčka Ľubovnianskeho múzea Františka Sarnecká vystúpila s príspevkom *Premeny správy mesta Stará Ľubovňa od počiatkov do konca 19. storočia*. Autorka prehľadne predstavila kľúčové správne zmeny a osobitne sa venovala tzv. spišskému zálohu s dôrazom na obdobie zemepanskej správy rodiny Lubomirských. Blok uzavrela prednáška Richarda Papáča z Východoslovenského múzea v Košiciach, v ktorej predstavil výskum súdnej praxe mesta Košice v 16. až 19. storočí. Cieľom príspevku bola prezentácia archívneho materiálu z fondu Magistrát mesta Košice v Archíve mesta Košice – najmä účtovných kníh, spisov a korešpondencie.

Posledný, 3. prednáškový blok prvého dňa konferencie bol vyhradený pre mestské elity, úrady

Obr. 5. Pohľad do auditória počas druhého dňa konferencie. Foto: Michal Bernát.

Obr. 6. Prednáška A. Beňovej. Foto: Michal Bernát.

Obr. 7. Občerstvenie pre účastníkov konferencie počas prestávok. Foto: Michal Bernát.

a mobilitu v ranom novoveku. Otvoril ho Matúš Kaščák z Univerzity Komenského v Bratislave príspevkom *Funkcia účtovníka a pokladníka v Banskej Bystrici a Levoči z pohľadu archontológie (1600 – 1703)*. Jeho hlavnou témou bola komparácia ekonomickej správy týchto miest, ich analógie a vývoj. Autor poukázal aj na to, že analýze funkcií účtovníkov a pokladníkov sa slovenská historiografia venuje pomerne okrajovo napriek tomu, že išlo o významné funkcie mestských samospráv. Ďalším príspevkom bola prednáška Frederika Federmayera z Univerzity Komenského v Bratislave o nepotizme a mestskej správe v ranonovovekej Bratislave. Osvetlil formy nepotizmu na príklade viacero konkrétnych bratislavských rodín, ktorých členovia obsadzovali opakovane posty v mestskej samospráve. Blok uzatvorila prednáška Miroslava Lacka z Friedrich-Christian-Lesser-Kolleg für Ostmitteleuropa v Jene o migrácii nemeckých a rakúskych mešťanov do miest vo východo-strednej Európe v ranom novoveku, v ktorej autor priblížil výsledky dlhoročného archívneho výskumu. Prednášky a následná diskusia sa pretiahli natoľko, že po hodinovom oneskorení oproti plánovanému harmonogramu o 19:00 bolo potrebné prvý rokovací deň razantne ukončiť.

Druhý deň konferencie sa začal blokom s názvom *Mestská správa a hospodárenie v 18. a 19. storočí*. Prvý prednášajúci Jakub Roháč zo Štátneho archívu v Trnave s príspevkom o mestskom fiškálovi v meste Trnava charakterizoval genézu tohto úradu a zároveň zmapoval jednotlivé osobnosti s dôrazom na ich kariéru, vzdelanie a spoločenské postavenie. Nasledujúci príspevok Anny Beňovej z Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne s názvom *Litterae arendatoriae: správa a prenájom mestských zariadení v Prešove v 18. storočí* priniesol prehľad hospodárenia mestských zariadení a uplatňovania regálnych práv v Prešove. Cieľom bola prezentácia právneho a administratívneho rámca tohto typu správy a zároveň prehľad kľúčových podnikov. Príspevok Ivany Červenkovej zo Slovenského národného archívu rozoberal richtárske účty Holíča ako prameň k poznaniu správy zemepanského mestečka po obsahovej i formálnej stránke. Analýza účtov poskytla zaujímavý pohľad na vzťahy mesta so zemepanskou správou, politicko-spoločenské zmeny a umožnila rekonštrukciu fungovania mestskej samosprávy. Príspevok Bianky Zákutnej z prešovskej firmy Rodokmene.com, s. r. o., vychádzal z jej diplomovej práce a venoval sa špecifikám mestskej správy slobodného kráľovského mesta Sabinov počas

Obr. 8. Panelová diskusia v prezidentskej knižnici. Foto: Michal Bernát.

Obr. 9. J. Meliš počas valného zhromaždenia SSA prečítal správu revíznej komisie. Foto: Michal Bernát.

vlády Františka I. Okrem analýzy a rekonštrukcie činnosti samosprávy sa autorka zaoberala aj personálnym obsadením. Ako posledná v tom bloku odznela prednáška Miroslava Baranka z Univerzity Komenského v Bratislave/Archívu mesta Bratislavy *Mestská rada v Prešporku v prvej polovici 19. storočia*. Obsahovala úvodný historický exkurz, ktorý reflektoval významné kultúrno-spoločenské zmeny sledovaného obdobia, a hlavnú časť zameranú na genealogicko-archontologický výskum vybraných richtárov a senátorov mesta.

Posledný blok prednáškového cyklu tvorila trojica príspevkov zo Spoločenskovedného ústavu CSPV SAV, v. v. i., v Košiciach so zameraním na mestskú správu v čase holokaustu. Patrícia Fogelová prezentovala archívny fond Národný výbor mesta Košice (1945 – 1948) ako prameň k výskumu interetnických vzťahov na lokálnej úrovni. Veronika Szeghy-Gayer sledovala úlohu mestskej správy v logistike holokaustu na území Gemersko-malohontskej župy v roku 1944. Jej cieľom bolo identifikovať mechanizmy a praktiky, ktorými samosprávy sústreďovali Židov a nakladali s ich majetkom. Posledný príspevok tejto časti, zároveň aj celej konferencie, od Kataríny Lukáčovej, sa zaoberal stopami holokaustu na krajnom východe Slovenska a poukázal na možnosti a limity povojnových fondov miestnych národných výborov v sledovanom regióne. Program prednáškových blokov priniesol široké spektrum príspevkov reflektujúcich vývoj mestskej správy, archívnych fondov a ich výskumného potenciálu od stredoveku až po moderné dejiny.

Na druhý rokovací deň dopoludnia sa v prezidentskej knižnici Východoslovenskej galérie paralelne so 4. a 5. prednáškovým blokom konala dvojdielna panelová diskusia s témami: *Archívne materiály v múzejných zbierkach : dialóg kurátorov a archivárov* a *Archívne dokumenty na výstavách: výpožičky, limity a prezentačné stratégie*. Moderátorkou oboch častí diskusie bola M. Orosová, ktorá na úvod predstavila vývoj pamäťových inštitúcií, ako sú archívy, múzeá a galérie, doma a v západnej Európe. Spomenula prieniky, ktoré tieto inštitúcie majú, na čo sa špecializujú, ako verejnosť vníma archívy. Podľa nej známejšie než archívy sú knižnice, múzeá a galérie, archívy majú skôr postavenie úradov. Hosťami 1. časti diskusie boli Miroslava Slezáková z Múzea školstva a pedagogiky CVTI SR, Daniel Hupko z Múzea mesta Bratislavy, Richard Drška zo Záhorského múzea v Skalici a Robert Gregor Maretta z Archívu Slovenského národného múzea (SNM) v Bratislave. M. Slezá-

Obr. 10. Odovzdanie plakety SSA Henriete Žažovej počas galavečera. Foto: Michal Bernát.

ková predstavila dejiny a činnosť múzea, v ktorom pracuje. Múzeum uchováva napríklad triedne výkazy a kroniky škôl z územia Slovenska.[1] Daniel Hupko predstavil svojho zamestnávateľa, pričom poukázal na pozostalosť Janka Jesenského či Ovídia Fausta, ktoré múzeum spravuje. Richard Drška porozprával o vzniku a zbierkach Záhorského múzea v Skalici, kde je uložený napríklad fond zakladateľa múzea MUDr. Pavla Blaha. Rozprúdila sa diskusia o prístupnosti archívnych dokumentov v múzeách pre verejnosť či o akvizičnej činnosti MV SR, ktorej chýba koncepcia. V Archíve Slovenskej národnej galérie (SNG) je vizuálny dokument (negatív) rýchlo prístupný verejnosti. Zaznela pripomienka, že múzeá neslúžia iba na vystavovanie exponátov, ale majú hlavne evidovať a zachraňovať muzeálne predmety. R. G. Maretta ozrejmil postavenie Archívu SNM a podotkol, že každé múzeum by malo mať svoj archív, ktorý slúži pre poznanie dejín činnosti múzea a jeho zbierok. Ako vyštudovaný archivár zdôraznil, že archívne dokumenty v múzeách by sa mali spracovávať podľa archívnych zásad rovnako, ako sa knihy v múzeách či archívoch katalogizujú podľa knižničných pravidiel.

V 2. časti diskusie boli hosťami Katarína Nádaská z Východoslovenskej galérie a Katarína Kučerová Bodnárová z Archívu SNG. K. Kučerová oboznámila prítomných s postavením archívu, v ktorom pracuje. K. Nádaská upozornila, že aj v galérii sa dá bádať, pretože aj galéria má vedomostný systém a manipulačnú miestnosť, kde sa sprístupňujú zbierkové predmety. Web umenia je portál, kde galérie zverejňujú výtvarné diela vo svojich zbierkach, portál Slovakiana zas slúži múzeám, aby tam zverejňovali muzeálne predmety. K. Nádaská predstavila interaktívnu výstavu o reštaurátorke Márii Spoločníkovej, maliarke Aline Ferdinandy a ďalšie výstavy Východoslovenskej galérie, pri ktorých sa používali a vystavovali archívne dokumenty štátnych archívov, ale aj archívov SNG či Archívu Pamiatkového úradu SR v Bratislave. V diskusii zaznela poznámka, ako niektorí jednotlivci, ktorí uchovávajú pozostalosť po svojich príbuzných alebo iných osobách, tieto pozostalosti ponúkajú rôznych štátnym inštitúciám súčasne a rozdelené na viaceré časti. Diskusia sa dotkla otázky vystavovania originálov archívnych dokumentov. Spomedzi múzejníkov padli názory, že archívne dokumenty majú slúžiť aj na vystavovanie a že konzervátori vedia stanoviť normu na prípustné osvetlenie originálov, aby vystavovaním nedochádzalo k ich poškodzovaniu. Galérie môžu s archívmi spolupracovať, ak je archívny dokument poškodený a chcú ho vystaviť, dokážu ho reštaurovať. Osobitnou problematikou je požičiavanie originálov dokumentov, ktoré archív môže riešiť aj kuriérnou službou. Podľa jedného názoru múzeá a galérie nás môžu inšpirovať k tvorbe metodiky pri výpožičkách originálov archívnych do-

[1] O múzeu sme uverejnili článok Miroslavy Slezákovej vo Fóre archivárov 3/2024.

kumentov. K tomu zaznela poznámka o podmienkach výpožičiek originálov dokumentov, ktoré sú zakotvené v zmluve, ktorú štátny archív uzatvára s vystavovateľom. Prítomní sa zhodli, že originály treba vystavovať v spolupráci s profesionálmi, ktorými sú pre archívy múzeá a galérie.

Popoludnie druhého rokovacieho dňa patrilo valnému zhromaždeniu (VZ) SSA, ktorého ústredným bodom boli voľby predsedu a členov výboru na roky 2026 – 2030. Druhou silnou témou VZ bola diskusia o zrušení odboru archívov a registratúr a jeho začlenenie pod organizačný odbor ako oddelenie archívov od 1. júna 2026. VZ sa zúčastnilo 66 členov, čo prevýšilo očakávania organizátorov, rovnako ako vysoký celkový počet účastníkov archívnych dní. Organizačné prípravy tohoročných archívnych dní boli vo výbore SSA poznačené neistotou, čo sa týka účasti štátnych archivárov, pretože sa odohrávali v období „vykopanej vojnovej sekery“ s vedením odboru archívov a registratúr. Dlhodobé napätie medzi vedením bývalého odboru archívov a registratúr a výborom SSA sa vyhrotilo krátko pred otvorením XXVII. archívnych dní v Bratislave na začiatku júna 2024, keď sa ich odmietla zúčastniť riaditeľka odboru. O dôvodoch svojho rozhodnutia informovala zamestnancov štátnych archívov formou služobnej mailovej pošty. V dôsledku pretrvávajúcich napätých vzájomných vzťahov bol za spoluorganizátora tohoročných archívnych dní vybraný archív mimo siete štátnych archívov. Obavy z nízkej účasti sa napokon nenaplnili a celé podujatie v očarujúcich Košiciach bolo nadmieru vydarené, čo potvrdil aj galavečer. Po vyčerpaní všetkých bodov programu VZ sa prítomní odobrali pripraviť sa na toto obľúbené slávnostné vyvrcholenie archívnych dní. Pri dobrom jedle, pití a hudbe sa konalo odovzdanie plakety SSA Henriete Žažovej, blahoželanie jubilantom spomedzi členov SSA a M. Orosová ako odchádzajúca dvojnásobná predsedníčka SSA dostala pamätný list. Asi 20-členná skupina vytrvalcov si vychutnávala výnimočnosť galavečera do posledných chvíľ a odmietala odísť na odpočinok do svojich izieb. Rozišla sa až o pol piatej ráno potom, čo DJ prestal hrať, obsluhujúci personál vyčkával, kedy bude mať konečne voľno a pracovníčka hotela oznámila, že treba opustiť sálu, aby ju mohla pripraviť na bežnú prevádzku počas nastávajúceho dňa.

V posledný deň archívnych dní dopoludnia sa konali zážitkové exkurzie. Boli pripravené tri prehliadkové okruhy: mestský okruh zahŕňal prehliadku Archívu mesta Košice a historickej radnice, cirkevný ponúkol návštevu oboch mestských synagóg, Dómu sv. Alžbety a Arcidiecézneho archívu a múzejný v réžii Východoslovenského múzea v Košiciach sa blysol highlightmi ako Pamätný dom Františka II. Rákociho a Košický zlatý poklad. Niektorí účastníci archívnych dní sa pred odchodom naobedovali v centre mesta a potom sa stretali v najbližších expresoch smerom do Bratislavy či iných destinácií.

Obr. 11. Exkurzia v Arcibiskupskom archíve v Košiciach. Foto: Mária Feješová.

XXVIII. archívne dni v SR v Košiciach nám vrátili našu konferenciu na úroveň v kvalite i kvantite, na ktorú sme boli zvyknutí. Vďaka patrí všetkým organizátorom!

Mgr. Ján Korekáč, PhD. – Mária Feješová
Archív Slovenského národného múzea – Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra

ŠTVRTÝ ROČNÍK KONFERENCIE O HISTÓRII ÚZEMIA ČERVENOKAMENSKÉHO PANSTVA S PODNÁZVOM VODA V SLUŽBÁCH PANSTVA – SPRÁVA Z PODUJATIA

Vo štvrtok 11. júna 2026 sa za priamej účasti Štátneho archívu v Bratislave, pracoviska Archív Modra v priestoroch Klenbovej sály na hrade Červený Kameň konal v poradí už štvrtý ročník konferencie o histórii územia Červenokamenského panstva, tentokrát s podtitulom *Voda v službách panstva*. Zameranie konferencie korešpondovalo s témou roka na hrade Červený Kameň, ktorá určuje smerovanie výstav, podujatí a rôznych ďalších aktivít pre návštevníkov hradu v priebehu celého roka. Na konferencii teda odzneli rôzne príspevky týkajúce sa mlynov, papierní či válch na území bývalého Červenokamenského panstva, ktoré pre svoje fungovanie nutne vyžadovali silu vody.

Hlavným organizátorom podujatia bolo združenie Mikroregión Červený Kameň (MČK), združujúce sedem obcí v minulosti patriacich do Červenokamenského panstva v spolupráci so Štátnym archívom v Bratislave, pracoviskom Archív Modra a Slovenským národným múzeom – Múzeom Červený Kameň. Podujatie už tradične otvorila a úvodné bloky prednášok moderovala Mgr. Mária Feješová, PhD., ktorá pôsobí v Štátnom archíve v Bratislave, pracovisku Archív Modra. Úvodných slov sa následne zhostili zástupcovia inštitúcií, podieľajúcich sa na realizácii konferencie: Mgr. Sylvia Haršányová, riaditeľka Slovenského národného múzea – Múzea Červený Kameň, Ľudovít Ružička, predseda MČK a zároveň starosta obce Dubová, PhDr. Lenka Bartalosová, PhD., riaditeľka Štátneho archívu v Bratislave, a RNDr. Ing. Mgr. Radovan Mičunek, PhD., ako zástupca Miestnej akčnej skupiny a zároveň starosta obce Píla. Všetci menovaní vo svojich príhovoroch vyzdvihli význam konferencie a jej pokračujúcu tradíciu, keďže sa tento rok konal už jej štvrtý ročník, a zároveň aj prácu všetkých, ktorí sa na nej organizačne podieľali. Prínosom konferencie je totiž predovšetkým koordinácia odborníkov z rôznych odborov a sektorov s cieľom poznania histórie regiónu, ochrany jeho hodnôt a identity a v neposlednom rade aj rozvoj turizmu a využitie jeho potenciálu.

Prvý blok prednášok otvoril Mgr. Daniel Domorák, PhD., zo Slovenského národného múzea – Múzea Červený Kameň, ktorý prezentoval vodu ako tému roka v múzeu. Smerovanie aktivít smerom k návštevníkom hradu Červený Kameň má na

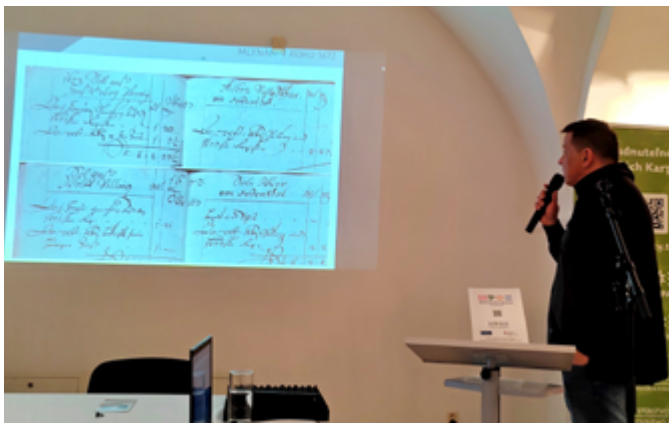

Obr. 1. L. Bartalosová pozdravila prítomných v mene Štátneho archívu v Bratislave a jeho pracoviska v Modre. Foto: Zuzana Somorovská.

základe plánovania počas celého roka reflektovať vodu v najrôznejších podobách, v prvom rade však formou výstavy. Na nej je odprezentovaná napr. výnimočná miestnosť na prízemí hradu nazývaná *Sala Terrena*, napojená na vodný systém, ikonická fontána s jeleňom na nádvorí, cisterna, hradná studňa či už zaniknuté okrasné jazierka na predhradí, ale napr. aj mlyny, vodojem, červenokamenské rybníky, unikátny pálfiovský čln či hygiena na hrade. Naratív vody však podprahovo možno vnímať aj v ďalších sprievodných podujatiach, ktoré hrad organizuje (napr. Čaj o piatej, scénické podujatia a pod.).

Za Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra vystúpil s prednáškou *Mlyny* v *Mikroregióne Červený Kameň na príklade mlynov z Dolian* Ing. Daniel Ďurďovič, ktorý príspevok pripravoval v spolupráci s kolegom PhDr. Jurajom Turcsányim. Príspevok bol orientovaný predovšetkým na možnosti výskumu a archívnych fondov uložených v Štátnom archíve v Bratislave, jeho pracovisku Archív Modra a Slovenskom národnom archíve, ako aj dokumentov, ktoré sa v nich k mlynom či papierni v obci Doľany podarilo dohľadať. Mlynov bolo v Doľanoch hneď niekoľko a ku každému z nich autori zistili množstvo informácií a zaujímavostí. Okrem iného vytvorili menné zoznamy mlynárskych majstrov, zisťovali podmienky fungovania mlynov a ich prenájmu či zariadenie mlynov. Jednotlivé mlyny v Doľanoch mapovali až po obdobie postupného zániku mlynov a mlynárskeho remesla po roku 1945. Výnimočné postavenie mala aj papiereň, ktorá oficiálne začala fungovať v roku 1837 a svoju výrobu ukončila v roku 1882.

Mlyny na území trnavskej časti Červenokamenského panstva spracovala PhDr. Mária Zacharová z Archívu Spolku svätého Vojtecha. Vo

Obr. 2. D. Ďurďovič počas svojej prednášky. Foto: Zuzana Somorovská.

Obr. 3. Prednáška M. Zacharovej. Foto: Zuzana Somorovská.

svojom príspevku sa v úvode venovala histórii mlynárstva a mlynov, ktoré nahradili ručné, fyzicky aj časovo náročné mletie obilia. Mlyny ako také zároveň menili prírodnú energiu vody či vetra na úžitkovú. Autorka sa zaoberala rozborom prameňov uložených v Slovenskom národnom archíve, Štátnom archíve v Bratislave, pracovisku Archív Modra a Štátnom archíve v Trnave, pričom sa sústredila na tzv. Suchovský dištrikt po deľbe majetkov v rode Pálfiovcov v roku 1707. Zaujímavosťou boli rôzne práce (najme tesárske), ktoré mlynári museli ovládať a vykonávali ich pre panstvo, ale aj rôzne povinnosti a naturálne dávky, ktoré mlynári povinne odvádzali panstvu. M. Zacharová tiež bližšie predstavila jednotlivé mlyny na kľúčovom vodnom toku Trnávka, ďalej na toku Parná a Vištuckom potoku, ich vývoj, vlastníkov a zánik.

Pred prestávkou na občerstvenie pán Karol Kantek z organizačného tímu konferencie odprezentoval prítomným výnimočný zákusok grófa Ferdinanda Pálfiho nazývaný indiána, resp. indiánka, ktorý vznikol počas jeho pôsobenia vo Viedni v prvej polovici 19. storočia, pričom pre prítomných boli pripravené tieto zákusky na ochutnávku.

V druhom bloku prednášok konferencia pokračovala príspevkom *Soví mlyn na Podhájskom potoku – možnosti výskumu zaniknutých mlynov na území Červenokamenského panstva* PhDr. Martina Neumanna, PhD., z občianskeho združenia Inštitút na výskum kultúrnej krajiny. V prednáške dokumentoval rozvoj a nárast počtu mlynov od stredoveku cez obdobie pod správou Fuggerovcov až po Pálfiovcov. Pri dnes už zaniknutom Sovom mlyne, ktorým sa autor zaoberal, existuje možnosť jeho presnej lokalizácie a dohľadania v teréne, pričom na tento účel boli M. Neumannom využité najrôznejšie mapové a georeferenčné prostriedky, ako aj letecké skenovanie. V hustom poraste je tak dodnes možné vďaka mapovým podkladom a pozostatkom v teréne identifikovať budovy a mlynský náhon. K asanácii budovy mlyna prišlo v roku 1936.

V programe nasledoval Mgr. Jozef Tihányi zo Slovenského národného múzea – Múzea Červený Kameň, ktorý sa venoval komplexu budov papierne v obci Píla. Táto významná stavba bola postavená priamo v centre Píly, ktorá sa ako dedina sformovala až na prelome 16. – 17. storočia. Bola akýmsi prirodzeným hospodárskym zázemím Červenokamenského panstva. Svedčí o tom skutočnosť, že z budov, ktoré využívali vodu, tu fungovali tri mlyny, valchovňa, papiereň, medený hámor či mlyn na mletie pušného prachu. Samotná papiereň, na ktorú sa autor v príspevku sústredil, bola mimoriadne rozľahlou stavbou, čo bolo badateľné na vyobrazeniach a najmä na Lántzovej vedute z roku 1827. J. Tihányi sa tiež zameral na postup papierenských prác v súvislosti s ich vykonávaním v komplexe budov, hoci do dnešných dní sa zachovala iba jedna časť budovy – bloková stavba, ktorá bola pôvodne bytom papierenského majstra. Komplex budov bol zbúraný v roku 1955.

Mgr. Tomáš Kowalski z Pamiatkového úradu SR vystúpil s prednáškou na tému vodnej valchy ako nástroja podnikania a súkenníckej výroby na panstve Červený Kameň. V úvode vysvetlil pojem valcha a valchovanie, ktoré vykonávali súkenníci. Zdôraznil tiež mimoriadny význam modranského súkenníctva, a to predovšetkým v období 17. a 18. storočia. Pramene z 18. storočia umožňujú zistiť nájmy červenokamenského valchového mlyna na potoku Gidra, ako aj podmienky, ktoré bolo potrebné počas nájmu plniť.

Po obednej prestávke konferencia pokračovala tretím blokom prednášok. S príspevkom *Obnova Brunovského mlyna v Častej v kontexte mapovania*

Obr. 4. Knižný stánok. Foto: Zuzana Somorovská.

Obr. 5. Prednáška J. Tihányiho. Foto: Zuzana Somorovská.

mlynov v Mikroregióne Červený Kameň vystúpili prof. Ing. arch. Jana Gregorová, PhD., a Ing. Barbora Porkertová zo Slovenskej technickej univerzity v Bratislave v rámci projektu Katedry UNESCO pre obnovu architektonického dedičstva. Jej súčasným cieľom resp. zadaním počas spolupráce so združením obcí MČK je monitorovanie miery zachovania objektov mlynov, vytvorenie možných turistických trás, možnosti prezentácie tohto typu stavby v kontexte s ich využitím v rámci cestovného ruchu, prípadne inak. V prednáške autorky sa prezentovali práce, v ktorých študenti pracovali na monitorovaní mlynov, vytvorení máp či štúdiách o stave zachovania identifikovaných stavieb. Následne na príklade Brunovského mlyna v katastri Častej, ktorý je zachovaný v stave ruiny, poukázali na možnosti jeho prezentácie, resp. návrhy hypotetických rekonštrukcií mlyna a jeho okolia, pričom sa vychádzalo z jedinej jeho zachovanej fotografie zo záveru 20. storočia. Možnosti boli rôzne, od prezentácie nálezového stavu v stave ruiny po zakonzervovaní budovy až po viaceré verzie s dobudovaním pôvodnej stavby, avšak so zachovaním genius loci. Návrhy boli mimoriadne zaujímavé, pričom nech by sa snáď v budúcnosti ktorýkoľvek z nich realizoval, zachránilo by to významnú historickú budovu pred úplným zánikom, rozpadom, prípadne zbúraním.

Nasledoval príspevok Mgr. Dávida Pateru z Katedry etnológie a mimoeurópskych štúdií Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave s názvom *Praktické mapovanie zariadení na vodný pohon so zreteľom na vodné mlyny prostredníctvom digitálnej databázy*. Autor najprv bližšie predstavil rôzne typy vodou hnaných zariadení na Slovensku, či už múčne, šrotovacie a iné potravinárske mlyny, píly na spracovanie dreva, hámre, huty a stupy, súvisiace s baníctvom a hutníckym priemyslom, valchy a mangle ako textilné zariadenia, ďalej papierne, mlyny na pušný prach a iné. Bližšie prítomným ozrejmil metodológiu výskumu, pričom vyzdvihol predovšetkým menej využívanú, avšak mimoriadne dôležitú tzv. *oral history*, ktorá zachytáva spomienky, príbehy, rozprávania potomkov a podobne. V rámci tejto metódy je tiež nevyhnutná práca v teréne, zbieranie, ale aj robenie fotografií, videozáznamov, schematických náčrtov, plánov, aby sa do budúcnosti zachovalo čo najviac z podoby stavieb, ako ich vidíme dnes, keďže už o pár rokov nemusia stáť. Bez zozbieraných informácií zaniknutý objekt zmizne úplne, a to nielen v hmote, ale aj v pamäti. Preto D. Patera predstavil aj veľmi zaujímavú databázu *vodnemlyny.sk,* do ktorej môžu odborníci, nadšenci, ktokoľvek, kto vie o existencii a lokalizácii mlynov na území Slovenska, prispieť pridaním informácií o nich do digitálnej databázy a vytvoriť tak komplexný prehľad o ich jestvovaní, histórii, lokalizácii, vzniku, súčasnom stave a pod. s cieľom obnovy kolektívnej pamäti. V súčasnosti sa v databáze nachádza vyše 1 400 mlynov, pričom, ako autor upozornil, ide o boj s časom, keďže mnohé mlyny sú v ruinóznom stave.

Po prestávke nasledoval posledný, štvrtý blok prednášok, ktorý otvorila Alena Kadlečíková z Miestneho odboru Matice slovenskej v Budmericiach s príspevkom *Zo spomienok budmerických mlynárskych rodín,* keďže sama z takej rodiny pochádza. V príspevku priblížila päť budmerických mlynov v intraviláne, teda Marušincov mlyn, Holešov mlyn, Kolkov mlyn (Ramočajský, neskôr Holčekov mlyn), Dopierov mlyn a Mlyn v Jame, ako aj posledných tamojších mlynárov, a tiež jediný mlyn v extraviláne, tzv. Silnický mlyn. A. Kadlečíková sa tiež s prítomnými podelila o svoje spomienky z detstva a z rozprávania jej starého otca, budmerického mlynára Františka Kadlečíka.

Konferenciu uzavrela Zuzana Soósová z rodinného Vinárstva Vína z mlyna z Dolian. V príspevku *Obnova zaniknutého mlyna a jeho využitie. Príbeh rodinného vinárstva* sa s prítomnými podelila o príbeh svojej rodiny, ktorá obnovila a pretvorila budovu zaniknutého mlyna v Doľanoch na rodinné vinárstvo. Cieľom bolo skĺbiť požiadavky mladej rodiny so zachovaním ducha a histórie tohto miesta. K najväčším výzvam patrila samotná rekonštrukcia mlyna, zachovanie mlynského náhonu, okolité terénne úpravy či osadenie nového mlynského kolesa, ktoré síce už neplní svoj účel, ale je stálou pripomienkou pôvodnej funkcie budovy. V interiéri je dodnes dobre zachovaná mlynárska technológia, rodina tiež pretvorila pôvodnú mlynicu na dobovú ľudovú miestnosť. Konajú sa tu prehliadky s odborným výkladom, rôzne tematické vinárske podujatia a rodina v roku 2010 získala ocenenie za príkladnú obnovu. A tak mlyn ožil vínom a prepojila sa mlynárska tradícia s vinárstvom.

Po konferencii nasledovala podnetná diskusia, týkajúca sa predovšetkým potreby spolupráce a ochrany ikonického regiónu a mapovania kultúrno-historického potenciálu.

Celá konferencia bola už tradične veľmi dobre zorganizovaná a bola na nej príjemná, uvoľnená atmosféra. Zároveň ju už tradične spestril nápad červenokamenskej cukrárničky, v rámci ktorej obyvatelia z členských dedín združenia MČK napiekli tradičné koláče, pagáčiky či obľúbené *scískanice*. Aj to je jeden zo zaujímavých spôsobov prezentovania regiónu prostredníctvom miestnych špecialít. Súčasťou konferencie bol opäť predaj publikácií, najmä obecných monografií, a tiež zborníkov príspevkov z minuloročných konferencií.

Dúfame, že tradícia konferencie a spolupráce bude v ďalších rokoch pokračovať a nápady z nej a zo vzájomných diskusií, ktoré v priebehu dňa odzneli, bude možné postupne realizovať. Hlavný zámer a cieľ konferencie, teda zachovanie charakteru a tradícií výnimočného územia pod Malými Karpatmi, spoločný postup, stretávanie a výmena informácií bol opäť naplnený a veríme, že v ďalších rokoch sa budeme môcť tešiť na ďalšie podnetné a hodnotné príspevky.

Mgr. Alena Križanová, PhD.
Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra

DIES PORTAE APERTAE IM ARCHIVUM. DEŇ OTVORENÝCH DVERÍ V SLOVENSKOM NÁRODOM ARCHÍVE

Po roku sa opäť brány Slovenského národného archívu v Bratislave otvorili pre návštevníkov. Stalo sa tak 6. júna 2026, keď mali záujemcovia jedinečnú príležitosť nazrieť do priestorov, ktoré nebývajú bežne prístupné. Všetky naše oddelenia pripravili zaujímavý a náučný program, vďaka čomu sa mohli dozvedieť niečo nové.

Najväčším ťahačom bola výstava z dielne prvého oddelenia spracúvania archívnych dokumentov o stredovekých antifonároch s názvom *Krása v detaile*. Aktuálne putovná výstava, ktorá už zavítala do rôznych kútov Slovenska, ako napríklad Košice, Levoča, Zvolen či Banská Bystrica, sa predstavila aj pri tejto príležitosti. Podstatným rozdielom však bolo, že počas Dňa otvorených dverí boli v rámci výstavy vystavené aj tri originály antifonárov s označením IIB, IV. a V., ktoré sú súčasťou svetového dedičstva UNESCO. Vďaka tomu mali návštevníci jedinečnú príležitosť vidieť tieto vzác-

Obr. 1. Ako zabezpečiť preventívnu ochranu mikrofilmov – jedno zo stanovíšť počas DOD. Zdroj: Slovenský národný archív.

Obr. 2. Mikrofilmy zaujali nielen dospelých.
Zdroj: Slovenský národný archív.

Obr. 3. Výstava Krása v detaile mala zabezpečenú zvýšenú ochranu dokumentov.
Zdroj: Slovenský národný archív.

ne exempláre. Antifonáre sa vyznačujú svojím unikátnym stvárnením a umeleckým vyhotovením. Pochádzajú z konca 15. storočia, až na jeden menší, ktorý vznikol začiatkom 16. storočia a využíval sa ako *vešperál* na večerné spevy. Pri tejto príležitosti sme požiadali kolegov z PMJ Krajského riaditeľstva policajného zboru v Bratislave o pomoc pri zabezpečení stráženia priestorov výstavy.

Druhé oddelenie spracúvania archívnych dokumentov prezentovalo výstavu s názvom *Od kolísky k maturite*. Výstava pozostávala z dokumentov zameraných na deti, aké druhy dokumentov deti počas svojho života získavali alebo boli s nimi inak prepojené. Súčasťou výstavy boli aj plány na výstavbu niektorých školských zariadení, ktoré boli v priebehu 20. storočia realizované. Okrem osobných dokumentov si pracovníci oddelenia pripravili písomnosti vytvorené i samotnými deťmi, ako napríklad školský časopis pre prezidenta.

Oddelenie služieb verejnosti už tradične prezentovalo vybrané klenoty, ktoré sa nachádzajú v archívnej knižnici. Táto knižnica je bežne dostupná pre potreby bádateľov. Návštevníci mohli nahliadnuť do známych *Notitie Hungariae novae historico-geographica* od Mateja Bela, do knihy zbierok vedút a mnohých ďalších kníh. Okrem toho sa mohli návštevníci vrátiť v čase do kancelárie v minulosti. K dispozícii im boli rôzne staré písacie stroje alebo pečiatky. Písanie na písacích strojoch si užili nielen malí, ale aj veľkí.

Program oddelenia ochrany archívnych dokumentov sa niesol v duchu mikrofilmov. Návštevníci sa dozvedeli, akým spôsobom vznikal mikrofilm priamo v archíve a pre potreby prvotnej digitalizácie archívnych dokumentov. Mohli si i sami vyskúšať použiť niektoré prístroje, ktoré aj na prekvapenie našich kolegov boli stále plne funkčné. Ďalej program pokračoval v tmavej komore, kde im priblížili proces vyvolávania fotografií z mikrofilmov. Dozvedeli sa, čo všetko bolo potrebné, aby sa z filmu stala plnohodnotná fotografia, aký postup sa musel dodržiavať a akých chýb sa museli vyvarovať. Následne mohli návštevníci nazrieť do modernejšieho spôsobu digitalizácie vo fotoateliéri, kde zistili, akým spôsobom sa digitalizujú dokumenty v súčasnosti. V neposlednom rade získali informácie o prevencii ochrany mikrofilmov a o ich ideálnom uložení, aby vydržali čo najdlhšie. Niektorí majú stále doma uchované mikrofilmy a ani nevedia, že spôsobom uloženia doma napomáhajú ich degradácii.

Rovnako ako minulý rok čakala návštevníkov súťaž, do ktorej sa mohli zapojiť. Úlohou bolo v historickom texte z 19. storočia zistiť, čo zakázal gróf Ján Pálfi svojim kočišom na panstve v Kráľovej pri Senci. Hoci bol text v slovenskom jazyku, mnohých potrápil. Vďaka tomu si mohli vyskúšať prácu archivára, ktorý musí vedieť rozlúštiť aj takýto text archívneho dokumentu. Tí, ktorí správnu odpoveď v uvedenom texte dokázali nájsť, boli zaradení do žrebovania o vecné ceny. Touto cestou gratulujeme šťastným výhercom a dúfame, že sa do podobnej súťaže zapoja aj nabudúce.

I tento rok nás návštevou poctil nemalý počet zvedavých záujemcov o prácu archivárov a reštaurátorov. Niektorí mali zaujímavé a podnetné otázky alebo vedomosti. Sme radi, že stále je veľký záujem o spoznávanie zákutí národného archívu. Tešíme sa na ďalšie stretnutia a už teraz sa môžu zvedavci tešiť na budúcoročný program.

Martin Užovič
Slovenský národný archív v Bratislave

ZHRNUTIE SEMINÁRA DEGRADÁCIA PAPIERA: AKO ROZOZNAŤ POŠKODENIE A KEDY ZASIAHNUŤ

O seminári

Séria niekoľkých seminárov so súhrnným názvom *Ochrana archívnych dokumentov v praxi* vznikla z iniciatívy nás reštaurátoriek zo Slovenského národného archívu (SNA), keďže sa často na naše stoly dostávajú dokumenty, ktoré nevyžadujú ani tak reštaurátorský zásah ako správne uloženie a nastavenie vhodných preventívnych opatrení. Prezentovanie seminára prebehlo od novembra minulého roka (2025) až do konca júna tohto roka (2026) nielen v SNA, ale v každom štátnom archíve vrátane všetkých pobočiek. Tento jednodňový seminár, prvý z pripravovanej série, mal názov *Degradácia papiera: ako rozoznať poškodenie a kedy zasiahnuť* a jeho program bol rozdelený do niekoľkých častí. Úvod sa venoval papieru, jeho materiálovej podstate a záznamovým prostriedkom (pripravila K. Šimunová). Ďalej sa prešlo k degradačným procesom, ktoré na našich dokumentoch môžu prebiehať, ako napr. hydrolýza, oxidácia, fotooxidácia a i. (pripravili D. Grešová a K. Šimunová). Na to sme nadviazali preventívnou ochranou, monitoringom stavu depotov a dokumentov či dekontaminačnými metódami (pripravili D. Grešová a L. Pacherová). Pokračovalo sa manipuláciou, digitalizáciou a vystavovaním dokumentov (pripravili L. Pacherová a N. Pirščová). Na záver sme sa venovali tomu, ako rozlíšiť stupne poškodenia dokumentov, kedy je dokument vhodný na reštaurovanie a ako vedia in situ pomôcť aj archivári (pripravili L. Pacherová, N. Pirščová a J. Kočkovská). Seminár sme zakončili dotazníkom, ktorým sme si overili, či archivári porozumeli tomu, čo sme sa im snažili odovzdať.

Zhodnotenie seminára a diskusia

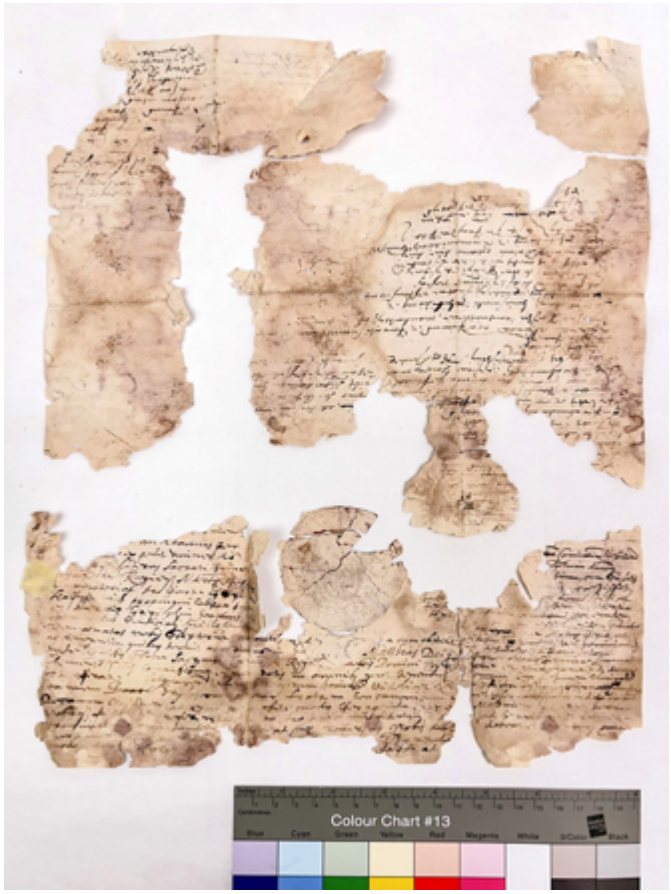
Každá časť programu seminára vyvodila aj v SNA, aj vo všetkých štátnych archívoch mnoho otázok. Väčšie diskusie sa otvárali o dokumentoch na papieroch vyrobených medzi rokmi 1850 – 1990, príp. papieroch od prelomu 18./19. stor. Ide totiž o papiere z drevoviny alebo s prímesou drevoviny. Tá obsahuje lignín, teda látku, ktorá zapríčiňuje znižovanie pH papiera na kritické hodnoty (pH < 5,5) a rozbieha tak mnoho degradačných procesov, ktoré vedú k úplnej deštrukcii papiera. Pri tejto problematike sme upozornili na použitie vhodných obalových materiálov, najlepšie s 2 % alkalickou rezervou a pravidelné kontroly, najmä pri dokumentoch písaných železogalovým atramentom. Samotný železogalový atrament je taktiež kyslý, znižuje teda pH svojho okolia, urýchľuje oxidáciu papiera, ale môže degradovať aj sám seba. Poukázali sme preto na rozlíšenie piatich stupňov jeho degradácie a možnosti toho, ako odhaliť prvý stupeň korózie,

Obr. 1. Priebeh seminára v Štátnom archíve v Trnave v roku 2026. Foto: Kristína Šimunová.

Obr. 2. Priebeh seminára v SNA v roku 2025. Foto: Kristína Šimunová.

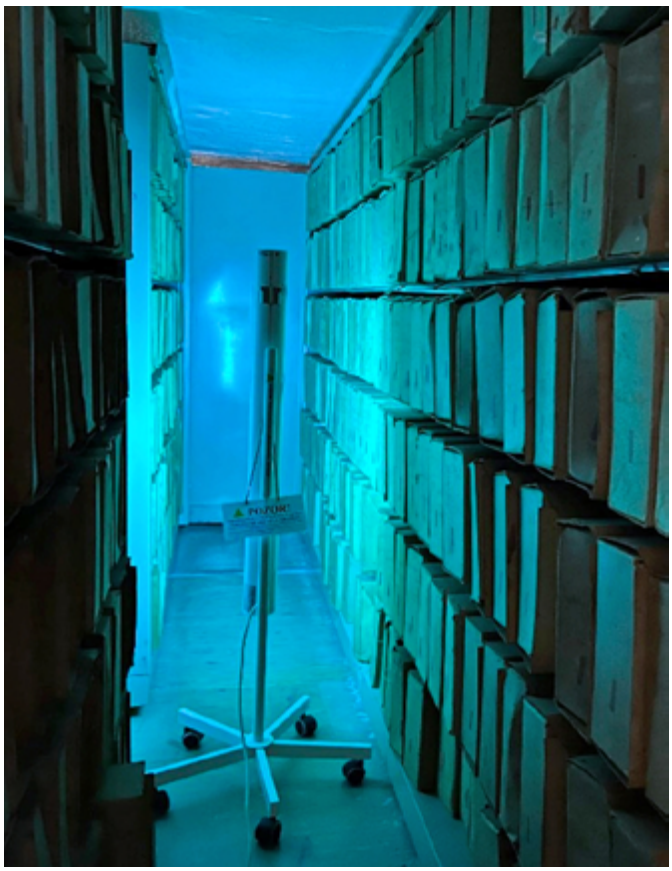
Obr. 3. Dokument výrazne poškodený plesňami. Foto: Nikola Pirščová.

ktorý nie je viditeľný voľným okom pomocou batofenantrolínového testu a UV A žiarenia. Práve tento atrament sa ukázal ako problematický, pretože si ho archivári často mýlili s tušom. Tuš je však čierny, bez akéhokoľvek farebného podtónu, zatiaľ čo železogalový atrament má skôr hnedasté tóny a často sa okolo neho objavuje tzv. halo spôsobené degradáciou. Pri riešení problematiky moderných záznamových prostriedkov sme vyzvali archivárov, aby sa vyvarovali použitiu atramentových ceruziek a uprednostňovali mäkké grafitové ceruzky, ako napr. tvrdosť 4B, 5B a pod.

Najväčšiu diskusiu v každom archíve vyvolala téma biologického napadnutia dokumentov, dekontaminácie a ochrany vlastného zdravia. V našich archívoch sa stretávame s rôznymi druhmi plesní, ktoré majú dokumenty ako potravu, a tak ich postupne rozkladajú. Väčší problém však nastáva, keď s kontaminovaným materiálom a v kontaminovaných priestoroch pracujeme my. Každý z nás môže mať na plesne alergickú reakciu v podobe začervenania a svrbenia pokožky, kýchania, slzenia a štípania očí alebo kašľa, s čím sa aj niektorí naši kolegovia sami stretli. Opakované vystavovanie sa veľkému množstvu kontaminácie môže viesť k vážnejším plesňovým ochoreniam pľúc a iných orgánov. Spóry, pomocou ktorých sa rozmnožujú plesne, čakajú najmä na zvýšenú vlhkosť, aby mohli začať rásť. Plesňovú aktivitu však voľným okom väčšinou nevidíme. Prítomnosť plesní na našich dokumentoch a v priestoroch nám odhalí len mikrobiologická analýza alebo pre naše archívy dostupnejšie testy značky Hygicult. V každom prípade je však dôležité sa chrániť prezliekaním do pracovných odevov, nosením nitrilových alebo iných nepudrovaných gumených rukavíc a používaním rúška či respirátora.

V súčasnosti je najdostupnejšou dekontaminačnou metódou pre SNA a štátne archívy hromadná sterilizácia etylénoxidom, vykonávaná v Slovenskej národnej galérii vo Zvolene. Máloktorý archivár však vedel, ako pri nej správne postupovať, preto sme poskytli do každého archívu a pobočky podrobný návod, ako na to. Táto príručka zahrňovala postup od výberu vhodných dokumentov cez prípravu depotov až po samotný návrat dokumentov do archívu po ich sterilizácii. Upozorňovali sme aj na to, že preventívne, opakované a necielené dekontaminovanie môže viesť k tvorbe tzv. rezistentných druhov plesní, ktoré je ťažké až nemožné zahubiť. Veľa otázok sa ukázalo aj pri používaní UV C žiaričov, ktoré boli zakúpené do našich archívov počas pandémie. Ich použitie sa medzi archívmi líšilo, pretože si mnohí neuvedomili ich využitie v boji proti plesniam. Navrhli sme preto, aby boli žiariče pokiaľ možno využívané – uzatvorené používať vždy pri práci s dokumentmi a otvorené používať raz začas v depotoch, bádateľniach, ale aj v kanceláriách.

Najviac podceňovaný je v našich archívoch monitoring klimatických podmienok depotov. Zistili sme, že len máloktorý archív má k dispozícii merače vlhkosti a teploty a len mizivé percento má k dispozícii merače s pamäťovým úložiskom nazbieraných dát. Niektoré archívy tieto dáta zaznamenávajú, ale ďalej ich vyhodnocuje len SNA. Síce si to neuvedomujeme, ale týmito dátami vytvárame jasný argument na zlepšenie klimatických podmienok a taktiež návod na určenie efektívnych krokov na ich dosiahnutie. Prípadne dostávame priamy podnet na presun veľmi citlivých materiálov z veľmi zlých podmienok na lepšie miesta, kým sa dané podmienky nezlepšia. Okrem klimatických podmienok sme diskutovali aj o vplyve svetla, resp. UV žiarenia na papier. Najmä UV žiarenie rozbieha degradačné procesy, ktoré prebiehajú aj dávno po tom, čo bol dokument znovu uložený do tmy. Preto je dôležité, aby sme dbali aj na svetelné podmienky v depotoch, bádateľniach či pri vystavovaní. Práve pri vystavovaní si často archivári neuvedomujú, že majú právo žiadať o nastavenie vhodných podmienok vo výstavných priestoroch. Taktiež zabúdajú na to, že dokumenty

Obr. 4. Dezinfekcia depotov SNA pomocou otvoreného UV C žiariča v roku 2025. Foto: Roman Zelený.

Obr. 5. Prezentovanie stupňov poškodenia papierových dokumentov v Štátnom archíve v Košiciach v roku 2026. Foto: Kristína Šimunová.

aj ich faksimile potrebujú vhodný spôsob adjustácie a my reštaurátori sme tu na to, aby sme ho navrhli. S reštaurátormi by mala prebehnúť aj konzultácia o tom, či je vôbec vhodné vystaviť alebo zapožičať bádateľom daný archívny dokument.

Manipulácia s objektmi by mala byť vždy citlivá, čo nie všetci archivári dodržujú. Dokumenty je potrebné podopierať na celej ploche a nechytať ich len za rohy. Má sa v nich listovať pomaly a opatrne, pretože práve takto vytvárame najviac mechanických poškodení. Niektoré poškodenia vedia in situ opraviť aj sami archivári. Ide o trhliny alebo straty materiálu, ktoré by mohli viesť k väčšiemu poškodeniu pri manipulácii a majú to byť skôr dočasné opravy, kým sa dokument dostane k reštaurátorom. Preto sme odporučili na tieto opravy používať Filmoplast P, ktorý je oproti klasickým lepiacim páskam a disperzným lepidlám reverzibilný a archívnej kvality. Naším cieľom však nebolo to, aby archivári robili našu prácu, ale aby sme poukázali na to, kedy je naozaj potrebné vykonať reštaurátorský zásah. Pre jednoduchšie určenie, či je zásah potrebný alebo nie, sme rozdelili dokumenty do štyroch skupín podľa miery poškodenia. Dokumenty v treťom a štvrtom stupni sú práve tie, ktoré by mali končiť na stole reštaurátora. Prvý potrebuje len vhodné uloženie a druhému často stačí pomôcť len Filmoplastom P. Každý archivár dostal k dispozícii tabuľku s krátkym popisom stavu dokumentov v jednotlivých stupňoch poškodenia.

Dotazník, v ktorom sa archivári snažili jednotlivé dokumenty zaradiť do týchto skupín, nám ukázal, že majú o ich rozdelení trošku inú predstavu. Často dokumenty, ktoré sme my označili ako napr. štvrtý stupeň, považovali za druhý stupeň alebo naopak – poškodeniu pridali na váhe. Treba preto brať ohľad na rozsah určitého poškodenia, ale netreba podceniť ani tie poškodenia, ktoré sú často neviditeľné a prebiehajú v štruktúre materiálu.

Čo nás čaká ďalej?

Tento seminár bol prvým z minimálne štyroch, ktoré by sme pre našich archivárov chceli pripraviť. Archívy nie sú len hory papierov, ale aj pergamenu, pečatí, kníh, fotografií a mikrofilmov a každý z týchto materiálov si vyžaduje individuálny prístup. Budúci rok nás preto čaká seminár k pergamenovým listinám a pečatiam, s ktorým znovu obehneme SNA a všetky štátne archívy vrátane pobočiek.

Kristína Šimunová
Slovenský národný archív

DEŇ OTVORENÝCH DVERÍ VO VRANOVSKOM ARCHÍVE

Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Vranov nad Topľou pri príležitosti Medzinárodného dňa archívov pripravil Deň otvorených dverí (ďalej DOD). Podujatie sa uskutočnilo 10. júna 2026 v priestoroch archívu.

Hlavnou programovou líniou okrem komentovaných prehliadok, ukážok najzaujímavejších a najstarších dokumentov boli originály archívnych dokumentov, zameraných na živelné pohromy v 20. storočí, akými sú zemetrasenia, požiare, povodne atď. Pre okres Vranov nad Topľou, ktorý leží v seizmicky aktívnej zóne východného Slovenska (Slanské vrchy, Vihorlat), bolo zameranie na zemetrasenia obzvlášť príznačné vzhľadom na zvýšenú seizmickú aktivitu a tektonický pohyb územia.

Z dostupných archívnych dokumentov vyplýva, že okolie Vranova nad Topľou postihli zemetrasenia už v rokoch 1778 a 1779, ktoré spôsobili značné materiálne škody. Zápisy o zemetraseniach sú zaznamenané aj v archívnych dokumentoch z rokov 1932, 1933, 1941, 1978 a 2010. Prezentácia dokumentov súvisela s pripravovanou výstavou *Zem v pohybe – zemetrasenia a iné živené pohromy*, ktorá bola sprístupnená verejnosti od 1. júla 2026.

Program podujatia doplnila osobná výpoveď starostu obce Ďapalovce, ktorú v roku 2023 zasiahlo silné zemetrasenie. Svojím príspevkom poukázal na dôležitosť všímavosti voči obyvateľom, ktorí na vlastnej koži zažívali ničivú, nevyspytateľnú silu prírody. Išlo o emotívne a osobné svedectvo, ktoré podujatiu dodalo ľudský rozmer a pripomenulo dosah týchto prírodných javov na každodenný život.

Podujatie vzbudilo záujem verejnosti hlavne žiakov, študentov a všetkých, ktorí sa zaujímajú o danú problematiku. Zhodli sme sa na tom, že dnešný svet čoraz častejšie ovplyvňujú klimatické zmeny, ktoré môžu viesť k prírodným katastrofám. Nové poznatky im zároveň ukázali, že v našom archíve sa uchovávajú informácie z minulosti, ktoré mapujú aj také udalosti, akými sú ničivé prírodné katastrofy. Pozornosť vzbudili aj ostatné vystavené dokumenty či prehliadky priestorov depotov, knižnice, bádateľne, ako aj samotná prezentácia archívnej práce, ktorú účastníci vnímali s veľkým záujmom a obdivom.

Chceme poďakovať všetkým, ktorí nás poctili svojou účasťou. Ich návšteva pre nás znamená nielen uznanie, ale aj výzvu, aby sme v tradícii DOD pokračovali. Zamestnanci archívu už teraz premýšľajú o téme, ktorá bude lákadlom budúceho ročníka a tešia sa opätovne na stretnutie v roku 2027.

Daniela Ihnátová
Štátny archív v Prešove,
pracovisko Archív Vranov nad Topľou

Obr. 1. Žiaci vranovských škôl na komentovanej prehliadke počas DOD. Foto: Štefan Vozár.

TRADIČNÉ DNI OTVORENÝCH DVERÍ V ARCHÍVE V ŠALI

Budova renesančného kaštieľa je pýchou mesta Šaľa. Vďaka nám, archivárom, je tento unikát v takom dobrom stave, v akom ho môžeme v súčasnosti poznať. Kaštieľ je od 70. rokov minulého storočia sídlom šalianskeho archívu. Tým, že sa mesto stalo sídlom archívu, stalo sa jedinečným okresným mestom regiónu. Archív v Šali uchováva poklady z regiónov Matúšovej zeme a Žitného ostrova. Do jeho pôsobnosti patria okresy Šaľa, Galanta a Dunajská Streda.

Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali otvoril svoje brány verejnosti. V dňoch 11. – 12. júna 2026 sa konali už tradičné Dni otvorených dverí (DOD). Hlavným zámerom našich podujatí je predstaviť archív a jeho fondy a zároveň obohatiť kultúrny a spoločenský život mesta a oživiť jeho cestovný ruch. DOD ponúkajú vynikajúcu príležitosť zdôrazniť význam a hodnotu archívu, ktorý uchováva dokumenty, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou našej kultúry a identity a tvoria dôležitú súčasť nášho národného dedičstva.

Dňa 11. júna 2026 sa uskutočnila aj slávnostná vernisáž výstavy *Vznik a vývoj samospráv*.

Vznik samospráv je historický proces, ktorý sa prispôsobuje zmenám a vývoju spoločnosti. Dejiny verejnej správy na území Slovenska sú v poslednom storočí charakterizované neustálymi zápasmi a súperením centralizovanej štátnej správy a miestnej i územnej samosprávy. Práve tento rozpor a výsledky jeho riešenia v dávnejšej i nedávnej minulosti rozhodujúcim spôsobom určovali vývoj samospráv na Slovensku, ktorý prešiel dlhou cestou. Výstavu sme rozdelili na 5 tematických častí. V prvej sa venujeme problematike vývoja samospráv od počiatkov. O niektorých usadlostiach z Matúšovej zeme a Žitného ostrova sa nachádzajú vzácne informácie už na prelome 11. – 12. storočia. Na prvú časť nadväzuje obdobie vzniku obcí a miest. Najnižším stupňom verejnej správy a súčasne miestnej samosprávy v Uhorsku už v stredoveku, ale najmä od polovice 19. storočia, boli práve mestá a obce. Tretia časť je venovaná obdobiu socializmu, keď na našom území vznikali okresné, miestne a mestské národné výbory, ktoré boli najvyššou inštanciou samosprávy. Predposledná časť sa zaoberá nielen súčasnosťou, ale aj dlhým vývojom mestských a obecných samospráv. Územná samospráva je charakteristická najmä prítomnosťou volených orgánov. Je najčastejšie organizovaná na miestnej úrovni, ktorú predstavujú predovšetkým mestá a obce. Nechali sme sa

Obr. 1. Komentovaná prehliadka aktuálnymi výstavami v archíve. Foto: Silvia Szilágyi.

inšpirovať aj blížiacimi sa komunálnymi voľbami, a chceli sme si pripomenúť prvé demokratické voľby v roku 1990. Z niektorých obcí vznikali vďaka ich rozrastajúcej sa infraštruktúre mestá. Náš archív uchováva dokumenty z troch okresov, a preto je naša výstava zameraná práve na vznik a vývoj obcí a miest týchto okresov.

Výstava venovaná 80. výročiu druhej svetovej vojny, ktorú sme otvorili na jeseň minulého roka, v svojej prvej časti nadväzuje na teraz otvorenú menšiu výstavu. Zaujímavosťou tohto regiónu je, že sa susedné obce z jedného dňa na druhý ocitli v dvoch rozdielnych štátoch. Rozlohou menšia, ale informáciami bohato naplnená výstava *Vznik a vývoj samospráv* poukazuje na dlhý proces, ktorým prešli naše samosprávy. Jej cieľom je vysvetliť historický vývoj miest a obcí v regióne Matúšovej zeme a Žitného ostrova. Dejiny nášho regiónu, ktorý spája dva vyššie územné celky, a to Nitriansky a Trnavský, sú veľmi zaujímavé a impozantné.

Posledná časť výstavy je jedinečná, vytvorená kresbami a maľbami žiakov z mesta Galanta. Na DOD sa vyhodnotila výtvarná súťaž s názvom *Erb očami detí*, do ktorej sa aktívne zapojili žiaci zo Základnej školy Zoltána Kodálya s vyučovacím jazykom maďarským v Galante a žiaci zo Základnej školy na Štefánikovej ulici v Galante. Touto cestou ďakujeme vedeniu škôl, že prijali naše pozvanie, a žiakom za ich nádherné výtvory.

Archív počas dvoch dní navštívilo niekoľko stoviek škôlkarov, žiakov, študentov, záujemcov a kolegov. Okrem vyššie uvedenej výstavy bola možnosť si prezrieť s komentovaným výkladom aj výstavu *II. svetová vojna – tragické obdobie v dejinách regiónu* a našu stálu expozíciu k dejinám renesančného

Obr. 2. Slávnostná vernisáž výstavy o vývoji samospráv a vyhodnotenie súťaže Erb očami detí. Foto: Silvia Szilágyi.

kaštieľa v Šali. Pre návštevníkov sme pripravili ďalšie zaujímavé aktivity: ponúkli sme naše odborné genealogické poradenstvo, puzzle, pexeso, súťaž v skladaní archívnych škatúľ, písanie brkom a výrobu pritlačenej pečate. Najmenších návštevníkov čakali veselé tematické maľovanky a veselé medaily. Záujemcovia mali možnosť nazrieť do našich depotov, spoznať tajuplnosť uchovávania archívnych dokumentov.

Konferenčná sála archívu sa na tieto dva dni premenila na miestnosť, kde si menší aj väčší návštevníci mohli preveriť svoje nadobudnuté vedomosti z našich výstav. Pripravili sme pre nich archívny kvíz, ktorý obsahoval mnoho zaujímavostí.

Tešíme sa účasti verejnosti, pretože každoročne sa k nám vracajú naši verní záujemcovia.

Touto cestou ďakujeme Ministerstvu vnútra SR, Trnavskému samosprávnemu kraju, občianskemu združeniu Csángo z Tešedíkova, spoločnosti 4H, s. r. o., z Trstíc a Spoločnosti Petra Pázmánya, že nás podporili pri realizovaní nášho podujatia.

Judita Szekeresová Kovácsová
Štátny archív v Trnave,
pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali

OHEŇ V ARCHÍVE MESTA BRATISLAVY...

...našťastie iba tematicky. Ako býva zvykom, aj tento rok Archív mesta Bratislavy (AMB) otvoril svoje brány verejnosti pri príležitosti Medzinárodného dňa archívov. Tento rok sme si pripravili horúcu tému na symbolickú 13-ku. Podujatie sa konalo v sobotu 13. júna 2026 od 10:00 do 18:00 hod. a napriek nie celkom ideálnemu počasiu sa tešilo celkom pestrej a veľkej účasti.

Pripravili sme bohatý program pre celú rodinu, ktorý sme rozdelili do dvoch blokov: doobedňajší orientovaný na rodiny s deťmi a poobedňajší pre záujemcov o históriu mesta. V exteriéri čakali najmä na tých menších rôzne aktivity. Podľa návodu si mohli vlastnoručne pripraviť ohnisko a naklásť drevo, či už na spôsob pyramídy, hranice, alebo pagody. K dispozícii boli aj striekacie pištoľky na vodu, ktoré neváhali vziať do rúk aj dospelí. Malých aj veľkých však najviac zaujala ukážka hasičskej techniky a prvej pomoci, ktorú sme pripravili v spolupráci s veľmi ochotnými „dobrákmi“ z miestneho Dobrovoľného hasičského zboru obce Bratislava-Petržalka.

V bádateľni AMB sme prezentovali výstavku originálnych archívnych dokumentov a fotografií. Medzi vystavenými exemplármi nechýbal ani najstarší požiarny poriadok vydaný mestskou radou okolo polovice 16. storočia či čestný diplom pre Ferdinanda Martinenga zo srbskej obce Kikinda. Okrem originálov sme pripravili pop up výstavu zachytávajúcu päť okruhov: oheň, dobrý sluha..., bombardovanie Bratislavy, požiare v meste, hasičská technika a hasičská komunita. V rámci komunity sme okrem už spomenutého Martinenga priniesli aj stručné biografické medailóniky Júliusa Voita a Bélu Michaelisa, spoluzakladateľov hasičstva v meste, ktorí zostávajú nedocenení a opomínaní v miestnej historiografii.

Obr. 1. Pop up výstava v bádateľni archívu. Foto: Michaela Komorová.

Obr. 2. Zážitkové dopoludnie DOD pre rodiny s deťmi. Foto: Michaela Komorová.

V poobedných hodinách boli naplánované dve prednášky. Rodiny s deťmi tak vystriedalo prevažne staršie publikum. Ako prvý porozprával Patrik Baxa z Mestského ústavu ochrany pamiatok v Bratislave o požiaroch, najmä o požiari veže Dómu sv. Martina. Oheň vzplanul po zásahu bleskom v noci a bol uhasený nasledujúci deň 13. júna 1833, teda presne pred 193 rokmi. Náš kolega Ján Kúkel si pripravil pútavý prehľad využívania ohňa v rámci uplatňovania práva pri súdnych procesoch, pri vypočúvaniach – tortúrach, pri výkone trestu i samotných popravách. Svoju prezentáciu obohatil obrazovou prílohou, pri ktorej využil aj moderné vymoženosti ako je AI.

Po celý čas boli návštevníkom k dispozícii stálice – písanie brkom, pečatenie, písanie na stroji, maľovanky a skladačky s heraldickými motívmi – ktoré nikdy neomrzia a každý si mohol so sebou vziať milú spomienku na príjemne strávený čas s nami.

I keď sa stále viac ozývajú hlasy archivárov, že organizovanie podobných podujatí je zbytočné a strata času, v AMB si niektorí stále myslíme, že je to „najjednoduchšia“ a najpriamočiarejšia možnosť osloviť širokú verejnosť. Prihovoriť sa jej a ukázať, že máme čo ponúknuť k rôznym témam, nielen dokumenty pre Sociálnu poisťovňu, stavebné úrady či genealógiu. Navyše, pri každej príprave takejto akcie si i my – archivári rozširujeme svoje obzory a objavujeme dokumenty k ďalším zaujímavým témam.

Minulý rok sme ponúkli tému záhrad a parkov, tento rok to bol oheň a o rok... ešte uvidíme. Kto by však mal záujem pozrieť si aktuálnu pop up výstavu, tá je stále dostupná v bádateľni nášho archívu. Radi vás uvidíme.

Tina Hrivňáková
Archív mesta Bratislavy

DEŇ OTVORENÝCH DVERÍ V ARCHÍVE HUMENNÉ

Oslavy Medzinárodného dňa archívov, ktorý celosvetovo pripadá na 9. júna ako pripomienka založenia Medzinárodnej rady archívov (ICA) pod záštitou UNESCO v roku 1948, sa už tradične spájajú so sprístupňovaním archívneho dedičstva. Pri tejto výnimočnej príležitosti otvárajú archívy po celom Slovensku svoje brány verejnosti, ktorá tak môže nazrieť do bežne neprístupných miest a bližšie spoznať prácu archivárov. Nebolo to inak ani tento rok, a preto si Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Humenné pripravil pre návštevníkov na 29. júna 2026 zaujímavý program v rámci Dňa otvorených dverí (DOD).

Prvým bodom programu bola prezentácia výstavy s názvom *Keď sa zem trasie – živelné pohromy v archívnych dokumentoch*, pomocou ktorej mohli návštevníci netradične nahliadnuť do minulosti nášho regiónu prostredníctvom historických dokumentov zachytávajúcich vyčíňanie prírodných živlov. Táto téma okamžite upútala pozornosť verejnosti a do našich priestorov prilákala zvedavých návštevníkov. Druhou časťou programu bola komentovaná prehliadka archívnych depotov, ktoré za bežných podmienok nie sú verejnosti prístupné. V závere sme návštevníkov zaviedli do bádateľne,

Obr. 1. DOD v archíve v Humennom. Zdroj: Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Humenné.

kde si mohli prezrieť matriky a tiež sa dozvedieť množstvo informácií o tvorbe rodokmeňa, možnostiach bádania po svojich predkoch a taktiež o samotnej genealógii.

Tohtoročný DOD prilákal širokú verejnosť, ako aj verných nadšencov histórie, pričom nás mimoriadne potešilo, že pri príležitosti tejto výstavy medzi nás opäť zavítali aj naši bývalí zamestnanci. Sme veľmi radi, že počas jednotlivých návštev prebehli mimoriadne príjemné diskusie, ktoré vytvorili živý priestor na neformálnu debatu a vzájomné podelenie sa o postrehy. Pre nás ako archivárov bolo nesmierne inšpiratívne sledovať nadšenie verejnosti, pričom sme z týchto rozhovorov sami načerpali množstvo cenných poznatkov a nových pohľadov na regionálne dejiny. Práve tieto obohacujúce podnety a pozitívna energia od našich hostí nás utvrdzujú v tom, že tradíciu DOD chceme jednoznačne rozvíjať a uchovať aj do budúcich rokov. Dúfame, že DOD v našom archíve naplnil očakávania návštevníkov.

Tomáš Palik
Štátny archív v Prešove,
pracovisko Archív Humenné

VÝSTAVA KEĎ SA ZEM TRASIE – ŽIVELNÉ POHROMY V ARCHÍVNYCH DOKUMENTOCH

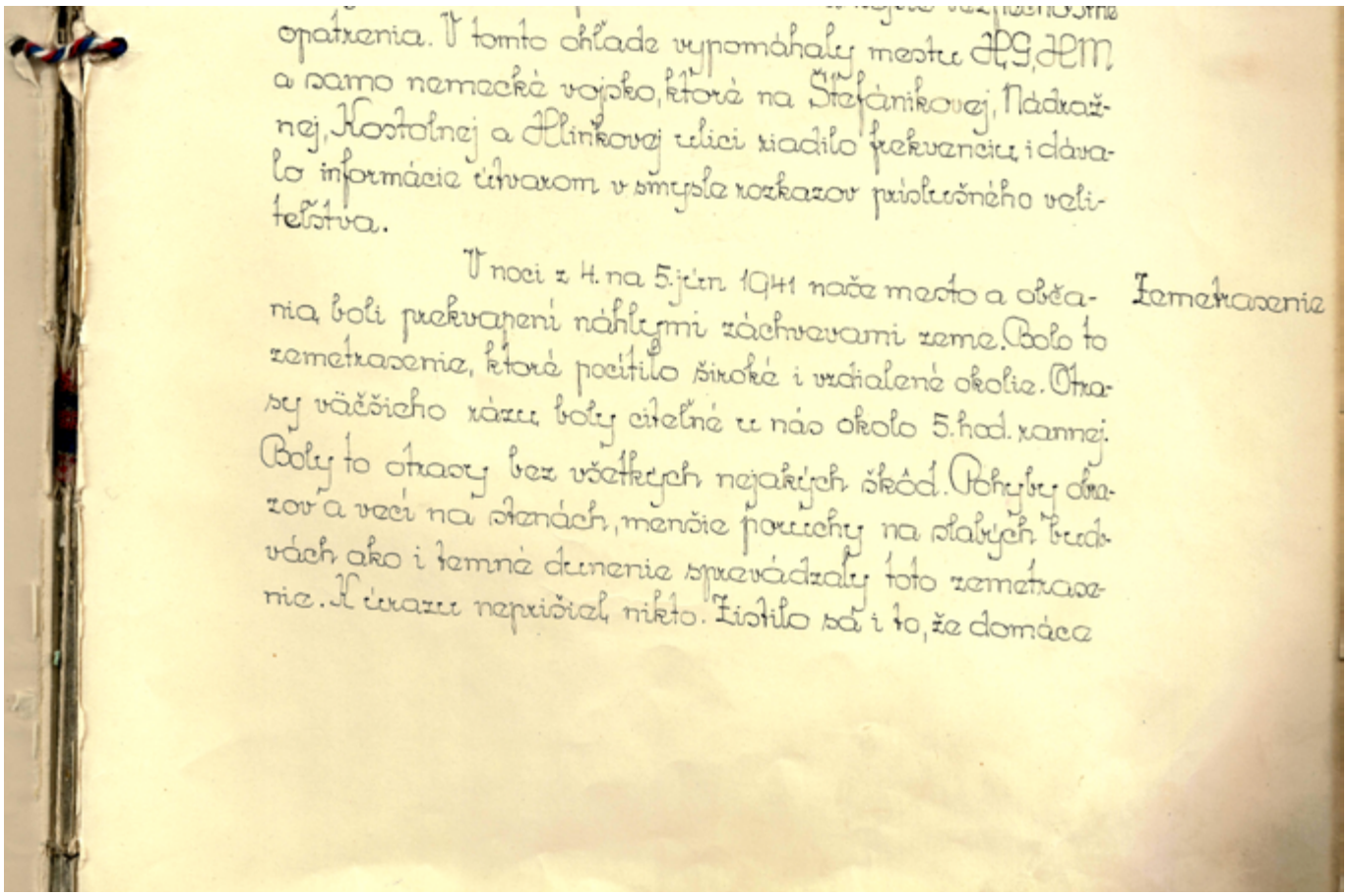
Dňa 1. júla 2026 bola v priestoroch Štátneho archívu v Prešove, pracoviska Archív Humenné otvorená nová tematická výstava s názvom *Keď sa zem trasie – živelné pohromy v archívnych dokumentoch*. Táto expozícia prostredníctvom historických záznamov pripomína, že prírodné živly, ako zemetrasenia, povodne, požiare či víchrice sa nevyhýbali ani nášmu regiónu, hoci ich dnes často vnímame ako hrozbu zo vzdialených krajín. Zachované archívne dokumenty a obecné kroniky návštevníkom ukazujú, akým spôsobom naši predkovia čelili dôsledkom seizmickej aktivity, ničivej vode, snehovej kalamite či požiarom, ktoré v minulosti opakovane poškodzovali ich obydlia a ohrozovali ich životy.

Samotná výstava je koncepčne rozdelená do dvoch tematických celkov, ktoré záujemcom ponúkajú pohľad na rôzne podoby prírodných živlov na území dnešných okresov Humenné, Snina a Medzilaborce.

Prvá, úvodná časť výstavy nesie príznačný názov *Zemetrasenia v archívnych dokumentoch*. Táto sekcia sa sústreďuje na fenomén seizmických aktivít, ktoré v minulosti zasiahli naše územie. Ťažiskom tejto časti sú predovšetkým kroniky miest a obcí. Zažltnuté stránky starých kroník ožívajú svedectvami o tom, ako a kedy ničivé zemetrasenia prebehli.

Obr. 1. Výstavné vitríny.
Zdroj: Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Humenné, foto: Mgr. Tomáš Palik.

opatrenia. V tomto ohľade vypomáhali mestu HG, HM a samo nemecké vojsko, ktoré na Štefánikovej, Nádražnej, Kostolnej a Hlinkovej ulici riadilo prevenciu i dávalo informácie úradom v smysle rozkazov príslušného veliteľstva.

V noci z 4. na 5. jún 1941 naše mesto a obča- Zemetrasenie
nia boli prekvapení náhlymi záchvevami zeme. Bolo to zemetrasenie, ktoré pocítilo široké i vzdialené okolie. Otrasy väčšieho rázu boly citeľné u nás okolo 5. hod. rannej. Boly to otrasy bez všetkých nejakých škôd. Pohyby domov a vecí na stenách, menšie porušky na slabých budovách ako i temné dunenie sprevádzaly toto zemetrasenie. V úraze nepriišiel nikto. Ľudilo sa i to, že domáce

Obr. 2. Zápis o zemetrasení v noci zo 4. na 5. júna 1941 v pamätnej knihe veľkoobce mesta Humenné. Zdroj: Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Humenné, foto: Mgr. Tomáš Palik.

Dobové svedectvá návštevníkovi neprezradia len to, kedy presne sa zem triasla, ale predovšetkým to, akú krutú daň si vyžiadala: od popraskaných múrov a zrútených striech až po tie najtragickejšie straty.

Druhá časť výstavy upriamuje pozornosť na ostatné živelné pohromy, ako sú povodne, víchrice, ľadovec a snehové kalamity, ktoré paralyzovali život a ničili úrodu. Jadro tejto časti tvoria rôznorodé úradné dokumenty z fondov miestnych národných výborov, dobové dotazníky, podrobné súpisy škôd na majetku a detailné zápisy v obecných či školských kronikách, ktoré ilustrujú boj človeka s nekompromisnou silou prírody.

Expozícia je prístupná verejnosti v pondelok až štvrtok v priestoroch štátneho archívu na Štúrovej 1 v Humennom do konca kalendárneho roka. Kolektív Archívu Humenné srdečne pozýva všetkých, ktorí chcú spoznať históriu regiónu z trochu inej, rešpekt vzbudzujúcej perspektívy.

Tomáš Palik
Štátny archív v Prešove,
pracovisko Archív Humenné

MAĎARSKÍ ARCHIVÁRI DOPUTOVALI DO RUMUNSKEJ ORADEI

Spoločnosť maďarských archivárov (Magyar Levéltárosok Egyesülete, MLE) zorganizovala tradičné 37. putovné stretnutie maďarských archivárov opäť za hranicami Maďarska, v rumunskej Oradei (Veľký Varadín, Nagyvárad), kde žije početná maďarská menšina. Oradea patrí k historicky najvýznamnejším mestám regiónu. Jej dejiny v uhorskej ére pripomínajú stredoveké kráľovské a cirkevné tradície, bastiónová pevnosť spätá s osmanským obdobím, barokový biskupský komplex aj pamiatky židovskej komunity. Súčasnú podobu mesta výrazne formoval rozkvet na prelome 19. a 20. storočia, keď sa Veľký Varadín premenil na moderné veľkomesto s výraznou secesnou architektúrou štýlu Art Nouveau. Dnešná Oradea je citlivo obnovované, architektonicky príťažlivé a dynamicky sa rozvíjajúce mesto, úspešné v čerpaní eurofondov a v budovaní kvalitného verejného priestoru, vďaka čomu pôsobí ako príjemné miesto pre život.

Slávnostné otvorenie konferencie sa konalo 30. júna 2026 v reprezentačnej sále Rímskokatolíckeho biskupstva za prítomnosti najvyšších predstaviteľov miestnych politických, cirkevných, vzdelávacích a kultúrnych kruhov. V rámci otváracieho ceremoniálu boli ocenení laureáti ceny Kláry Dóka a ceny Lajosa Osvátha.

István Kenyeres v otváracom prejave bilancoval svoje desaťročné pôsobenie vo funkcii predsedu MLE. V úvode vyjadril vďaku hostiteľom a partnerským inštitúciám, privítal zahraničných hostí a zdôraznil, že maďarská archivárska komunita sa za posledné desaťročia stala jedným z najvýznamnejších odborných fór v strednej Európe. Osobitne ocenil rastúcu medzinárodnú spoluprácu a presvedčenie, že archívna práca nepozná hranice. Vyzdvihol aj mesto Oradea ako symbol stretu a spolužitia maďarskej a rumunskej kultúrnej tradície. I. Kenyeres sa vo svojom prejave otvorene vrátil k obdobiu, počas ktorého viedol MLE. Vyzdvihol modernizáciu organizácie, rast členskej základne, digitalizáciu členských služieb a posilnenie komunitného charakteru profesie. Zdôraznil tiež význam spolupráce s archívmi mimo hraníc Maďarska a potrebu spoločného odborného priestoru pre celé stredoeurópske archívnictvo. V centrálnej časti svojho prejavu I. Kenyeres formuloval zásadnú kritiku súčasného organizačného modelu Maďarského národného archívu (Magyar Nemzeti Levéltár, MNL), ktorý podľa neho nenaplnil pôvodné očakávania. Poukázal na nadmernú centralizáciu, oslabenie autonómie župných archívov, úbytok odborných pracovísk a nevyužité príležitosti na zlepšenie platových podmienok. Najvážnejším problémom je podľa neho nedôstojné postavenie archivárov, nízke mzdy a následná personálna kríza, ktorá ohrozuje budúcnosť profesie. Situáciu v MNL otvorene porovnal s výsledkami, ktoré dosiahol ako riaditeľ budapeštianskeho mestského archívu (Budapest Főváros Levéltára, BFL): mzdy sú v BFL o 50 – 60 % vyššie než v MNL, inštitúcia má minimálnu fluktuáciu, stabilný odborný tím a atraktívne prostredie pre mladých archivárov a výsledky BFL v sprístupňovaní, spracovaní a digitalizácii sú nadpriemerné napriek menšiemu počtu zamestnancov. Podľa I. Kenyeresa ide o dôkaz, že kvalitné vedenie a jasné priority dokážu zásadne

Obr. 1. Oradea, farebné secesné mesto. Foto: M. Orosová.

zlepšiť podmienky v archívnej inštitúcii aj v náročných rozpočtových časoch. Kolega Kenyeres predstavil tri piliere potrebnej reformy maďarského archívnictva: 1. obnova odbornej autonómie župných a národných archívov, 2. vyvážený archívny systém vrátane zachovania nezávislosti špecializovaných archívov a zabezpečenia normatívneho financovania mestských archívov, 3. oceňovanie archivárov, najmä zásadné zvýšenie platov v MNL a ďalších verejných archívoch. Zdôraznil, že budúcnosť profesie nezávisí od projektov či reorganizácií, ale od toho, či archívnictvo dokáže pritiahnuť a udržať mladých odborníkov. Na záver I. Kenyeres poďakoval kolegom, organizátorom a spolupracovníkom za desať rokov spoločnej práce. Vyjadril presvedčenie, že archívnictvo je povolaním veľkej zodpovednosti a veľkej cti, a zaželal spoločnosti ďalšie desaťročia odborného rastu a súdržnosti. Kenyeresov prejav bol zároveň bilanciou, výzvou aj apelom: archívnictvo môže napredovať len vtedy, ak bude stáť na autonómii inštitúcií, profesionálnej kvalite a dôstojnom ocenení archivárov.

Konferencia pokračovala podľa programu v tematicky rôznorodých sekciách (Moháč 500, Rok 1956 a archív, Sekcia archívnej pedagogiky, Informačná sekcia, Sekcia ochrany dokumentov, Ekonomická sekcia). Tretí deň bol venovaný súčasnosti a budúcnosti rumunských štátnych a sedmohradských cirkevných archívov.

Odmeňovanie archivárov ako téma medzinárodnej sekcie

Druhý deň konferencie, 1. júla 2026, privítal predseda I. Kenyeres tridsiatku zahraničných hostí v priestoroch Kresťanskej univerzity Partium, kde sa uskutočnilo rokovanie medzinárodnej sekcie. Zúčastnili sa na ňom reprezentanti archívnych spoločností a archívov z Ukrajiny, Rumunska, Chorvátska, Srbska, Slovinska, Slovenska, Česka, Poľska, Nemecka a Maďarska. Čitateľom priblížim obsah najzaujímavejších príspevkov, v ktorých autori hovorili o odmeňovaní archivárov vo svojich krajinách.

I. Kenyeres, ktorý je zároveň riaditeľ BFL, vo svojej prezentácii predstavil komplexný prehľad platových pomerov v maďarských archívoch založený na prieskume spokojnosti s platmi v roku 2025, mzdových dátach budapeštianskeho mestského archívu a porovnaniach s MNL. Úvodné výsledky ukazujú výraznú koncentráciu nízkych platov v sektore: takmer polovica archivárov v Maďarsku zarába 201 – 300 tisíc HUF netto mesačne, čo predstavuje približne 563 – 840 €. I. Kenyeres zdôraznil, že ide o úroveň približne polovice priemernej maďarskej mzdy, čo dlhodobo oslabuje stabilitu profesie. Prekvapivá však bola ďalšia časť Kenyeresovho vystúpenia, v ktorom uviedol prehľad výsledkov, ktoré dosiahol ako riaditeľ BFL. Vďaka jeho dlhodobému úsiliu, systematickému vyjednávaniu a presadzovaniu profesijných štandardov sa BFL stal jediným archívom v Maďarsku, kde sa podarilo dosiahnuť výrazné a merateľné zvýšenie miezd. Podľa prezentovaných údajov dosahujú archivári v BFL hrubé mzdy výrazne nad národným priemerom: archivár s Bc. dostáva priemerne 780 000 HUF (2155 €), archivár s Mgr. má priemerný

Obr. 2. Otvorenie konferencie v biskupskom paláci. Foto: M. Orosová.

Obr. 3. Predseda MLE István Kenyeres počas otváracieho prejavu. Foto: M. Orosová.

Obr. 4. Zasadnutie medzinárodnej sekcie. Foto: M. Orosová.

plat 839 000 HUF (2318 €), archivár s PhD. dosahuje priemer 1055 000 HUF (2914 €). V porovnaní s celomaďarským priemerom (772 200 HUF = 2133 €) a mediánom (635 800 HUF = 1756 €) je BFL jednoznačne nad štandardom, a to vo všetkých kvalifikačných kategóriách. I. Kenyeres uviedol aj priamy kontrast medzi BFL a MNL. Priemerný plat archivárov v BFL je 511 839 HUF netto (1414 €), kým v MNL je to len 300 000 HUF netto (829 €). Rozdiel predstavuje 211 839 HUF, teda približne 590 € mesačne. BFL tak dosahuje 1,7-násobok úrovne MNL. I. Kenyeresovi sa podarilo vytvoriť modelový príklad pre celý maďarský archívny sektor: kombináciou odborného manažmentu, presvedčivých dát a strategického vyjednávania dosiahol zvýšenie platov, ktoré je v maďarskom kultúrnom sektore výnimočné. Kenyeresov úspech v BFL tak predstavuje presvedčivý dôkaz, že aj v podfinancovanom kultúrnom sektore možno dosiahnuť zásadné zlepšenia, ak sú podložené dátami, odbornou autoritou a vytrvalým presadzovaním profesijných štandardov. Musíme si však uvedomiť, že mestský archív je financovaný zo zdrojov samosprávy, nie štátu.

Gordana Šövegeš Lipovšek, slovinská historička a archivárka maďarského pôvodu, sa vo svojej prezentácii venovala systému odborných titulov a kariérneho postupu v slovinských verejných archívoch, ktorý je súčasťou širšieho rámca profesijného rozvoja v kultúrnych inštitúciách. Možnosť získavať vyššie odborné alebo umelecké tituly sa týka nielen archivárov, ale aj knihovníkov, múzejníkov, konzervátorov či ďalších kultúrnych pracovníkov. Profesijný titul v slovinskom systéme predstavuje preukázanú kompetenciu, skúsenosti, odborné výsledky a kvalitu práce. Systém je upravený legislatívnymi *Pravidlami o odborných skúškach a získavaní odborných titulov v oblasti ochrany archívnych dokumentov*. Po nástupe do archívu je zamestnancovi pridelený mentor, ktorý pripraví individuálny plán prípravy. Počas prípravného obdobia musí uchádzač vypracovať písomnú úlohu a absolvovať školenia pred odbornou skúškou. Skúška pozostáva zo všeobecnej časti (kultúrne predpisy, ochrana kultúrneho dedičstva, legislatíva v oblasti archívnictva) a špeciálnej časti, ktorá zahŕňa etiku, štruktúru archívnych inštitúcií, spracovanie archívnych dokumentov, tvorbu pomôcok, typológiu dokumentov, publikovanie prameňov, hodnotenie dokumentov, fyzickú ochranu, základy elektronického archívnictva a prácu s archívnym informačným systémom. Po absolvovaní skúšky môže uchádzač získať jeden z troch základných titulov: archívny technik, archívny asistent, archivár. Vyššie odborné tituly – senior archivár, archívny poradca, archívny radca – udeľuje Ministerstvo kultúry prostredníctvom Komisie pre odborné tituly. O udelenie vyššieho titulu sa uchádzač hlási v Archíve Slovinskej republiky. Hodnotia sa pritom odborné výsledky a prínosy (bodový systém), dĺžka praxe, kvalita vykonávanej práce. Každý vyšší titul vyžaduje náročnejšie kritériá a rozsiahlejšie odborné výsledky. Slovinský systém odborných titulov ukazuje, že kvalitné archívnictvo stojí na dlhodobom vzdelávaní, hodnotení výsledkov a uznávaní profesionálneho rastu.

Wiesław Nowosad predstavil podrobný prehľad fungovania Stowarzyszenia Archiwistów Polskich (SAP), históriu, organizačnú štruktúru a aktivity najväčšieho a najstaršieho združenia archivárov v Poľsku. Združuje viac ako 1600 členov, pričom ich počet sa priebežne mení. Zastupuje archivárov zo všetkých typov inštitúcií (štátne archívy, samosprávne archívy, archívy ozbrojených zložiek, archívy kultúrnych a vedeckých inštitúcií, cirkevné archívy, univerzitných pedagógov a odborníkov). Členovia pôsobia v 23 teritoriálnych pobočkách a zároveň sa môžu zapájať do štyroch odborných sekcií (Sekcia podnikových archívov, Sekcia archívov vedeckých a kultúrnych inštitúcií, Sekcia rodinných archívov, Sekcia archívneho vzdelávania). Zaujímavosťou je, že sekcie môžu združovať aj nečlenov SAP – najmä v Sekcii rodinných archívov sú prevažne súkromné osoby. SAP funguje bez štátnej podpory. Jej finančným základom je ekonomická činnosť (komerčné spisové úložisko Rotating Archive), organizovanie archívnych kurzov, členské príspevky (40 PLN ročne, menej než 10 €), ktoré

však zostávajú v regionálnych pobočkách. SAP je mimoriadne aktívna organizácia. Každá sekcia sa snaží každoročne organizovať odborné konferencie, často s účasťou vyše stovky účastníkov. Napríklad v máji sa konal v Zakopanom 17. národný archívny seminár na tému *Archivár v centre zmien – medzi tradičnými a elektronickými modelmi správy záznamov*. Veľké celonárodné podujatia organizujú tri: Národný kongres poľských archivárov (každých 5 rokov), Kongres delegátov a voľby vedenia SAP, Výročné oslavy (každých 10 rokov). V roku 2025 sa konali oslavy 60. výročia SAP vo Varšave, spojené s konferenciou a výstavou činnosti pobočiek a sekcií. SAP je aktívnym členom Medzinárodnej rady archívov (ICA) a Riadiaceho výboru Fóra profesijných združení (Forum of Professional Associations). V roku 2025 sa delegácia SAP zúčastnila kongresu ICA v Barcelone s vlastným panelom. V posledných rokoch sa rozšírila tradícia organizovania podujatí počas Medzinárodného dňa archívov začiatkom júna. Torunská pobočka organizuje Torunský archívny piknik, kde W. Nowosad viedol dielňu písania husacím brkom a predstavil svoju zbierku kalamárov. Najdôležitejším pripravovaným podujatím je IX. všeobecný kongres poľských archivárov, ktorý sa uskutoční v Częstochowej v prvej polovici septembra 2027. Téma kongresu bude *Smerom k otvoreným archívom* a očakáva sa účasť vyše 800 archivárov. SAP preto v roku 2026 obmedzí niektoré aktivity a sústredí sa na prípravu kongresu. W. Nowosad otvorene uvádza, že archivári v Poľsku nepatria medzi najlepšie platené profesie. V štátnych archívoch sa rozlišujú dve základné kategórie: junior archivár – dostáva minimálnu mzdu alebo mierne nad ňou (minimálna mzda je 4 806 PLN brutto (1120 €); senior archivár/kurátor, ktorého mzda je 5 350 až 7 710 PLN (1244 – 1793 €). Každý rok dostávajú zamestnanci verejného sektora tzv. trzynastkę (trinásty plat). Okrem toho dostávajú archivári príplatok za odpracované roky (po 5 rokoch sa pridáva 1 % mzdy, postupne narastá až do 20 %). Modelový príklad mzdy senior archivára: základ 7 700 PLN + 20 % za prax 1 550 PLN + 13. plat 7 700 PLN. Podpredseda SAP Nowosad dodal: „*V skutočnosti archivár zarába 9 240 PLN (približne 2150 €). A tiež dostáva takúto dodatočnú sumu raz ročne. Viem, je to trochu komplikované*.“ Mzdy sa tiež líšia podľa typu archívu: uniformované služby majú o niečo vyššie platy, cirkevné a podnikové archívy často nižšie, centrálne archívy zase mierne vyššie. Na záver W. Nowosad uviedol, že SAP je dynamická, široko rozkročená profesijná organizácia, ktorá spája archivárov naprieč sektormi a aktívne rozvíja

Obr. 5. Predseda VdA Michael Ruprecht. Foto: M. Orosová.

komunitu. Zdôraznil, že profesia archivára potrebuje stabilné podmienky, podporu mladých odborníkov, otvorené archívy, moderné služby a medzinárodnú spoluprácu.

Michael Ruprecht, novozvolený predseda Spolku nemeckých archivárok a archivárov (VdA – Verband deutscher Archivarinnen und Archivare e. V.), predstavil aktuálny stav nemeckého archívnictva, jeho štruktúru, financovanie a hlavné profesijné výzvy. VdA vzniklo v roku 1946 a dnes združuje približne 2400 osobných a inštitucionálnych členov. Opiera sa o dobrovoľný výkonný výbor, profesionálne vedenú kanceláriu, osem odborných sekcií, sedem pracovných skupín a šesť krajinských združení. Výkonný výbor sa venuje odbornému a strategickému smerovaniu, príprave programu nemeckých archívnych dní, publikáciám, medzinárodným kontaktom a advokačnej činnosti. M. Ruprecht zdôraznil, že VdA sa sústreďuje na zastupovanie profesijných záujmov celého nemeckého archívneho systému, podporu spoločenského povedomia o význame archívov, implementáciu inovácií v archívnej vede, odborné stanoviská k legislatíve súvisiacej s archívnictvom, organizáciu vzdelávacích podujatí. Nemecké archívy sú mimoriadne rôznorodé – od štátnych a mestských archívov cez cirkevné, kultúrne, podnikové až po archívy médií či vedeckých inštitúcií. Z toho vyplýva aj rozmanitosť archívnych pracovísk a rôzne zdroje ich financovania: „*Nemecká archívna krajina je formovaná federalizmom. Neexistuje hierarchická podriadenosť medzi spolkovou vládou, spolkovými krajinami a obcami*.“ V ďalšej časti príspevku predstavil prehľad profesijných úrovní v nemeckom archívnictve –

Tabuľka 1. Mzdy v nemeckom archívnictve

Kariérna úroveň	**Typická kvalifikácia**	**Hlavné úlohy**	**Typický hrubý plat/ mesiac**
Archívny asistent (FaMI)	3-ročné odborné vzdelávanie	služby používateľom, digitalizácia, základný popis	3 100 – 4 500 €
Archivár (BA)	bakalár + profesijný tréning	akvizícia, spracovanie, referenčné služby, projekty	3 800 – 5 800 €
Vedecký archivár (MA)	magister + archívny tréning	strategická akvizícia, digitálna archivácia, výskumná podpora	4 800 – 7 000 €
Senior archivár/riaditeľ	magister + prax	riadenie inštitúcie, rozpočet, personál, PR	6 000 – 9 000+ €

Tabuľka 2. Výdavky a reálna kúpna sila nemeckých archivárov

Ukazovateľ	**Hodnota**
Medián hrubej mzdy archivára	3 800 €/mesiac
Odhadovaná čistá mzda (bezdetný jednotlivec)	2 300 €– 2 500 €
Daňovo-odvodové zaťaženie (tax wedge)	49,3 % celkových prac. nákladov
OECD priemer tax wedge	35,1 %
Cenová hladina v porovnaní s EÚ	109 % priemeru EÚ
AIC – materiálna životná úroveň domácností	120 % priemeru EÚ

od asistenta FaMI[1] až po riaditeľa archívu – spolu s typickými kvalifikáciami a mzdami. Upozornil, že hoci sú nominálne mzdy v Nemecku vyššie (tabuľka 1), životné náklady sú výrazne vyššie ako vo východoeurópskych krajinách, najmä bývanie, energie a sociálne odvody (tabuľka 2). Medzi najpálčivejšie problémy, ktoré nemeckí archivári riešia, patria nedostatok kvalifikovaných pracovníkov (najmä pre IT a digitálne archívnictvo), tlak na rozpočty na všetkých úrovniach verejnej správy, digitalizácia a správa masových dát, dlhodobé uchovávanie digitálnych formátov, právna istota v kontexte GDPR, klimatická zmena a krízové riadenie. M. Ruprecht zdôraznil, že archívy budúcnosti budú digitálne, otvorené a prepojené. Kľúčovými trendmi sú najmä AI podporovaná indexácia (HTR/OCR),[2] participatívne archívnictvo (citizen science) a zabezpečenie autenticity v ére deepfake technológií.

Všetkým prítomným sa pri prezentácii M. Ruprechta vynárali otázky o archívnictve v materskej krajine, pripravenosti na technologické výzvy, aj o finančnom ohodnotení archivárov. Reálna čistá mzda slovenských archivárov je približne polovica nemeckého čistého príjmu a aj pri zohľadnení vysokých životných nákladov a nadpriemerných odvodov nemeckých kolegov je reálna kúpna sila nemec-

[1] FaMI – Fachangestellter für Medien- und Informationsdienste (online) – odborný pracovník pre mediálne a informačné služby, nemecká kvalifikačná kategória pre archívnych asistentov, ktorí absolvujú trojročné odborné vzdelávanie. Dostupné na: https://de.wikipedia.org/wiki/Fachangestellter_f%C3%BCr_Medien-_und_Informationsdienste (cit. 15. 8. 2026). Ďalšie informácie o vzdelávacom programe archívnych špecialistov Fachangestellte/r - Medien- und Informationsdienste – Archiv. Dostupné na: https://web.arbeitsagentur.de/berufenet/beruf/8348 alebo https://www.ausbildung.de/berufe/fachangestellte-medien-und-informationsdienste/.

[2] HTR – Handwritten Text Recognition – rozpoznávanie písaného textu pomocou neurónových sietí. Technológia využíva umelé neurónové siete na analýzu rukopisu, historických písiem či rôznych štýlov písma. OCR – Optical Characetr Recogniton – optické rozpoznávanie znakov pre tlačený text, technológia číta tlačený text pomocou porovnávania tvarov a moderných modelov strojového učenia. Umelá inteligencia dokáže extrahovať text, rozpoznať štruktúru, zaradiť metadáta a opraviť chyby s presnosťou presahujúcou 99 %. Pozri napr.: READ-COOP. OCR vs. HTR or „What is AI, actually?“ (online). Transkribus blog, 9. 5. 2021. Dostupné na: https://blog.transkribus.org/en/insights/ocr-vs-htr (cit. 15. 8. 2026).

kých archivárov stále vyššia, najmä vďaka vyššej AIC (120 % EÚ priemeru).[3] (*Tabuľka 1*[4] *a 2*) V diskusii M. Ruprecht priznal, že tiež riešia otázku, ako do ich archívnej spoločnosti prilákať viac archivárov. Množstvo 2400 členov vyzerá síce ohromujúco, ale pri celkovom počte archivárov a archivárok v Nemecku – okolo 15 tisíc – je to len zlomok.

Predseda Českej archívnej spoločnosti (ČAS) **Karel Halla** pripravil komplexný prehľad činnosti ČAS, jej úlohu v profesijnom živote českých archivárov a reálne podmienky, v ktorých archívny sektor v Česku funguje. Ako zdôraznil v úvode, ČAS je platformou, ktorá „*slúži na profesijnú súdržnosť, výmenu skúseností, verejnú angažovanosť a podporu mladšej generácie.*“ Spoločnosť vznikla v roku 1990 a dnes združuje 561 individuálnych členov, šesť kolektívnych členov a štyri študentské sekcie. Členmi sú pracovníci štátnych, mestských a špecializovaných archívov, univerzít aj študenti. ČAS sa venuje hlavne výmene skúseností a odbornému dialógu, reprezentácii profesijných záujmov, popularizácii archívnictva, spolupráci so školami, inštitúciami a zahraničnými partnermi. V ďalšej časti prezentácie predstavil mimoriadne aktívne obdobie od júla 2025 do júla 2026 – obdobie viditeľnosti a konsolidácie: na 20. archívnej konferencii v Hradci Králové bolo prítomných viac než 500 účastníkov, do osláv Medzinárodného dňa archívov sa zapojilo 81 archívov, konali sa exkurzie, workshopy, stretnutia odborných skupín, ktoré posilňovali profesijné väzby. Ako poznamenal K. Halla: „*Nejde o to, aby sme organizovali podujatia len tak pre zábavu. Cieľom je udržať profesiu jednotnú v čase, keď sa dokumenty, technológie a verejné očakávania rýchlo menia.*“ ČAS kladie veľký dôraz na budúcnosť archivárskej profesie. Fond Kláry Holcovej podporuje študentov a archivárov do 30 rokov formou grantov na výskumné cesty, konferencie či publikovanie. Súťaž prof. Sáši Duškovej ukazuje, že archívnictvo má aj výskumný potenciál, nielen administratívny rozmer. Kľúčové posolstvo pre mladú generáciu stojí za zaznamenanie: „*Budúcnosť archívnictva… sa začína v momente, keď si študent uvedomí, že ho predmet naozaj zaujíma.*“ K. Halla vysvetlil, že české archívnictvo je profesijne jednotné, ale právne a organizačne rozdrobené na tri veľké skupiny: štátne archívy (riadené zákonom o archívnictve a služobným zákonom),

Obr. 6. Predseda ČAS Karel Halla. Foto: M. Orosová.

mestské archívy (súčasť samosprávy, často v režime verejnej správy), špecializované archívy (univerzity, múzeá, vedecké inštitúcie, banky, médiá; právny rámec závisí od zriaďovateľa). Spoločným menovateľom vo všetkých typoch archívov sú vysoké odborné nároky na prácu archivárov, u ktorých sa vyžadujú historické a právne znalosti, rozhodovanie v predarchívnej starostlivosti, orientácia v problematike digitalizácie, elektronických dokumentov a informačných technológií. Osobitne sa predseda ČAS venoval odmeňovaniu archivárov. Otvorene pomenoval problém platových podmienok. Od 1. apríla 2026

Obr. 7. Bastiónová pevnosť v Oradei. Foto: M. Orosová.

[3] AIC – Actual Individual Consumption – skutočná individuálna spotreba: ukazovateľ Aurostatu, ktorý lepšie zachytáva reálnu životnú úroveň obyvateľov než samotné HDP. Meria, koľko tovarov a služieb si domácnosti v krajine reálne môžu dovoliť, teda ich spotrebnú kapacitu. Nemecké domácnosti majú vyššiu reálnu spotrebnú kapacitu, ako je priemer EÚ. Aj keď archivári v Nemecku platia vysoké dane a odvody, ich celková životná úroveň je vyššia, pretože štát poskytuje rozsiahle verejné služby, domácnosti si môžu dovoliť viac tovarov a služieb, ceny sú síce vyššie, ale príjmy a sociálne benefity ich kompenzujú.

[4] Spracované podľa prezentácie Michaela Ruprechta: Archives in Germany. Current Developments, Funding, and Advocacy – Archiv Profession in Germany – Career Paths and Responsibilities. Oradea, 10. 7. 2026.

Obr. 8. Časť zahraničných účastníkov počas exkurzie pred sochou sv. Ladislava. Foto: Archív M. Orosovej.

sa síce zvýšili tarifné tabuľky o 9 %, ale ide skôr o „*korekciu než systémové riešenie.*“ Priemerná mzda v ČR je 50 282 CZK (2012 €), ktorú však ťažko dosahujú aj najvyššie platové triedy archivárov. Problém pritom nie je len v platoch. Požiadavky na archivárov rastú – či už ide o správu historických aj súčasných dokumentov, metodické vedenie, digitálne archívnictvo, prácu s AI alebo verejnú komunikáciu. Systém však prináša obmedzené možnosti osobných príplatkov, slabú konkurencieschopnosť voči iným sektorom, rozdiely medzi zriaďovateľmi, riziko odchodu mladých odborníkov. Ako uviedol K. Halla: „*ČAS nemôže nahradiť zamestnávateľov ani vládne úrady. Môže však sektoru poskytnúť hlas, dáta a spoločný jazyk*,“ t. j. môže zvyšovať povedomie o strategickom význame platov, zbierať dáta a porovnávať prax, formulovať argumenty pre zriaďovateľov a ministerstvá, spájať inštitúcie, podporovať mladých odborníkov. Svoju prednášku ukončil inšpiratívnou záverečnou tézou: „*Archívy uchovávajú pamäť spoločnosti – ale spoločnosť musí chrániť aj budúcnosť archívov. A tá sa začína pri ľuďoch, ktorí v nich pracujú.*“

Podobne som ukončila svoju prednášku o Spoločnosti slovenských archivárov a jej aktivitách v roku 2025 aj ja: „*Archívy vždy prežili vďaka ľuďom, ktorí verili, že minulosť má hodnotu aj v časoch, keď sa zdala zbytočná. Preto pokračujme – vytrvalo, tvorivo a spoločne – v dokazovaní, že kultúrna pamäť je živá len dovtedy, kým ju niekto chráni a nesie ďalej.*“ Archivári všade na svete riešia podobné problémy, stoja pred rovnakými výzvami a majú spoločné poslanie. Zaslúžia si spravodlivé odmeňovanie.

Záverečná diskusia uzavrela medzinárodnú sekciu maďarských archívnych dní. Porovnanie platových podmienok archivárov v Maďarsku, Poľsku, Nemecku a Česku ukazuje jasný trend: hoci sa jednotlivé systémy líšia v organizácii, financovaní aj profesijných modeloch, všetky krajiny riešia rovnaký problém – ako udržať kvalifikovaných odborníkov v profesii, ktorá je pre pamäť štátu nenahraditeľná. Prezentované dáta kolegov potvrdzujú, že tam, kde vedenie dokáže presadiť jasné priority, transparentné financovanie a dôstojné odmeňovanie, vzniká stabilné pracovné prostredie a kvalitné archívne služby. Plat archivára tak nie je len ekonomická veličina, ale strategický ukazovateľ toho, ako si spoločnosť váži vlastnú kultúrnu pamäť.

Martina Orosová

Obr. 9. Slovenskí delegáti Gábor Strešňák a Martina Orosová, David Valůšek, podpredseda ČAS, Bogdan Florin Popovici, riaditeľ štátneho archívu v Brašove. Foto: Archív M. Orosovej.

OCENENÍ PLAKETOU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV

PhDr. HENRIETA ŽAŽOVÁ, PhD.

Na spoločenskom galavečere 28. mája 2026 v Košiciach mi bolo veľkou cťou odovzdať plaketu Spoločnosti slovenských archivárov (SSA) PhDr. Henriete Žažovej, PhD. Toto ocenenie sme jej udelili za dlhoročnú, obetavú a prínosnú prácu nielen pre SSA, no i pre širšie historické a kultúrne prostredie, v ktorom zanecháva nezmazateľnú stopu. Dovolím si aj čitateľom predstaviť osobnosť i profesionálnu kariéru laureátky, ktorá je zároveň mojou dlhoročnou priateľkou.

Henrieta Žažová, rodená Lászlóová, pochádza z hontianskej obce Demandice a v detstve si užila všetky radosti i starosti života na dedine. Podotýkam, že Henrieta síce miluje prírodu a hory, ale je skôr mestský typ. Po maturite na gymnáziu v Šahách začala najprv študovať ruský jazyk na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. No už po roku prestúpila na štúdium histórie na čerstvo obnovenej Trnavskej univerzite, vtedy ešte netušiac, že práve toto mesto a alma mater sa stanú jej životným osudom. Učiteľmi, ktorí najviac ovplyvnili jej profesijnú dráhu, boli, mimochodom, naši čestní členovia: profesor Richard Marsina a profesor Jozef Šimončič. Henrietin maďarsko-nemecký pôvod a znalosť týchto rodinných jazykov ju predurčili na znalkyňu uhorských dejín, a keďže bravúrne zvládla aj latinčinu a paleografiu, nemohla sa z nej nestať stredovekárka so špecializáciou na cirkevné dejiny.

Prvé dotyky s históriou v roli profesionálky si vyskúšala vo Vlastivednom múzeu v Nových Zámkoch na pozícii kurátorky zbierok a autorky výstav i historickej expozície. Známosť s jej životnou láskou Romanom Žažom ju priviedla späť do Trnavy. No nové pracovisko našla až v Bratislave, kde nastúpila do Pamiatkového úradu Slovenskej republiky, presnejšie do Archívu Pamiatkového úradu SR, a ešte presnejšie, do mojej pracovne, ktorá sa na ďalších desať rokov stala naším spoločným pracovným priestorom, priestorom plodných rozhovorov, vášnivých debát, príjemných rituálov, nekonečného plánovania, vymýšľania, zbližovania, vzájomnej pomoci, podpory i rešpektu. Nesmierne sme si však obľúbili aj pracovné cesty, či už do archívov, alebo na konferencie, ktorých sme spolu absolvovali doslova desiatky. Aj naše dovolenkové cesty sa vždy viac podobali putovaniu za pamiatkami, lebo na ležanie na pláži Heňu nenalákate. Ona sa potrebuje hýbať.

Obr. 1. Laureátka pri preberaní plakety počas galavečera 28. mája 2026 v Košiciach. Foto: Miroslav Šabľa.

V Pamiatkovom úrade SR dostala Henrieta príležitosť pričuchnúť nielen k archivárskej práci, ale participovať na niekoľkých veľkých výskumných projektoch, či už to bol *Súpis národných kultúrnych pamiatok*, *Vitráže na Slovensku*, alebo *Predrománske a románske umenie* či *Stredoveký kostol*. Nemálo energie venovala aj regionálnej histórii, pričom sa rada vracala najmä do rodného kraja. S každým ďalším výskumom rástla aj jej erudícia najmä v oblasti sakrálnej architektúry a cirkevných či všeobecne stredovekých dejín. Už svojimi výstupmi pri rigo-

róznej i dizertačnej práci potvrdila, že na Slovensku je určite najväčšou expertkou na premonštrátsku rehoľu. Henrieta je nesmierne vytrvalá bádateľka, dokáže hodiny presedieť nad stredovekými listinami, neúnavne hľadať dôkazy, odkrývať pravdu a biť sa za ňu. Popri káve a hektolitroch čaju miluje knihy a nejedna polica sa prehýba pod desiatkami diel, na ktorých obálke tróni jej meno, a ktoré, mimochodom, získavajú významné ocenenia.

Henrieta Žažová patrí k osobnostiam, pri ktorých sa odbornosť spája s pracovitosťou, precíznosťou, trpezlivosťou a vytrvalosťou, ale aj s prirodzeným citom pre kultivovanie vedeckého prostredia. Bolo len prirodzené, že v roku 2015 sa stala vedecko-výskumnou pracovníčkou Ústavu dejín Trnavskej univerzity v Trnave. To je pozícia, ktorá jej sedí absolútne skvele. Kruh sa uzavrel. Nie však profesijná kariéra Henriety Žažovej. Naďalej pokračuje vo výskumoch, dokonca trávi mesiace vo Vatikánskom archíve v Ríme. Interdisciplinárny prístup k poznávaniu dejín architektúry a umenia, ktorý sa naučila u pamiatkarov, zúročuje v ďalších mimoriadnych projektoch. Jej meno je zárukou dobrých výsledkov, o tom niet pochýb, a to nielen v oblasti systematickej práce s prameňmi, vedeckom myslení či editorských a redakčných činnostiach, ale aj pri popularizácii historického poznania a budovaní profesijnej komunity.

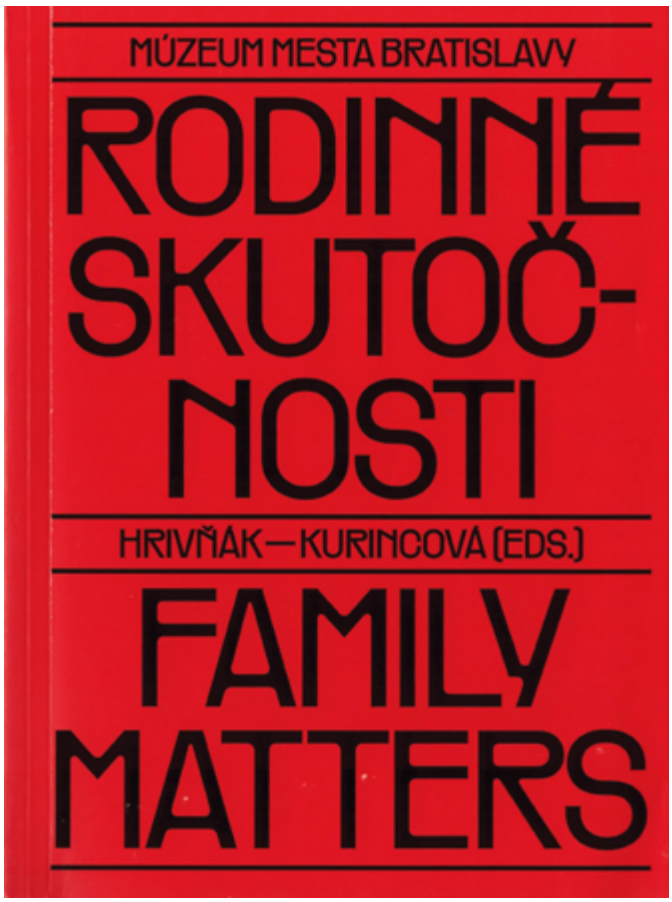
A aké sú konkrétne zásluhy, ktoré nás viedli k rozhodnutiu oceniť Henrietu Žažovú plaketou SSA? Jej členstvo datujeme od roku 2005. V rokoch 2010 až 2018 bola členkou revíznej komisie. Mnohí si ju osobitne spájame s časopisom Fórum archivárov, ktorému ako redaktorka a neskôr šéfredaktorka vtlačila obsahovú kvalitu, odbornú úroveň i živý kontakt s dianím v našej obci. Významne sa podieľala na príprave Zborníkov Spoločnosti slovenských archivárov z roku 2014 a 2017. To najväčšie a najnáročnejšie dielo, ktorému sa upísala a pod ktorým je ako spolueditorka podpísaná, je Biografický slovník slovenských archivárov – dielo, ktoré má pre našu archivársku pamäť osobitnú hodnotu a ktoré tiež získalo cenu Literárneho fondu. Všetci sa zhodneme na tom, že nebyť jej nasadenia, vytrvalosti, zmyslu pre detail i neutíchajúcu vieru v dobrý finálny výsledok, tak tu slovník dnes nemáme. A viete čo? Je to zase Henrieta, ktorá mi donekonečna prízvukuje, že ešte musíme spraviť aj elektronický slovník archivárov.

Spoločne strávený čas s nejakým človekom, prekážky, ktoré spolu prekonávate, zážitky, o ktoré sa spolu delíte, to všetko sú skutočnosti, ktoré spoľahlivo ukážu charakter druhého človeka. Henrieta nie je len nesmierne spoľahlivá a precízna, ale aj vtipná, rozhľadená a empatická. Patrí k ľuďom, ktorí vedia zachrániť text, termín, redakciu, ale aj náladu. Je ženou, ktorá vám nikdy nebude závidieť, lebo pozná vlastnú hodnotu, ženou, ktorá vás úprimne ocení, keď si to zaslúžite, a keď musí niečo skritizovať, v jej hlase je vždy ľútosť, akoby svet strácal niečo zo svojej krásnej dokonalosti.

Milá Henrieta, v mene SSA, ale aj vo svojom vlastnom mene Ti ďakujem za všetko, čo si pre našu profesijnú obec vykonala. Ďakujem Ti za Tvoju prácu, energiu, vernosť, ochotu spolupracovať, za Tvoje texty, nápady, presnosť aj humor, ktorý vie byť v odbornom živote rovnako dôležitý ako poznámkový aparát. Je mi cťou odovzdať Ti plaketu SSA ako prejav úcty, vďaky a uznania. Zo srdca Ti k tomuto oceneniu blahoželám.

Martina Orosová

DO VAŠEJ KNIŽNICE RECENZIE ANOTÁCIE

HRIVŇÁK, Štefan – KURINCOVÁ, Elena (eds.). *Rodinné skutočnosti : Obraz života bratislavských rodín*. Bratislava : Múzeum mesta Bratislavy, 2025, 339 s.
ISBN 978-80-89636-67-9.

Anotovaná publikácia bola vydaná ako doplnok k rovnomennej výstave, ktorú v Múzeu mesta Bratislavy pripravila kurátorská dvojica Elena Kurincová a Štefan Hrivňák a záujemcovia ju mali možnosť vidieť od 25. októbra 2025 do 31. augusta 2026. Autori výstavy sa rozhodli k podujatiu vydať knižku, ktorá nebude klasickým katalógom. Zvolili si cestu odborných štúdií, venujúcich sa fenoménu meštianstva ako nositeľa hospodárskeho rozvoja, kultúrnej identity, mestského životného štýlu a občianskych hodnôt. Na príklade desiatich bratislavských rodín hľadali autori textov odpovede na otázky, aký bol vzťah týchto rodín k mestu, akým spôsobom sa ich členovia pokúšali etablovať v mestskom prostredí a presadiť na lokálnej úrovni.

Štúdia Štefana Gaučíka sledovala dve roviny. V prvej to boli premeny meštianskej vrstvy v priebehu jednotlivých historických etáp. V staroveku bol pojem občana predovšetkým politickou kategóriou spojenou so štátom a verejným angažovaním sa, v stredoveku bol mešťan nositeľ mestského práva, čo ho odlišovalo od poddanského obyvateľstva. V 19. storočí sa meštianstvo ocitlo pod tlakom šírenia absolutizmu, pričom prichádzalo k obmedzovaniu kompetencií mestských rád. Napriek tomu malo meštianstvo aj naďalej výrazný vplyv na formovanie modernej spoločnosti, aktívne sa zapájalo do národno-emancipačných snáh, do financovania kultúrnych inštitúcií a pod. Československo kládlo dôraz na štátnu identitu, jazykovú jednotu a homogenitu, a to bol obrovský rozdiel oproti predchádzajúcemu obdobiu. Autoritárske režimy ako nacizmus, fašizmus a komunizmus ohrozili samotnú existenciu meštianstva. Autor sa v druhej rovine zaoberal situáciou v Bratislave. Poukázal na vnútornú diferenciáciu meštianstva, na vzdelanie ako kľúčový prvok identity bratislavských mešťanov, pričom za dôležitý aspekt meštianskeho života považuje hospodársku aktivitu. Po roku 1918 prišlo v Bratislave k premene multietnickej a viacjazyčnej spoločnosti a jej tradičné elity stratili svoje dovtedajšie postavenie.

Jozef Tancer sa pokúsil odpovedať na otázku, akí boli starí Bratislavčania v 18. až 20. storočí cez výpovede dobových cestopisov. Tie upozorňujú nielen na spoločenskú viacjazyčnosť, ale taktiež na individuálnu viacjazyčnosť, keďže naučiť sa jednotlivé jazyky miestneho obyvateľstva patrilo v bratislavských meštianskych rodinách k výchove detí. U cestopiscov priblížil opis jednotlivých etnických skupín obyvateľov, pričom obraz Slovákov sa vyznačoval silnou mierou folklorizácie. Zároveň viacerí autori cestopisov pri charakteristike obyvateľov mesta spájali ich etnicitu so sociálnym statusom. Autor tiež upozornil na fakt, že v medzivojnovej sprievodcovskej literatúre dominovala tendencia vytvoriť obraz Bratislavčana v zmysle československého, resp. slovenského obyvateľa mesta.

Elena Kurincová ako dlhoročná kurátorka mestského múzea analyzovala pozostalosť rodín Munker a Haeberle uloženú v Múzeu mesta Bratislavy, pričom sa zamerala na príslušníkov rodiny priamo spojených s mestom. Jej výskum bol limitovaný rozsahom a kvalitou zachovanej pozostalosti.

Prvým členom rodiny, ktorý sa etabloval v Bratislave, bol Ján Andrej Munker (1798 – 1870), ktorý sa oženil s Katarínou Sperlovou z bohatej obchodníckej rodiny a týmto sobášom sa začala jeho úspešná cesta medzi obchodnícku a finančnú elitu mesta. K spojeniu s rodinou Haeberle prišlo sobášom Alice Munkerovej s Karolom Ľudovítom Haeberlom v roku 1925.

Nasledujúce dve štúdie pochádzajú z pera Tiny Hrivňákovej. V prvej z nich priblížila osudy rodín Mader a Weisz. Sledovala príchod prvého z Maderovcov – Georga do Bratislavy koncom 17. storočia a postupné budovanie obchodu so železiarskym tovarom, ktorý sa stal pojmom a uznávanou obchodnou značkou. Druhým významným obchodníkom so železom bol Johann Jakub Weisz. K spojeniu rodín prišlo sobášom Rosiny Karolíny Maderovej a Ladislava Weisza v roku 1821. Autorka sledovala sobášne stratégie rodín, ich pôsobenie vo verejnom priestore, kde získali viaceré funkcie v magistráte a pôsobili tiež v rôznych spolkoch. Zaujímavosťou je, že obe rodiny získali šľachtický titul. V druhom texte sa Tina Hrivňáková venovala osudom ďalšej významnej bratislavskej rodiny – Wimmerovcom. Opísala ich príchod do mesta a budovanie známej obchodnej značky, ktorá pretrvala jedno storočie. Išlo o obchod s koloniálnym tovarom na Michalskej ulici s názvom U slona. Skúmala prechod obchodu rukami jednotlivých členov rodiny až do jeho prevzatia národným podnikom Zdroj.

Štefan Hrivňák, ktorý dlhodobo skúma dejiny výroby šumivého vína v Bratislave, sústredil pozornosť na jedného predstaviteľa rodiny Hubert, ktorej meno nesie výroba sektov na Slovensku do súčasnosti. Zameral sa na Henrika Huberta ako na príklad typického „Prešpuráka." Jeho život zasadil to širších rodinných súvislostí, oboznámil čitateľa s jeho vzdelaním, ktoré zahŕňalo prípravu na budúce povolanie, čo bolo typickou stratégiou viacerých bratislavských meštianskych rodín. Z Henrika sa stal etablovaný odborník na vinárstvo na celoštátnej úrovni a podarilo sa mu podnik úspešne viesť aj po zmene politicko-spoločenských pomerov v roku 1918. Jeho situácia sa radikálne zmenila po roku 1945, keď bola na podnik uvalená národná správa a Henrik čelil obžalobe z napomáhania činnosti fašistických okupantov. Súd ho síce oslobodil, avšak ďalšia rana prišla v roku 1952, keď bol v rámci Akcie B vysťahovaný z bratislavského bytu do obce Štós pri Košiciach. Ak by sme sa pýtali, aké znaky mal typický „Prešpurák", autor ich charakterizoval takto: pôvod z Prešporka, rodinné väzby na iné pôvodné rodiny, vyznávanie meštianskych hodnôt, čo zahŕňalo starostlivosť o mestský verejný priestor, kultúru, históriu a sociálne slabých.

Posledná štúdia Veroniky Bakičovej sa zamerala na ozrejmenie prínosu rodiny Albrechtovcov pre kultúrny život na Slovensku, pričom dôraz kladie na život a dielo Alexandra Albrechta (1885 – 1958). Autorka priblížila jeho rodinné zázemie a sústredila sa na jeho pôsobenie v Cirkevnom hudobnom spolku pri Dóme sv. Martina, ktorý sa pod jeho vedením stal jednou z najväčších hudobných inštitúcií na Slovensku. Spolok viedol 34 rokov a zároveň tvoril vlastné kompozície, vnášajúce do dobového koncertného života ducha modernosti.

Všetky štúdie sú preložené aj do angličtiny, čo sprístupňuje informácie v nich obsiahnuté i zahraničným bádateľom a záujemcom o dejiny Bratislavy. Dopĺňa ich bohatá obrazová príloha, zachytávajúca protagonistov jednotlivých príbehov. Kniha nám ponúka pohľad za dvere príbytkov bratislavskej mestskej elity a pomáha nám pochopiť, čo pre ňu znamenalo byť obyvateľom mesta na Dunaji.

Ivana Červenková
Slovenský národný archív

ZACHAROVÁ, Mária – GREGUŠ, Milan. *Stupavský park*. Modra : Malokarpatské osvetové stredisko v Modre, 2026, 221 s. ISBN 978-80-89164-10-3.

Stupavský park ako odborná monografia prináša svojím skutočne bohatým obsahom prierez historického vývoja parku od stredoveku až po súčasnosť. Okrem toho, že ponúka historický obraz formovania parku od úžitkovej záhrady, ktorá v závislosti od obdobia a majiteľov menila svoj účel a podobu, prináša tiež zaujímavosti z oblasti botaniky a architektúry.

Kniha obsahuje množstvo obrazového materiálu, od máp cez rôzne matričné zápisy a dobové fotografie nevynímajúc. Prináša celistvý pohľad vývoja od čias, keď stál na mieste renesančného kaštieľa s najväčšou pravdepodobnosťou starý panský dom s ovocnými záhradami vo svojom okolí, cez formovanie hospodárskeho zázemia

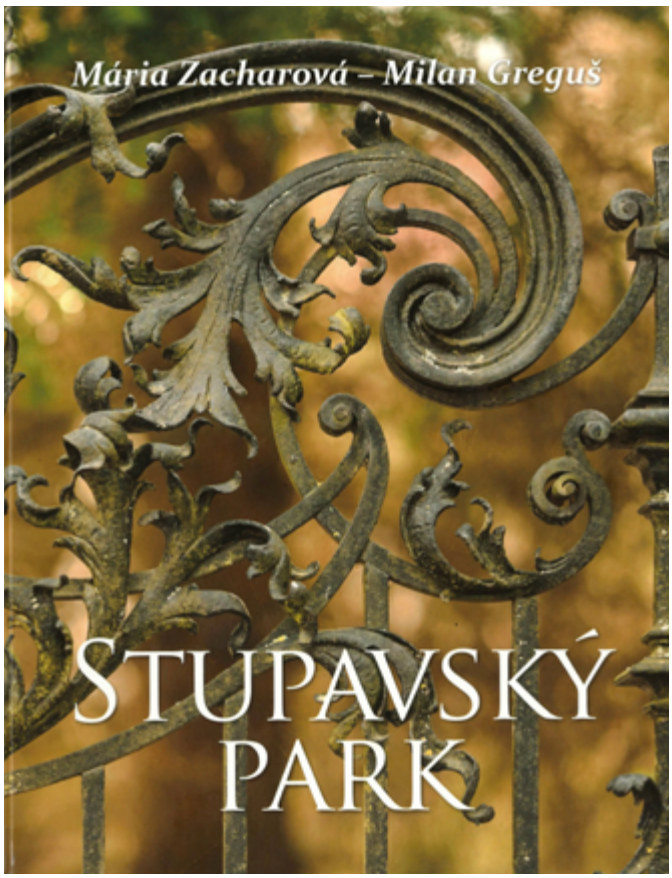
panského domu vrátane mlynov a pivovaru až po prestavbu panského domu na kaštieľ, s ktorou čiastočne začal Mikuláš II. Pálffy a s ktorou sa pravdepodobne upravilo aj jeho bezprostredné okolie. Autori prinášajú absolútne detailný prehľad prestavieb a zmien podoby parku naprieč obdobiami využívajúc vojenské mapovania, pálffiovské zbierky máp a plánov vrátane plánov zeleninovej záhrady z konca 18. storočia.

V knihe je okrem historických údajov a faktov možné nájsť zaujímavosti a kuriozity zo života jednotlivcov, ktorí tu žili, pôsobili a pracovali a niektorí i zomreli tragickou smrťou, príkladom je smrť murárskeho paliera Jána Eichlera, ktorý pri prestavbe a úprave parku z barokovej francúzskej záhrady na anglický typ, čo zahŕňalo tiež opravy kaštieľa, spadol z lešenia z veľkej výšky a zomrel.

Veľmi pútavo je zachytené obdobie od konca 19. storočia po koniec II. svetovej vojny, keď bolo stupavské panstvo v rukách Károlyiovcov, ktorým sa úpravou okrasných záhrad podarilo ostatné záhrady v Bratislavskej stolici nielen predstihnúť, ale kaštieľ i výrazne prestavať, rozšíriť, oplotiť, dokonca vytvoriť adaptáciu mlynského náhonu na vodopád. Vzhľad kaštieľa koncom 19. storočia významne dokumentujú unikátne fotografie dcéry Alojza Károlyiho Fernandiny, ktorá je ich autorkou. Vďaka nim možno ilustrovať nielen vzhľad exteriéru, ale aj interiéru kaštieľa v spomínanom období.

Okrem premien stupavského parku a osudov majiteľov kaštieľa nachádzame v anotovanej publikácii tiež zaujímavosti zo života ľudí, ktorí prispievali k jeho rozkvetu svojou prácou. Záznamy o prvých záhradníkoch Stupavského panstva sa začínajú už v 17. storočí a vďaka autorskému výskumu sa dozvedáme veľa o ich živote na panstve, ich povinnostiach a plácach a často rôzne detaily z ich rodinných životov. V kapitole nechýba ani obrazový materiál, okrem fotografií nachádzame plán domu s bytmi pre záhradníkov a zamestnancov. Okrem záhradníkov bolo Stupavské panstvo domovom pre rôznych robotníkov, strážcov či lesníkov, ktorí rovnako prispievali k udržovaniu a zveľaďovaniu panstva.

Čo všetko dotváralo stupavský park ako celok? Autori zachytávajú meniacu sa faunu a flóru, výsadbu rôznych drevín, hospodársku činnosť na panstve, no v publikácii rovnako nachádzame v osobitnej kapitole opis rôznych objektov, ktoré boli kedysi prirodzenou súčasťou parku a ktoré postupom času zanikli alebo niektoré boli presunuté na iné miesto. Zaujímavosťou je umiestnenie bronzovej sochy zhasínajúceho jeleňa od Alojza Strobla a jeho následné premiestnenie. Okrem mlynov tu bol pivovar a autori veľmi podrobne približujú ich fungovanie a prínos.

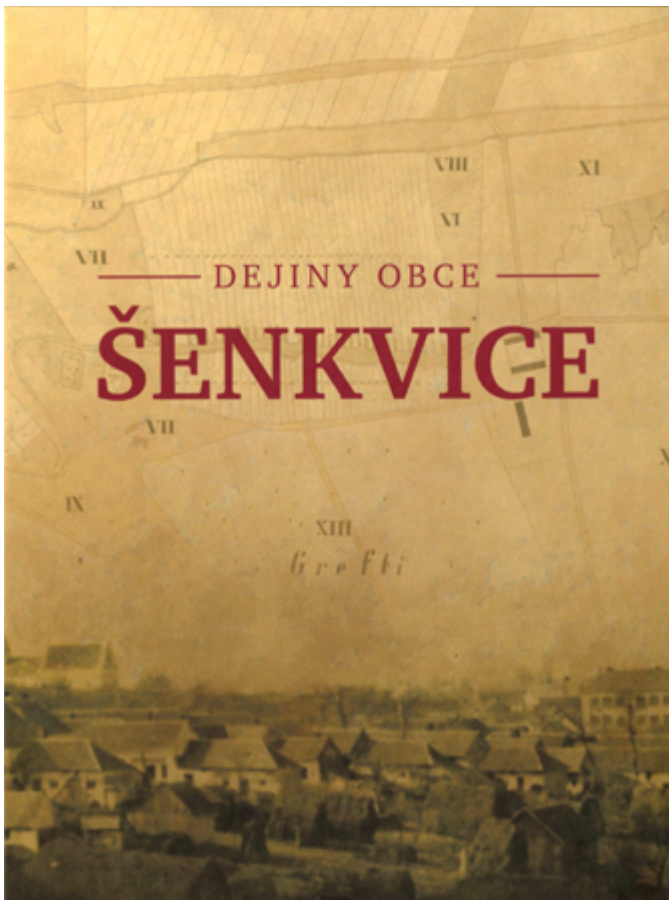

V posledných dvoch kapitolách sa autori venujú premene parku v 20. storočí, keď utrpel výrazné straty. Do roku 1945 mal svoju stabilnú údržbu a starostlivosť, no po zoštátnení a odchode Károlyiovcov začal chátrať. Účel a využitie parku prechádzali rôznymi zmenami, neraz pokusmi o obnovu niekdajšej slávy, do ktorej sa zapájali i obyvatelia Stupavy.

Monografia prináša okrem množstva informácií a naozaj precízneho výskumu formovania parku silný odkaz o potrebe poznania dejín nielen jednotlivcov, ale aj miest a záujmom oň prispieť k zachovaniu hmotného a nehmotného dedičstva našich predkov, ktoré dosiahneme len spoločným záujmom a úsilím.

Michaela Gubalová
Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra

FEJEŠOVÁ, Mária (ed.). *Dejiny obce Šenkvice*. Šenkvice : obec Šenkvice, 2026, 560 s. ISBN 978-80-570-8225-5.

Predovšetkým v posledných rokoch je v oblasti historickej vedy badateľný trend záujmu o lokálnu históriu miest, obcí či regiónov. Pozorovať ho možno aj na príklade miest a obcí malokarpatského regiónu, keďže mnohé z nich prejavili záujem o poznanie vlastnej histórie, ako aj života obyvateľov, ktorí ju tvorili a boli jej súčasťou.

V roku 2026 uzrela svetlo sveta ďalšia z radu obecných monografií, monografia obce Šenkvice. Ide o mimoriadne obsažnú, vizuálne a obsahovo príťažlivú publikáciu, ktorej zostavovateľkou je skúsená autorka, dlhoročná historička a archivárka Mgr. Mária Feješová, PhD. Spoločne s autorským kolektívom, zloženým najmä z historikov a archivárov, vznikla po dlhodobom výskume a heuristike prameňov a odbornej literatúry monografia s názvom *Dejiny obce Šenkvice*, ktorá na päťstošesťdesiatich stranách prináša podrobný prehľad dejín tejto obce, ako aj rôzne zaujímavosti doplnené o unikátne fotografie a ilustrácie. Je pritom neobvyklé, že táto monografia je už treťou v poradí, ktorá bola o dejinách Šenkvíc vydaná, čo okrem iného dokazuje záujem miestneho obyvateľstva o poznanie histórie územia, na ktorom žijú a žili ich predkovia. V každom prípade najnovšia z troch monografií je rozhodne najpodrobnejšia a najobsažnejšia a rovnako tak má najreprezentatívnejšie vyhotovenie. Výzvou pre autorov bola najmä skutočnosť, že súčasnú obec Šenkvice tvorili v minulosti dve samostatné obce (Malé a Veľké Šenkvice). Z tohto dôvodu bolo potrebné zachytiť dejinný vývoj oboch obcí.

Úvodná kapitola, ktorej autorom je PhDr. Štefan Hrivňák, sa zaoberá obecnými symbolmi Šenkvíc, teda používaním heraldických znamení, pečatí a pod., pričom zároveň uvádza dejinný vývoj a zmysel používania takýchto symbolov. Autor prináša novšie poznatky o pečatných vyobrazeniach, ktoré predchádzajúcim autorom neboli známe, konkrétne o najstaršej známej obecnej pečati Veľkých Šenkvíc s motívom sv. Michala archanjela.

Vývoj obce od prehistorického obdobia do 15. storočia spracovala zostavovateľka monografie Mária Feješová. V kapitole sa tak čitateľ dozvie množstvo informácií o najstarších dejinách územia, na ktorom Šenkvice vznikli, ale i o období, keď už zachované písomné pramene umožňujú doložiť vznik dedín a najmä ich majetkové pomery v období stredoveku. Autorka spresnila a doplnila niektoré fakty o majiteľoch Šenkvíc, uverejnené J. Dubovským v predošlej monografii z roku 1994. V tejto kapitole sa čitatelia dozvedia viac o stredovekom Kostole sv. Anny, ktorý je dodnes dominantou Šenkvíc.

Vývoj obce v novoveku (1557 – 1848) spracoval Mgr. Ladislav Jurányi. Toto obdobie je typické príchodom Chorvátov do oblasti, čo natrvalo zmenilo charakter územia. Autor v úvode oboznámil čitateľov so situáciou na Osmanmi okupovaných územiach v Chorvátsku, ktorá vyústila do ich emigrácie na územie dnešného Slovenska. Na základe urbárov a ďalších písomností autor vykreslil podrobnosti zo života obyvateľov oboch Šenkvíc a venoval sa i kľúčovým udalostiam, akými bola napr. cholerová epidémia v roku 1831 či výstavba železnice a jej vplyv na obyvateľstvo a rozvoj obce.

Šenkvice v rokoch 1848 – 1918, teda od čias uhorskej monarchie po vznik Československa, skúmal Ing. Daniel Ďurďovič, ktorý detailne opísal vtedajšiu politickú a hospodársku situáciu v celospoločenskom i lokálnom meradle s dôrazom na jednotlivé odvetvia (priemysel, pošta, školstvo, zdravotná a sociálna starostlivosť, železnica a iné). Zaoberal sa tiež obecnou samosprávou, prvou svetovou vojnou či miestnymi vojakmi. Inovatívnou podkapitolou je jeho topografia z roku 1854, v ktorej zaznamenal umiestnenie a mená majiteľov verejných a súkromných domov na dnešnej Hornej a Chorvátskej ulici. Na základe fotografií, zachovaných v prílohách búracích povolení vo fonde Okresný národný výbor

v Pezinku v modranskom archíve, analyzoval vzhľad obytných domov v oboch Šenkviciach v 19. storočí.

Ďalšia kapitola je venovaná Šenkviciam v rokoch 1918 – 1945, pričom autorka PhDr. Mária Zacharová približuje čitateľom celú, na udalosti bohatú epochu do skončenia druhej svetovej vojny. Prináša informácie o politických dejinách, verejnej správe a samospráve, ale i školstve, hospodárskych a sociálnych pomeroch či spolkovej činnosti v oboch Šenkviciach. Kapitola je zaujímavá množstvom dobovej obrazovej dokumentácie, ktorá jednak vznikla príležitostne profesionálnym fotografom Bohušom Bártom z Pezinka, a jednak ju systematicky vyhotovovali angažovaní nadšenci histórie vo Veľkých Šenkviciach od 20. rokov 20. storočia, medzi ktorými vynikajú učitelia Elemír Kantek a Henrich Lančarič. Tieto fotografie sa zachovali v zbierke fotografií zo Šenkvíc v modranskom archíve.

Nemenej rozmanité na udalosti bolo obdobie od druhej svetovej vojny do pádu socializmu v roku 1989, ktoré spracovali Mgr. Igor Balušík a Mária Feješová. Ide o veľmi turbulentné a politicky značne neprehľadné obdobie, takže autori museli prepájať, resp. aplikovať celoštátne záležitosti na regionálne a obecné pomery. V kapitole nechýba ani pre súčasný vývoj mimoriadne dôležité spojenie Malých a Veľkých Šenkvíc do jednej obce, kultúrny a spoločenský život či náhľad do života miestnych obyvateľov. Výborným oživením je podkapitola o disente a formách protikomunistického odboja v obci.

V predposlednej kapitole sa autorka Mgr. Beáta Pintérová zaoberá moderným vývojom v rokoch 1989 – 2020, teda takmer do súčasnosti, s podrobným spracovaním diania v obci od výsledkov volieb a politických dejín až po život vo farnosti, kultúrne pomery, spolkovú činnosť, šport, obchod, služby a ďalšie. Jej kapitola je kronikou nedávnych dní, v ktorej môžu občania sledovať, ako sa ich obec po revolúcii modernizovala, opeknela a stala sa im príjemným domovom.

Posledná kapitola, ktorej autorom je opäť Ladislav Jurányi, sa venuje dejinám farnosti Veľké Šenkvice v rokoch 1557 – 1990, pričom najmä na základe kanonických vizitácií opisuje podrobnosti týkajúce sa vzhľadu a vybavenia kostola, udalostí vo farnosti či osobností miestnych kňazov. Autor pri výskume narazil na spomienky farára Jána Svätojurského z roku 1751 o existencii najstarších cirkevných matrík vo Veľkých Šenkviciach.

Kolektívna monografia *Dejiny obce Šenkvice* predstavuje veľký prínos pre poznanie regionálnych dejín, ako pre odbornú, tak i laickú verejnosť. Predstavuje uchovanie a zhmotnenie historickej pamäti obce, pričom po jej prečítaní nevyhnutne prichádza uvedomenie si prepojenia súčasnosti s minulosťou a neuveriteľného vývoja, ktorým Šenkvice v priebehu stáročí prešli. Autori monografie odviedli skvelú prácu a vytvorili odkaz súčasným aj budúcim generáciám v podobe kvalitnej a obsiahlej publikácie, mapujúcej dejiny tejto významnej a na historické udalosti bohatej obce.

Alena Križanová
Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra

VALOVIČ, Róbert – TARAGEL, Dušan. *Bratislavská lýra 1966 – 1998. Kompletný príbeh jednej legendy*. Bratislava : Slovenská televízia a rozhlas, 2025, 295 s. ISBN 978-80-973622-9-4.

Na začiatku tohto leta som si na dvojke STVR pozrela desaťdielny dokument o československom festivale Zlatá lýra, neskôr známom ako Bratislavská lýra (BL), pripravený v roku 2016 zrejme k 50. výročiu jeho vzniku. Dokument ma zaujal, je výborne spracovaný. Obsahuje okrem iného hovorené svedectvá domácich a zahraničných speváckych hviezd, textárov, hudobných skladateľov, technikov či organizátorov, ktorí vytvárali jeho podobu a z ktorých medzičasom už viacerí nežijú – Karel Gott, Eva Pilarová, Naďa Urbánková, Miro Žbirka, Vašo Patejdl či Pavol Zelenay. Pri sledovaní seriálu som uvažovala, prečo som sa v čase existencie festivalu o ňom nedozvedela a nenavštívila ho. Pamätám si, že mojím sprievodcom dejinami populárnej hudby na Slovensku bola relácia Repete, vysielaná v Slovenskej televízii v 90. rokoch. Festival bol vtedy ešte živý, nebol pre mňa lákadlom, ale dnes to už neplatí. Po dopozeraní dokumentu som preto celkom prirodzene siahla po knihe, ktorá je jeho kronikou.

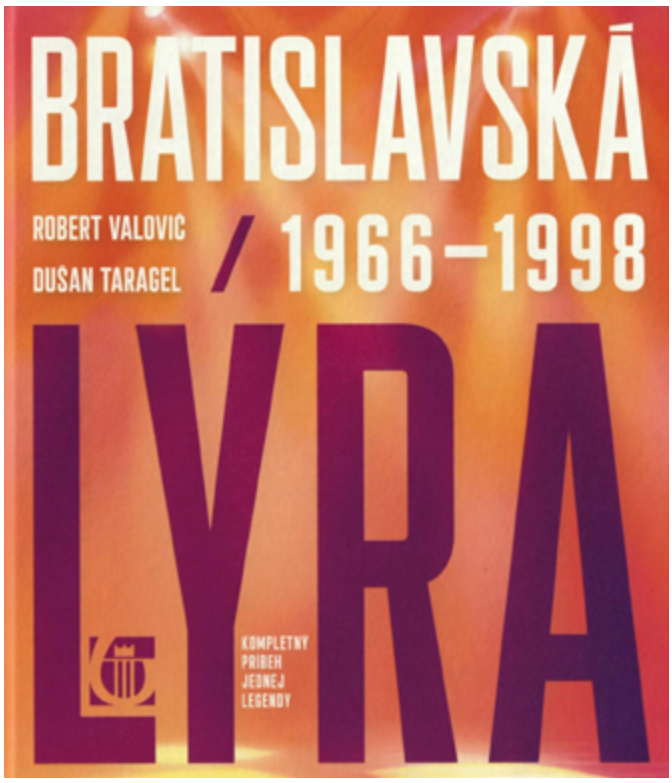
Inšpiráciou k tvorbe anotovanej publikácie sa pre Róberta Valoviča stala šťastná náhoda. Ako redaktor Slovenského rozhlasu raz nastúpil do výťahu, ktorým sa z budovy vynášali škatule s dokumentáciou o festivale z kancelárie jeho organizátora, hudobného skladateľa Pavla Zelenaya, v tom čase už penzionovaného. Škatule si R. Valovič nechal odniesť do svojej kancelárie a bol ohromený ich obsahom. Z archívneho pohľadu by sme povedali, že ich zachránil pre slovenské písomné kultúrne dedičstvo, inak by boli skončili na smetisku.

Názvami kapitol publikácie sú jednotlivé ročníky festivalu. V úvodnej kapitole o príprave Zlatej lýry v rokoch 1964 – 1966 autori opísali vtedajšiu situáciu v tvorbe a prezentácii populárnej hudby na Slovensku, najmä jej chýbajúce impulzy a zaostávanie za trendmi na západe, hoci len za susedným Českom. Autori píšu o ceste za schválením organizovania festivalu na najvyšších komunistických miestach, prečo sa nekonal v Prahe, kto sa pričinil o jeho existenciu. Kapitoly nesúce v názve ročníky, keď sa lýra konala, písmom aj obrazom mapujú všetky historické súvislosti: mená porotcov, moderátorov, domácich a zahraničných súťažiacich, víťazných interpretov, priebeh súťaže, ohlas verejnosti, atmosféru v Bratislave či text piesne, ktorá vyhrala 1. miesto.

Autori chronologické kapitoly popretkávali medailónmi spevákov či iných osobností spojených s festivalom (moderátorov), detailmi o ich účasti na BL, okolnosťami vzniku ich hitov či informáciami o ďalšom osude ich kariéry, spojenom s vystúpením na BL: Karel Gott, Eva Pilarová, Sandie Shaw, Marta Kubišová, Karel Černoch, Milan Lasica, Karel Kryl, Marcela Laiferová a ďalší. Kľúčovú pomoc pri angažovaní zahraničných hostí, ktorí boli pre mladé domáce publikum najväčším magnetom a ktorých si komunistické vedenie štátu nemohlo dovoliť zaplatiť, poskytol Dežo Hoffmann, banskoštiavnický rodák žijúci vo Veľkej Británii, človek s pestrým životom, ktorý sa preslávil ako fotograf Beatles. Iste si zaslúži venovať mu krátku spomienku pri návšteve Banskej Štiavnice, kde stojí jeho rodný dom s pamätnou tabuľou.

Autori sa s čitateľmi podelili o pikošky, ku ktorým iste patrí zápletka s falošnou cenou, udelenou organizátorom BL zástupcami medzinárodného združenia festivalov FIDOF v roku 1972. Cena, ktorou bola soška, totiž nestihla doraziť na odovzdávací ceremoniál do Bratislavy. Organizátori BL, aby zabránili fiasku, zohnali od futbalového tímu Slovan Bratislava pamätný pohár FC Barcelona, ktorý prezident FIDOF, samozrejme, zasvätený do celej záležitosti, s úsmevom odovzdal režisérovi festivalového programu Františkovi Brestovanskému. Pravú cenu si organizátori prevzali nasledujúci rok. Pikoška dokresľuje, akou veľkou dávkou improvizácie a vynaliezavosti musel disponovať organizačný tím BL, konfrontovaný nielen s výpadkami v programovom harmonograme, ale aj s technickou a materiálnou úrovňou socialistického hospodárstva, keď sa nedali zohnať napríklad súčiastky na kvalitné ozvučenie.

Na konci chronologických kapitol sa autori venovali úpadku festivalu v rokoch 1991 – 1993, spojenom s novými politickými pomermi a voľným trhom, a pokusom o jeho oživenie v rokoch 1996 – 1998.

Vieme, ako tieto pokusy dopadli. Do záverečných príloh sa dostali stručné medailóny 18 osobností BL spomedzi organizátorov, ktorými boli hudobní skladatelia, hudobníci či speváci, štatistika získaných ocenení a frekvencie vystúpení domácich spevákov, ako aj zoznamy zahraničných účastníkov, všetko spolu pod názvom Rekordy BL. Druhou a poslednou prílohou je zoznam všetkých piesní, interpretov, skladateľov, textárov a ocenení v domácej súťaži.

BL sa definitívne skončila v roku 1998. Pre jej žijúcich aktérov je táto publikácia sčasti kronikou ich života, úspechov či prelomových zvratov. Festival sa stal hudobným fenoménom a vstúpil do dejín nielen československej, ale i stredoeurópskej populárnej hudby. Jeho dejiny sú nielen prehliadkou dobových hitov, ich skladateľov, textárov a spevákov, ale najmä príbehom obrovského entuziazmu organizátorov, ich odvahy a sily zápasiť s ideologickými a technickými prekážkami, príbeh odhodlania posunúť slovenskú populárnu hudbu ďalej, dať jej podnety a priestor na rozvoj. Za to im patrí uznanie a rešpekt. Vďaka autorom R. Valovičovi a D. Taragelovi sme sa o nich mohli dozvedieť viac. Publikácia sa im vydarila textovo i graficky, odporúčam zadovážiť si ju do svojej knižnice. Pre váhajúcich len dodám, že bola napísaná z archívnych prameňov, ktoré nie sú síce vymenované na úrovni fondov, iba inštitúcií, ale to autorom hádam prepáčime.

Mária Feješová
Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra

Naši jubilanti

JURAJ TURCSÁNY

Obr. 1. Jubilant v júni 2007. Zdroj: Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra.

Sedemdesiatka Juraja Turcsányho ma vôbec neprekvapila – sme predsa rovesníci! – no predsa ma len primäla k tomu, aby som sa zamyslel nad časom, ktorý sme spolu či vedľa seba prežili. Uvedomil som si, že sa poznáme už 51 rokov – áno, prvý raz sme sa videli na prijímacích skúškach na našej fakulte v júni 1975. Medzi uchádzačmi o štúdium archívnictva bol jeden neprehliadnuteľný – vytiahnutý, bledý a mlčanlivý mladík, ktorý navidomoči bočil od ostatných a nijako sa nesnažil s nami komunikovať – bol to Juraj. Prelomový moment v našom vzťahu predstavovala potom povinná letná aktivita v dunajskostredskej konzervárni, najmä naše rôznorodé mimopracovné aktivity! Opätovne sme sa stretli na začiatku semestra pri zápise a stali sme sa na štyri roky nielen spolužiakmi, kolegami, ale postupne aj kamarátmi a nakoniec snáď aj dobrými priateľmi.

Neviem, čo nás tak zblížilo – boli sme predsa svojou povahou a mentalitou natoľko rozdielni! A nielen v tom! Bola tu i nacionálna a konfesionálna rozdielnosť, odlišné záujmy a záľuby! To, čo nás mohlo od seba odcudzovať, nás však, paradoxne, zblížilo! Radi sme vášnivo a často konfrontačne diskutovali – po krátkom čase som si uvedomil, že môj druh svojimi názormi a tvrdeniami rád provokuje, čo mi však nevadilo, lebo to bolo celkom zábavné. A ak ma tieto naše niekedy nekonečné rozhovory už začali unavovať, zdanlivo som sa podvolil jeho argumentom a názorom a takto som ho odzbrojil – bez zanieteného oponenta strácali pre neho naše názorové konfrontácie zmysluplnosť. Nakoniec nás už vôbec nevzrušovali naše rozdielne názory trebárs na Uhorsko, meruôsme roky či štúrovcov a začali sme nachádzať témy, ktoré nás, naopak, spájali – tou bolo naše archivárske štúdium, v ktorom nás formoval – a nielen odborne – vzor a vplyv našich rešpektovaných učiteľov.

S Jurajom sme začali chodiť na skúšky v rovnakom termíne a nejednu sme absolvovali pred skúšajúcim vo dvojici (Juraj nikdy nezabudol na skúšku z paleografie u vtedy docenta Nováka, kde som mu – bezvýsledne ! – naznačoval rukami, ako vznikli rímske číslice!). Dnes už na všetky tie skúšky spomíname s nostalgiou, ale nebol to vždy len najprí-jemnejší zážitok! Nečudo, že sme si s Jurajom predtým spoločne analyzovali každého skúšajúceho, a dohovárali si postup a stratégiu pri odpovediach u konkrétnych examinátorov – niekde bolo vhodné prísť na skúšku dopoludnia, inokedy zas zabodoval oblek a kravata alebo orientácia na mape... Na rozdiel odo mňa však Juraj na prednáškach okrem prednášateľa pozorne skúmal i svoje okolie, najmä výskyt vnadných vedychtivých diev, čo sa mu stalo nakoniec osudným. Áno, bol som pri tom, keď si získaval srdce svojej budúcej manželky a na prvých mimoškolských stretnutiach som im robil toho tretieho – teda gardedámu či skôr *slona* – to sa skončilo však náhle vtedy, keď som sa pokúsil infiltrovať na ich stretnutie v cukrárni a parazitovať na ňom! Ku koncu štúdia sa Juraj oženil a z rodáka z Malohontu (pochádzal z Hnúšte-Likiera – či, ako som ho podpichoval, z toho spojovníka v názve mestečka!) sa stal Svätojurčanom a naučil sa dokonca milovať a dorábať víno. To už sme boli spolu ešte tesnejšie previazaní – na vojenskej katedre sme totiž vytvorili tzv. *guľometné dvojča* – Juraj bol strelec a ja nabíjač (na túto našu vojenskú kariéru si rád spomínam, nezabudol som to Jurajovi pripomenúť aj na jeho šesťdesiatke!).

Krásne študentské časy sa rýchlo minuli, absolvovali sme spolu úspešne štátnice a Juraj sa hneď

na druhý deň stal prvýkrát otcom! Posťažoval sa mi, že po návrate z posedenia po štátniciach ho manželka v noci zobudila a oznámila mu, že začína rodiť – darmo sa jej to snažil rozospatý vyhovoriť! Keď sme sa stretli na promóciách (s červenými diplomami v rukách), vedeli sme, že naše kontakty sa už nikdy neprerušia, napriek blížiacej sa prezenčnej vojenskej službe (Juraj si ju užíval vo funkcii *politruka*, ja ako veliteľ pracovitej rómskej čaty). Po vojenčine Juraj pokračoval vo vysokom pracovnom nasadení ako archivár v Štátnom okresnom archíve Bratislava-vidiek so sídlom v Modre, ja zas v Štátnom okresom archíve v Trnave. Boli to blízke archívy, nielen svojou vzdialenosťou, ale tú blízkosť predstavovali aj obaja riaditelia – Ján Milan Dubovský v Modre a Jozef Šimončič v Trnave, obaja rodáci z Dechtíc (tu som sa narodil aj ja!). Títo druhovia v archívnom remesle si navzájom pomáhali, radili si a informovali sa aj o svojich nováčikoch – ojedinelých mužoch v ženskom osadenstve oboch archívov, ktoré niektorí ironicky nazývali *Dubovského* a *Šimončičov kláštor*! Pre našich predstavených sme boli aj potenciálnou hrozbou – časom sme ich mohli predsa nahradiť! Obávali sa (hoci neoprávnene), že si snáď chovajú *hadov na prsiach*! No aj my dvaja sme sa vzájomne informovali o svojich pracovných životoch a zistili sme užitočný poznatok – naši riaditelia medzi sebou totiž v dobrom tak trocha súťažili, kto z koho! Keď sa teda Juraj mimochodom zmienil pred riaditeľom, že mne v Trnave zvýšili plat, dočkal sa aj on navýšenia svojej mzdy (a platilo to aj opačne)!

Ďalšie roky sme sa v archívnej praxi a pri využívaní archívnych prameňov postupne začali špecializovať – Juraj sa zameral na malokarpatskú vinohradnícku oblasť, vinohradníctvo a vinárstvo, ja som sa zaoberal dejinami Trnavy. Prečkali sme spolu aj krízové momenty, nejaké to znechutenie zo života archívnej society a jej vzťahov, ale podarilo sa nám to prekonať. Spolu sme sa obaja stretli aj v prelomovom roku 1989 – Juraj bol jedným z iniciátorov celoslovenského zhromaždenia archivárov, ktoré bolo začiatkom obrodného procesu v našom archívnictve (žiaľ, nedokončeného!), ja som sa ocitol v prvom výbore novovzniknutej Spoločnosti slovenských archivárov. Tieto spoločné kroky však neznamenali v našich vzájomných vzťahoch vždy a všade úplnú zhodu a harmóniu – spôsobovali to často aj rozdielne postoje, najmä k riadiacemu orgánu (*sit venia verbo*!) slovenského archívnictva, mali sme aj nie vždy vzájomne kompatibilných kamarátov, ale naše priateľstvo to vydržalo! Nerozišli sme sa ani po mojom odchode na katedru, naopak, Juraj ma neraz nepríjemne nabádal, aby som si konečne

Obr. 2. Jubilant s pracovným kolektívom počas archívnej exkurzie v Zlatej korune v októbri 2013. Zdroj: Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra.

Obr. 3. Jubilant na oslave svojich 70. narodenín s priateľmi a pracovným kolektívom v auguste 2026. Foto: Andrea Benková.

urobil ašpirantúru a docentúru, zrejme preto, aby som sa mu – vtedy už riaditeľovi archívu – aspoň trocha vyrovnal!

Toto vcelku idylické rozprávanie by som mohol možno zakončiť tradičnou poslednou vetou slovenských rozprávok – *A šťastne žili, pokiaľ neumreli!* Volím iný variant – *A tak žili, kým sa nedočkali sedemdesiatky!* So všetkým, čo k tomu prirodzene patrí – ubudlo nám vlasov, tie zvyšné nám zbeleli, narodili sa nám vnúčence, pribudli vrásky aj kilogramy, osvojili si nás rôzne diagnózy a každý mal osobitú agendu vlastných problémov! Nikdy sme sa však neodcudzili, občas sme si zatelefonovali, stretávali sme sa síce pomenej, ale s víziou, že to potom na dôchodku doženieme! Uvidíme, aké to bude, keď sa aj môj *Gyurikám* odhodlá prestúpiť tú ominóznu hranicu a vkročí do sveta zabudnutia, v ktorom prestanú zvoniť mobily, prichádzať SMS-ky a maily a zrazu máš na všetko more času, no nič nestíhaš! Či to tak naozaj bude, to si môžeme povedať trebárs o desať rokov, teda, ak na tie naše osemdesiatiny aj prídete! A či prídeme aj my?!

K Jurajovi bol čas doposiaľ veľmi zhovievavý a milosrdný! Stále v ňom poznávame toho vyhúknutého mládenca z roku 1975 a stále si zachováva všetky svoje dobré i tie druhé spôsoby, návyky a osobitosti. Pravda, dnes je sebavedomejší, menej ostýchavý (len v kontakte s mužmi, lebo pri ženách bol, naopak, bez limitujúcich zábran!). Neprestal fajčiť, stále má rád víno a už aj whisky, ešte sem-tam aj striedmo športuje a stále má chuť odborne i vedecky publikovať – voči tým, ktorí mu lezú do kapusty či skôr do vinohradov a vinárstva v slovenských dejinách, je mimoriadny kritický až nemilosrdný! K tejto svojej publikačnej aktivite občas priberie i mňa, ako akceptovateľného recenzenta, za čo mu i tu ďakujem! Zostala mu aj záľuba v zbieraní starožitností, čo sa napokon prejavilo mojou prítomnosťou v inak mladistvej spoločnosti na jeho oslave. Stále vie kriticky zhodnotiť aj dianie v slovenskej archívarskej komunite, ale dokáže byť pri tom nad vecou! Je to ten Juraj, na ktorého som si počas tých 51 rokov zvykal, až som ho napokon začal mať úprimne rád! Neviem, či by som s ním dokázal žiť na jednom ostrove, no na spoločný život na súostroví by som určite pristal!

Milý môj Juraj, dobrý a verný kamarát a priateľ, Ty si ten, kto vždy pri mne stál za akýchkoľvek okolností a povzbudzoval ma, pretrpel všetky moje nie vždy láskavé žartíky a najmä ironické poznámky či kritiky – buď Ti za to veľká vďaka!

Uvažoval som aj o možnosti nejakej pesničky v relácii *Hráme jubilantom* (spolužiak Miro Bezák by to asi zámerne trocha nepublikovateľne skomolil) – čo tak *Az a szép, akinek* a *szeme kék*.... ale zrejme by Ťa to nepotešilo! Takže zostanem pri tom tradičnom konvenčnom prianí: zostaň taký, aký si vždy bol, a ak sa má v Tvojom živote niečo zmeniť, nech je to len k dobrému! Buď zdravý, nachádzaj vo svojom živote radosť aj pokoj a s nádejou hľaď do budúcnosti! Nezabúdaj, že máš priateľov a druhov, ktorí, ak to budeš potrebovať, Ti určite vždy pomôžu! Zarátaj medzi nich i mňa – je to samozrejmé a prirodzené, lebo už Cicero bol napísal: ***Amicus est tamquam alter idem – Priateľ je akoby druhé ja!*** Priateľ môj jubilujúci, keď dnes hľadím na Teba, akoby som sa pozeral do zrkadla! ***Ad multos annos, amice carissime et vivat, crescat, floreat!*** Pripíjam na Teba a na Tvoje ďalšie šťastné budúce dni!

Juraj Roháč

ŽIVOTNÉ JUBILEUM ARCHIVÁRKY PhDr. ALENY KREDATUSOVEJ

V súčasnosti iba o máloktorom človeku môžeme povedať, že celý svoj profesijný život prežil na jednom pracovisku. V prípade Aleny Kredatusovej, teraz už našej bývalej kolegyne a vedúcej, to však tvrdiť môžeme. V máji tohto roku oslávila 65. narodeniny a rozhodla sa odísť do dôchodku. Po ukončení Gymnázia v Levoči v roku 1980 a Strednej hotelovej školy v Kežmarku nastúpila v roku 1982 do Štátneho oblastného archívu v Levoči, ktorý sa stal jej celoživotným pracoviskom. Počas svojho pôsobenia v archíve, ktorého názov sa niekoľkoktát zmenil, prešla všetkými odbornými pozíciami, bola zástupkyňou riaditeľa a nakoniec sa v roku 2015 stala vedúcou špecializovaného pracoviska Spišský archív v Levoči. V rokoch 1996 – 1997 absolvovala kvalifikačný kurz archívnictva. Odborné vzdelanie si doplnila aj externým vysokoškolským štúdiom archívnictva a pomocných vied historických na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, ktoré ukončila v roku 2001. Svoju odbornosť si ešte znásobila zložením rigoróznej skúšky a získaním akademického titulu PhDr. v roku 2005. Za prácu *Probstnerovci z Novej Ľubovne a Jakubian*, ktorá následne vyšla aj knižne, dostala cenu rektora Univerzity Komenského a získala 1. miesto v celoslovenskej súťaži o najlepšie genealogické práce.

Podieľala sa na spracúvaní náročnejších starších a cudzojazyčných fondov, ako napríklad Rodina Probstner z Novej Ľubovne, Veľká obec Mníšek nad Hnilcom, Veľká obec Švedlár, aj novších fondov ako Četnícke a žandárske stanice na Spiši. Spracovala taktiež Zbierku cirkevných matrík z územia Spiša i Zbierku pečatidiel. Venovala sa tvorbe genealógií, histórii významných spišských rodov Spilenbergerovcov, Probstnerovcov, rodu Várady-Szakmáry z Lučivnej a výskumu ďalších významných osobností či udalostí. V roku 2011 jej bolo udelené rezortné vyznamenanie Križkova medaila za zásluhy o rozvoj slovenského archívnictva. Nemožno opomenúť ani jej publikačnú a prednáškovú činnosť a členstvo v Spoločnosti slovenských archivárov, Spišskom dejepisnom spolku, Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV a Slovenskej genealogicko-heraldickej spoločnosti. Bola spoluautorkou monografií obcí Veľký Folkmar a Lučivná. Alenkina vyše štyridsaťročná pracovná kariéra bola skutočne veľmi pestrá. V posledných rokoch sa s plným nasadením venovala rekonštrukcii našich archívnych budov, čo je v dnešnej zložitej situácii archívov neľahká úloha. Úspešne viedla náš kolektív, odborne nás usmerňovala a radila nám, za čo jej chce celý kolektív poďakovať a zaželať do novej etapy života hlavne veľa zdravia a zaslúženého oddychu v kruhu rodiny a blízkych.

Obr. 1. Jubilantka počas rozlúčky s pracovným kolektívom v roku 2026. Zdroj: Štátny archív v Prešove, špecializované pracovisko Spišský archív v Levoči.

Slávka Sámelová
Spišský archív v Levoči

K JUBILEU KOLEGYNE Mgr. EVY KOČIOVEJ

Mám určité zábrany uviesť, aký ročník má naša milá kolegyňa v krstnom liste. Každý si tam môže predstaviť svoje číslo. V každom prípade z môjho subjektívneho hľadiska, a tým nechcem nahnevať ostatné archivárky, sa pri Eve zastavil čas. Poznám Evu už pomerne dlho a vyzerá stále rovnako: drobnejšia štíhla postava, krátke vlasy, príťažlivý inteligentný výzor. Napriek tomu je neprehliadnuteľná, lebo je to veľmi aktívna osôbka, ktorá sa vyskytuje všade tam, kde sa niečo deje. Pravidelne ju môžete stretnúť na archívnych dňoch, napríklad tento rok v Košiciach. Je častou účastníčkou odborných seminárov, organizovaných SSA. V Bratislave nevynechá žiadnu zaujímavú prezentáciu nových kníh či vernisáž tematických výstav.

Musím tiež prezradiť, že naša kolegyňa je vášnivou cestovateľkou. Dlhé roky sa objavuje medzi archivármi, ktorí sa zúčastňujú odborných exkurzií, ktoré do rôznych krajín organizuje SSA. Nechýbala ani na poslednom vydarenom zájazde do Srbska. Zúčastňovala sa poznávacích zájazdov, ktoré organizovala odborová organizácia, rovnako ako poznávacích zájazdov našej komunity pod názvom *Archivári na cestách*, a to v roku 2005 v Bavorsku, 2007 v Španielsku, 2008 v Taliansku, 2012 v Pobaltí, 2016 v Provensálsku, 2019 v Holandsku a v tomto roku v severnom Taliansku.

Naša jubilantka patrí k veľmi skúseným archivárom našej komunity. Svoju odbornú erudíciu získala činorodou prácou v Štátnom archíve v Bratislave a v Slovenskom národnom archíve. Zaradila sa medzi slovenských archivárov, ktorí získali cenné skúsenosti na 5-mesačnej technickej stáži v Paríži. Nad rámec svojich povinností sa usilovala o celoživotný rozvoj jazykových schopností. Nedávno dokončila 4-ročný kurz anglického jazyka.

V súčasnosti už 26. rok riadi Archív Ekonomickej univerzity v Bratislave. Už desaťtisíce spisov absolventov školy prešlo jej rukami a aj pri minimálnom počte personálu výborne zvláda svoju odbornú prácu, lebo je trpezlivá a výkonná profesionálka. Zapája sa do výskumných úloh pri písaní

Obr. 1. Jubilantka (v strede v žltej bunde) na rakúskom hrade Heidenreichstein počas archívnej exkurzie v roku 2013. Zdroj: Archív SSA.

štúdií o dejinách univerzity. Mohlo by sa zdať, že práca v takomto archíve môže byť trochu jednotvárna. Zdanie však môže klamať. Vedenie štátu sa vie postarať o rozruch. V tomto roku Sociálna poisťovňa zverejnila údaje o všetkých klientoch a veľa absolventov Ekonomickej univerzity zistilo, že ich štúdium poisťovňa neeviduje. Hromadne sa vybrali do Petržalky k Mgr. Kočiovej, aby im chýbajúce roky vyhľadala, čo predstavuje nárast práce, ktorý sa dá ťažko zvládnuť. Snáď naša oslávenkyňa dokáže načerpať sily na svojej záhradke v obci Báhoň, kde roky býva.

Želáme Mgr. Kočiovej, aby si udržala pevné zdravie, životný optimizmus a činorodú aktivitu do ďalších rokov jej života.

Pavel Vimmer

SPOMÍNAME

SPOMIENKA NA PETRA MAGURU (1952 – 2026)

Začiatkom júla tohto roka zasiahla archivársku obec smutná správa o úmrtí dlhoročného archivára Petra Maguru. Biografické údaje o jeho osobe sú ľahko dostupné, preto omnoho dôležitejšie sú osobné spomienky.

Pri pesničke Franka Sinatru, prespievanej Marcelou Laiferovou, *Žiť za to stálo* som spomínala na Petra, na ktorého to stopercentne platilo. Užíval si život aj napriek zdravotnému hendikepu a mnohým peripetiám, ktoré ho zasiahli. Naše prvé stretnutie sa uskutočnilo v roku 1970 na knihovníckej škole, odbor archívnictvo, kde sme sa zišli ako nesúrodá vzorka študentov z celého Slovenska. Medzi nami dievčatami boli traja chlapci. Jedným z nich bol Peter, ktorý sa prejavoval svojským humorom, nevyberavou pravdovravnosťou a vymýšľaním rôznych vtipných situácií. Občas mal frflavú náladu, ale to jednoducho k nemu patrilo. Naše cesty sa skrížili aj v zamestnaní na Gondovej ulici v Štátnom slovenskom ústrednom archíve. Okamžite zapadol do kolektívu, pričom robil všetky náročné práce najmä pri neustálom presúvaní materiálu z viacerých depotov. Fyzicky sa vôbec nešetril, a to sa podpísalo na zdravotných problémoch s nohami a neskôr i s chrbticou. Požiadal o preloženie do bádateľne, čo mu však neprekážalo aktívne sa zúčastniť veľkého sťahovania do novej budovy archívu na Machnáči. V archíve stretol aj svoju životnú

Obr. 1. P. Magura pri sťahovaní archívnych dokumentov v 80. rokoch 20. storočia.
Zdroj: Slovenský národný archív.

Obr. 2. P. Magura s manželkou Katkou, kolegyňami Danielou Tvrdoňovou (vľavo) a Ivanou Červenkovou v októbri 2014 v SNA.
Zdroj: Slovenský národný archív.

lásku Katku, s ktorou vychovávali syna Maťa a boli na neho veľmi hrdí. Problémy s bývaním ich zaviali do obce Kuchyňa na Záhorí, kde našli svoje zázemie. Postupne si vlastnými silami prestavovali pôvodnú chatku na bývanie. Keďže obidvaja boli ešte v aktívnom pracovnom veku, denne dochádzali do práce do Bratislavy. Katku tiež trápili zdravotné problémy a Peter sa musel vyrovnať s jej stratou. Vtedy do jeho života vstúpili dvaja vnuci, ktorí mu dodávali optimizmus. S radosťou im varil aj vypekal a opäť našiel zmysel života. Celú svoju profesijnú kariéru zostal verný jednej inštitúcii – Slovenskému národnému archívu. Po odchode na zaslúžený odpočinok sa venoval najmä skrášľovaniu záhrady pri dome. Chcel, aby vyzerala presne tak, ako ju založila jeho milovaná Katka. Postupne sa pod jeho zdravotný stav podpísala fyzická námaha a jeho snaha vyrovnať sa ľudom v plnom zdraví. Minulý rok na jar sa začali jeho neskutočné bolesti chrbtice, ktoré vyústili až do jeho pobytu v rehabilitačnom zdravotnom zariadení. Verdikt lekárov znel: chrbtica je taká poškodená, že už nemohol samostatne fungovať. Nevzdával sa nádeje, že to bude lepšie. V zariadení sme ho navštevovali a bolo až dojemné, ako si elektronicky presúval peniaze tam, kde mu prinášali zisk. Pobyt v zariadení si sám financoval a chcel zostať nezávislý na pomoci syna. Tohtoročné extrémne horúčavy sa podpísali na zhoršení jeho zdravia, srdce nefungovalo, ako malo. Prišla správa, že už to nezvládol.

V spomienkach sa stále vraciam k obdivuhodnému človeku s veľkým srdcom, ktorý bol pripravený kedykoľvek pomôcť. Ak by sme ho chceli charakterizovať jedným slovom, bolo by to slovo: nezabudnuteľný! Odpočívaj v pokoji, Peter!

Mária Kačkovičová